

**Universiteit
Antwerpen**

Gedeelde verantwoordelijkheid in een ideale wereld - Onderzoeksrapport

**Een participatief actieonderzoek ter ondersteuning van
de proefprojecten 'ideale wereld'**

Collaborative Antwerp Psychiatric Research Institute
(CAPRI) - Jeugd
Campus Drie Eiken
Gebouw S
Universiteitsplein 1,
Wilrijk

Telefoon: +3232652401
inge.glazemakers@uantwerpen.be
charlotte.fortems@uantwerpen.be

INHOUD

Een participatief actieonderzoek ter ondersteuning van de proefprojecten ‘ideale wereld’	0
Inleiding	3
Methodologie	4
Hoofdstuk 1: De ervaringen van kinderen, jongeren en hun context in residentiële zorg	12
Redenen voor jeugdhulpplaatsing	12
Eerste plaatsing of opname.....	14
Verdere traject in de jeugdhulp	15
Jeugdhulpbeslissingen	17
Wissels en verhuizen in de jeugdhulp en residentiële zorg	17
Een thuisgevoel in de leefgroep.....	20
Helpt residentiële zorg?	22
Relatie tussen kinderen en hun ouders/zorgfiguren	26
Jeugdrechtbank.....	31
Ervaring met de hulpverlening en assertiviteit	34
Hoofdstuk 2: Samenwerking in de ideale wereld.....	37
Ervaringen van teams die rond kinderen, jongeren en gezinnen samenwerken.....	37
De effecten van intersectorale samenwerking voor kinderen en jongeren in residentiële zorg	40
Welke vormen kan intersectorale samenwerking aannemen?.....	41
Wat zijn drempels voor intersectorale samenwerking?.....	42
Het netwerk rond de drie ideale werelden	45
Evolutie van de intensiteit van samenwerking binnen de ideale werelden	48
Het gewenste netwerk	51
Hoofdstuk 3: Wat zou er anders (moeten) lopen in een ideale wereld?.....	53
Hulpverleningstraject en regie	53
Hulpverleners.....	55
Delen en doorstroom van informatie	58
Mentale gezondheid	59
Vrijheid en regels	61
Netwerk	62
Isolatie en fixatie	64
Woonomgeving.....	65
Wachtlijsten en capaciteit.....	66
Transitieleeftijd	67
Jeugdrechtbank.....	68
Geldzaken.....	69
Aanbevelingen voor intersectorale samenwerking	73

Aanbevelingen voor wetenschappelijk onderzoek	75
Conclusie	76
Referenties	77
Bijlagen	87

Inleiding

SITUERING VAN HET PROJECT

Sommige kinderen en jongeren in Vlaanderen wonen een tijd niet thuis. Ze verblijven bijvoorbeeld in een vorm van residentiële zorg binnen het jeugdwelzijnssysteem, of zitten in pleegzorg. Bovendien verblijven er ook kinderen en jongeren tot 21 jaar in residentiële woonvoorzieningen voor minderjarigen met een handicap. Ook kinderen en jongeren die in opname zijn in de kinder- en jeugdpsychiatrie wonen een tijd niet thuis. Bij een deel van deze kinderen en jongeren is er een mismatch tussen hun (multiple en complexe) noden en de zorg zoals die geboden kan worden in het huidige systeem. Deze kinderen en jongeren lopen het risico om verschillende keren 'weggestuurd' te worden, binnen en tussen systemen. Dit zorgt ervoor dat deze kinderen vaak hechtings- en vertrouwensbreuken ervaren, maar ook voor teams en voorzieningen is het pijnlijk om niet de zorg te kunnen bieden die men zou willen bieden. Om deze dynamieken te doorbreken lanceerde het Agentschap Opgroeien, in samenwerking met het VAPH en Zorg & Gezondheid, het project "gedeelde verantwoordelijkheid in een ideale wereld". In dit project was er ruimte voor 3 proefregio's, en verschillende lerende netwerken. De proefregio's - Westhoek & Midden-West-Vlaanderen (Co-ncept); Oost-Limburg (Plantrekkers) en Boom-Mechelen-Lier (Trawant) - kregen het mandaat om voor een periode van ruim twee jaar aan de slag te gaan om intersectorale experimenten op te zetten. Dit met het doel om de zorg te verbeteren voor kinderen en jongeren die dreigen in bovenstaand scenario terecht te komen. Er werd procesbegeleiding voorzien door het sociaal innovatiebureau iDrops, en de regio's gaven samen met het Collaborative Antwerp Psychiatric Research Institute (CAPRI) van de Universiteit Antwerpen vorm aan dit participatief wetenschappelijk actieonderzoek. De doelstellingen voor het wetenschappelijk onderzoek waren om de 'ideale werelden' te inspireren met wetenschappelijke evidentie, hen op te volgen en feedback te geven zodat ze hun werking kunnen bijsturen, en aanbevelingen te formuleren. De procesondersteuning startte op het moment dat het project van start ging, in september 2021. Het wetenschappelijk onderzoek startte een paar maanden later, op 1 februari 2022 en werd afgerond eind juni 2024. Het onderzoek werd uitgevoerd door Charlotte Fortems, onder begeleiding van Prof. dr. Inge Glazemakers.

PARTICIPATIEF ACTIEONDERZOEK

Dit onderzoek nam de vorm aan van een participatief actieonderzoek. Bij dit type van onderzoek is het de bedoeling om verandering in de praktijk te ondersteunen en teweeg te brengen. Om dit te kunnen verwezenlijken is de inbreng van alle relevante stakeholders essentieel. Er vinden op regelmatige basis feedbackloops plaats, waarin nieuwe informatie wordt uitgewisseld, samen gereflecteerd wordt, en de volgende onderzoeksstappen worden uitgezet. De noden en vragen van het Agentschap Opgroeien, en de drie verschillende regio's bepaalden het tempo, de vorm en de focus van de stappen die in dit onderzoek gezet zijn. De stem van kinderen, jongeren en hun context, en medewerkers namen we vanuit bepaalde onderzoeksstappen terug naar de stuurgroepen. Ook de terugkoppelingen gebeurden in samspraak met de regio's. Omdat er hier sprake was van drie verschillende regio's, die elk hun eigen proces aangingen, was het een uitdaging om de essentiële thema's van alle drie de regio's te capteren in één onderzoek. Bovendien liep de uitwerking van de experimenten in de drie verschillende regio's ook aan verschillende tempo's. Er werd daarom in overleg vooral gefocust op de noden van de verschillende stakeholders, zodat alle regio's hiermee aan de slag konden, en op het thema van de intersectorale samenwerking. De feedback gebeurde op de stuurgroepen van de regio's, via overleg met de coördinatoren van de regio's en het Agentschap Opgroeien, en op vraag in de werkgroepen of op andere fora.

Methodologie

In deze sectie lichten we graag de methodologische aspecten van deze studie toe. Omdat er in de proefprojecten van de ideale werelden veel verschillende stakeholders en ambities zijn, combineerden we verschillende methoden. Dit onderzoek maakt voornamelijk gebruik van **kwalitatieve onderzoeksmethoden**. Deze methoden hebben als doel om ervaringen, gedrag en mentale processen van de deelnemers in kaart te brengen. De informatie die deze methoden opleveren is rijk en complex. We ambiëren daarmee zo goed mogelijk persoonlijke, interpersoonlijke en organisatorische processen te kunnen beschrijven en op te volgen. Bovendien bieden kwalitatieve methoden veel flexibiliteit, wat in deze noodzakelijk was. In het overkoepelende kader van het **participatieve actieonderzoek** dat we gebruiken, worden de onderzoeksvragen en stappen immers zo veel mogelijk samen vormgegeven met de stakeholders, zodat ze nauw aansluiten bij hun noden. Daarnaast worden tussentijdse resultaten steeds gedeeld en besproken. Deze feedbackloops beïnvloeden het verdere onderzoek, en de ontwikkeling van de projecten.

Volgende methodes maakten deel uit van het onderzoek: literatuurstudie, vragenlijsten, interviews en focusgroepen. In wat volgt worden deze methodes toegelicht en beschrijven we de deelnemers. De inhoudelijke resultaten en conclusies lichten we toe in volgende hoofdstukken.

SCOPING LITERAATUURSTUDIE

In de eerste fase van het onderzoek was het doel om bevindingen uit de wetenschappelijke literatuur coherent samen te brengen en te vertalen voor de drie regio's. We deden eerst een korte narratieve (niet-systematische) literatuurstudie. De focus hierbij was snel een zicht te krijgen **op wat er geweten is over wissels en breuken in jeugdhulptrajecten, en de kenmerken van kinderen, jongeren en voorzieningen waar breuken voorkomen**. Deze resultaten werden gepresenteerd op de eerste expertengroep, en kort samengevat op een infographic (zie Toolbox).

Daarnaast gingen we dieper in op drie onderzoeksvragen die verband houden met het thema 'intersectorale samenwerking', specifiek voor kinderen en jongeren in residentiële zorg.

1. Wat zijn de **effecten van intersectorale samenwerking** voor kinderen en jongeren in residentiële zorg, hun naasten en de organisaties?
2. Wat zijn **drempels** voor intersectorale samenwerking?
3. Wat zijn **goede praktijken** in intersectorale samenwerking?

We gebruikten hiervoor een **scoping methodologie** (Arksey and O'Malley 2005, Tricco, Lillie et al. 2018). Scoping studies zijn geschikt wanneer men het doel heeft om onderzoeksresultaten samen te vatten en te verspreiden voor beleid en praktijk, zeker wanneer de vragen breed zijn, en over verschillende wetenschappelijke domeinen heen verspreid zijn. We doorzochten op een systematische manier vier databanken: Web of Science, ERIC, Social Sciences Abstracts en PsycArticles. We gebruikten een combinatie van vier zoekwoorden. Er was telkens een zoekwoord dat betrekking had op residentieel verblijf, één woord met betrekking tot intersectorale samenwerking, één met betrekking tot outcomes of resultaten, en één dat specificerde dat het over kinderen en jongeren gaat. Zo was er bijvoorbeeld de zoekstring "Residential AND Intersectoral collaboration AND Outcomes AND Minors".

Onze combinatie aan zoekwoorden leverde ons in totaal - over de vier databanken heen - 527 hits op. Na de systematische selectie volgens de PRISMA-richtlijnen (Tricco, Lillie et al. 2018) waren er 23 artikels over die relevante informatie boden voor onze onderzoeksvragen.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de geografische oorsprong van de geïnccludeerde studies.

Land van oorsprong	Aantal studies
Verenigde Staten	15
Australië	2
België	2
Verenigd Koninkrijk	1
Finland	1
Canada	1
Zuid-Oost Azië	1

Tabel 1: oorsprong van de studies

Bijlage 1 geeft een overzicht van alle studies die we includeerden. We vonden focusgroepstudies (5), vragenlijststudies (6; waarvan één cohortdesign), casestudies (3), interviewstudies (2), literatuurstudies (2) en mixed-method studies (5). Verschillende groepen van kinderen en jongeren in residentieel verblijf zijn vertegenwoordigd in de studies, waarbij minderjarigen in de jeugdzorg de grootste groep zijn. Kinderen en jongeren in een voorziening voor minderjarigen met een beperking, en kinderen en jongeren in internaten kwamen we echter niet tegen in onze scoping studie, en zijn dus niet vertegenwoordigd in de resultaten.

Een wetenschappelijk artikel op basis van deze scoping literatuurstudie is momenteel onder review bij Residential Treatment for Children & Youth.

PARTNERSHIP ANALYSIS TOOL (SAMENWERKINGSSCAN)

We maakten gebruik van de Partnership Analysis Tool¹ om de (huidige en gewenste) samenwerkingen rond residenties in kaart te brengen. Dit instrument werd ontwikkeld door de Victorian Health Promotion Foundation, als praktische tool in de evaluatie en ontwikkeling van samenwerkingen in het kader van gezondheids promotie. We maakten gebruik van een Nederlandstalige vertaling door Van den Steene, H. & Glazemakers, I. (2016), die gebeurde met toestemming van VicHealth. De online bevraging bestaat uit 2 delen. Deel 1 bevat een **vragenlijst bestaande uit 35 stellingen** waarbij de deelnemer aangeeft in welke mate hij of zij het eens zijn met de uitspraak. Voor deel 2 werd gevraagd een **visuele weergave te maken van de huidige en gewenste/ideale samenwerkingen**. De samenwerkingsscan werd op **twee verschillende momenten in de tijd** afgenomen om te zien of er verandering/evolutie optreedt in de samenwerkingen in de ideale werelden. De eerste afname gebeurde in de laatste maanden van 2022, een tweede afname in het voorjaar van 2024. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de deelnamegraad per regio.

Regio	Aantal stuurgroepleden uitgenodigd	Deelname	Responsgraad	Deelnamegraad
Co-ncept	19	11	63%	58%
Plantrekkers	26	15	62%	58%
Trawant	23	20	91%	87%

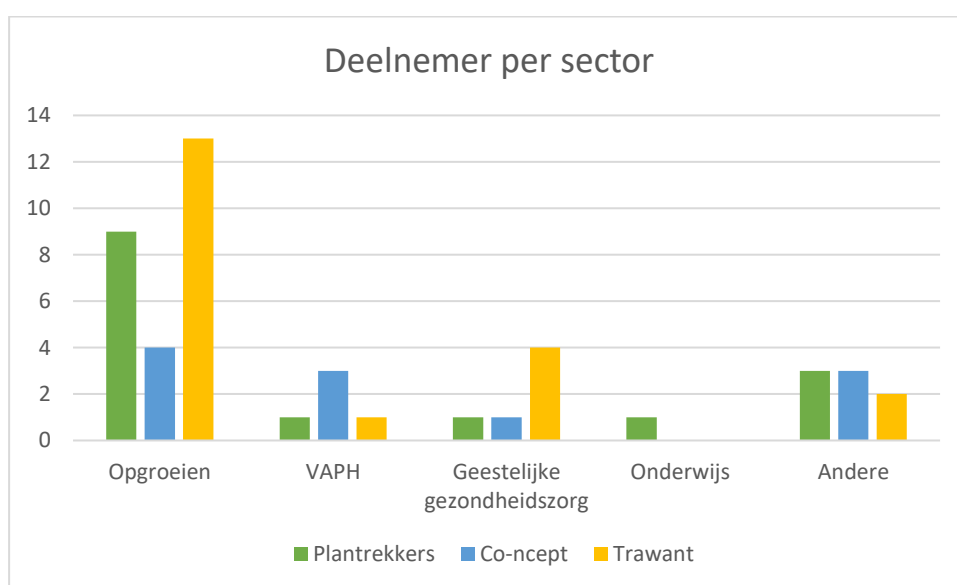
Tabel 2: Overzicht van respons bij eerste afname van de PAT

Er werden basisgegevens gevraagd bij aanvang van de vragenlijst om een zicht te krijgen op de respondenten. De samenwerkingsscan werd in alle regio's voornamelijk ingevuld door directies en teamverantwoordelijken. In alle regio's is Opgroeien als sector het meest vertegenwoordigd, maar de verhoudingen tussen de sectoren zijn erg verschillend per regio. Figuur 1. illustreert dit.

¹https://www.vichealth.vic.gov.au/sites/default/files/2023-05/VH_Partnerships-Analysis-tool_web%5B1%5D.pdf

Functie	Co-ncept	Plantrekkers	Trawant
Directie	5	9	9
Coördinerende of administratieve functie	2	2	2
Beleidsmedewerker/stafmedewerker	2		
Teamverantwoordelijke	2	2	4
Psychiater			1
Psycholoog			1
Trajectcoördinator/ case management			1
Ander			2
Meerdere		2	

Tabel 3: Deelnemers aan de eerste afname van de PAT, naar functie

Figuur 1: Overzicht van deelnemers aan de eerste afname van de PAT, naar sector

Bij de tweede afname van de vragenlijst werden alleen de deelnemers uitgenodigd die voordien de vragenlijst hadden ingevuld. Er was sprake van uitval tussen de twee bevragingen in. Dit wordt deels verklaard door deelnemers die niet reageerden op de uitnodiging voor de tweede afname van de vragenlijst, maar ook deels door personeelsuitval en veranderingen. Zo waren verschillende deelnemers niet meer werkzaam in de voorziening, of langdurig afwezig.

	Aantal sturgroepleden uitgenodigd	Deelnames	Responsgraad	Deelnamegraad
Co-ncept	11	4	36%	36%
Plantrekkers	15	9	60%	60%
Trawant	20	14	70%	70%

Tabel 4: Overzicht van respons bij eerste afname

Er werd bij de herhaling van de samenwerkingsscan niet opnieuw gevraagd om de tekeningen van het huidige en ideale netwerk te voorzien. Bij de eerste afname gaven deelnemers aan dat dit een moeilijke en tijdrovende opdracht was, en we namen deze feedback mee in de verdere uitrol van het onderzoek. Bovendien lag de responsgraad wat betreft tekeningen bij de eerste afname al veel lager dan de responsgraad voor het vragenlijst stuk, zoals geïllustreerd door onderstaande tabel.

Regio	Aantal stuurgroepleden uitgenodigd	Aantal ontvangen tekeningen van het huidige netwerk	Aantal ontvangen tekeningen van het ideale netwerk	Niet deelname
Concept	19	8	7	1
Plantrekkers	26	7	3	2
Trawant	23	10	9	1

Tabel 5: Overzicht van het aantal ontvangen netwerktekeningen bij (eerste afname)

INTERVIEWS MET KINDEREN EN JONGEREN EN HUN NAASTEN

Een van de doelstellingen van het actieonderzoek was ook om kinderen en jongeren en hun context te bevragen over hun **ervaringen binnen jeugdzorg, en wat ze belangrijk vinden** in residentiële zorg. Daarnaast wilden we ook het perspectief, de meningen en suggesties van ouders en andere naasten in kaart brengen. We deden dit aan de hand van **individuele semigestructureerde interviews**. De interviewleidraad was opgebouwd rond onderstaande vragen. Er was eveneens ruimte om de deelnemers aan het woord te laten over wat voor hen relevant was.

Voor kinderen en jongeren

- Welk traject hebben zij gelopen? En hoe kijken ze hiernaar?
- Wat zijn hun positieve ervaringen met jeugdzorg en/of hulpverleners?
- Wat zijn hun negatieve ervaringen met jeugdzorg en/of hulpverleners?
- Voelden jongeren zich gehoord in hun traject?
- Hebben zij ervaring met wissels van voorziening of time-out? En hoe beleefden ze die?
- Hebben ze binnen jeugdzorg ooit een buddy of vertrouwenspersoon gehad?
- Wat zouden zij willen verbeteren in jeugdzorg?
- Hoe zouden zij hun traject zelf verbeteren moesten zij hier de kans toe zien?

Voor ouders of context

- Welk traject hebben hun (pleeg)kinderen gelopen? Hoe kijken ze hiernaar?
- Hoe verschilden de trajecten van kinderen onderling?
- Wat zijn hun positieve ervaringen met jeugdzorg/hulpverleners?
- Wat zijn hun negatieve ervaringen met jeugdzorg/hulpverleners?
- Voelden contextfiguren zich genoeg gehoord en geholpen door de betrokken hulpverlening?
- Hoe kan de hulpverlening rond het kind volgens de contextfiguur verbeterd worden?

We kozen voor anonieme individuele interviews omdat deze toelaten grondig in te gaan op complexe ervaringen, en toch nog genoeg veiligheid bieden, waardoor deelnemers in vertrouwen kunnen spreken. Verschillende deelnemers, zowel vanuit groep van de kinderen en jongeren, als vanuit de context gaven aan dat het voor hen veilig genoeg aanvoelde om te vertellen dankzij de garantie van **anonimiteit**.

Voor het **rekruteren** van de deelnemers werd beroep gedaan op de stuurgroepen van de ideale werelden, die de oproep voor deelnemers verspreidden in hun organisaties. Er werden onder andere digitale flyers voorzien om te verspreiden onder medewerkers. Deze manier van rekruteren leek het meest haalbaar gezien de focus op drie specifieke regio's, maar brengt het nadeel met zich mee dat de onderzoekers weinig zicht hebben op wie er effectief aangesproken is geweest voor deelname. Hierop waren twee uitzonderingen. In één leefgroep werd de onderzoeker uitgenodigd om het onderzoek te komen voorstellen op hun wekelijkse groepsgebesprek met jongeren. Daarna wilden uit deze leefgroep vijf jongeren hun verhaal doen. Uiteindelijk werden dit vier deelnemers, omdat het voor één van de jongeren niet mogelijk was om toestemming te krijgen van een ouder/voogd/jeugdrechter. Wat de context betreft, meldde één deelnemer zich aan nadat ze via, via – niet via een voorziening – had vernomen waar het onderzoek over ging.

In samenspraak met het Agentschap werd er besloten om kinderen en jongeren te rekruteren met een bepaald profiel:

- 10-14 jaar
- Langer dan 2 jaar in de jeugdzorg
- Jongeren die afhaken van school/moeilijk lopende schoolloopbaan
- Hulpverleners hebben het gevoel dat dit kind of deze jongere er alleen voor staat, geen betrouwbaar netwerk heeft
- Niet noodzakelijk al veel breuken gehad

Deze criteria werden uiteindelijk toch iets lossier gehanteerd, omdat de rekrutering van deelnemers in de ideale werelden Plantrekkers en Co-ncept moeilijker liep. Vooral het leeftijds criterium werd daarom lossier gehanteerd. Bovendien hadden alle jongeren die deelnamen wel minstens al twee ervaringen gehad waarin ze een tijd niet thuis woonden, zelfs als dat geen noodzakelijke voorwaarde was voor deelname.

Voor ouders en contextfiguren hanteerden we geen leeftijdsgebonden criteria voor het kind, omdat veel ouders meer dan één kind in de zorg hebben. De voorwaarde voor deelname was dat ze zichzelf betrokken voelden op de zorg voor (minstens) een kind dat een tijd niet thuis verbleef. Alle deelnemers namen vrijwillig deel, op basis van geïnformeerde toestemming. De interviews werden afgenomen tussen februari en april 2023.

Anna Buysse en Elien Craenhals ondersteunden bij de data-analyses van de interviews. We deden de analyses op basis van de transcripten van de interviews, aan de hand van **thematische analyse** (Clarke and Braun 2021). Deze analysemethode is goed uitgewerkt, en niet gebonden aan een specifiek theoretisch kader. Om de betrouwbaarheid van de analyses te verhogen werden de eerste 3 interviews gecodeerd door twee onderzoekers: de onderzoeker die interviews afnam (CF), en een collega die voordien nog niet betrokken was (EC). Ze deden dit in dialoog. Na drie interviews was er een grote overeenkomst tussen de codes van beide onderzoekers. Daarom werden de andere dertien interviews gecodeerd door Charlotte. De hogere orde-codering gebeurde door een derde collega (AB), die betrokken was bij het project, op het moment dat Charlotte op zwangerschapsverlof was.

De codering van de interviews met de context gebeurde op een analoge manier, waarbij de eerste drie interviews door twee onderzoekers werden gecodeerd (CF en AB), en de zes daaropvolgende door één onderzoeker (CF). De hogere orde-codering gebeurde nadien in samenspraak.

Alle **deelnemers** worden na afronding van de analyses **op de hoogte gebracht van de resultaten**, zodat ze de kans krijgen hier **feedback op te geven**. We presenteerden de resultaten aan de jongeren van twee leefgroepen. De andere deelnemende kinderen en jongeren kregen een digitale samenvatting van de aanbevelingen (zie Toolbox), met de kans tot feedback via whatsapp, mail of via hun (vorige) begeleiding.

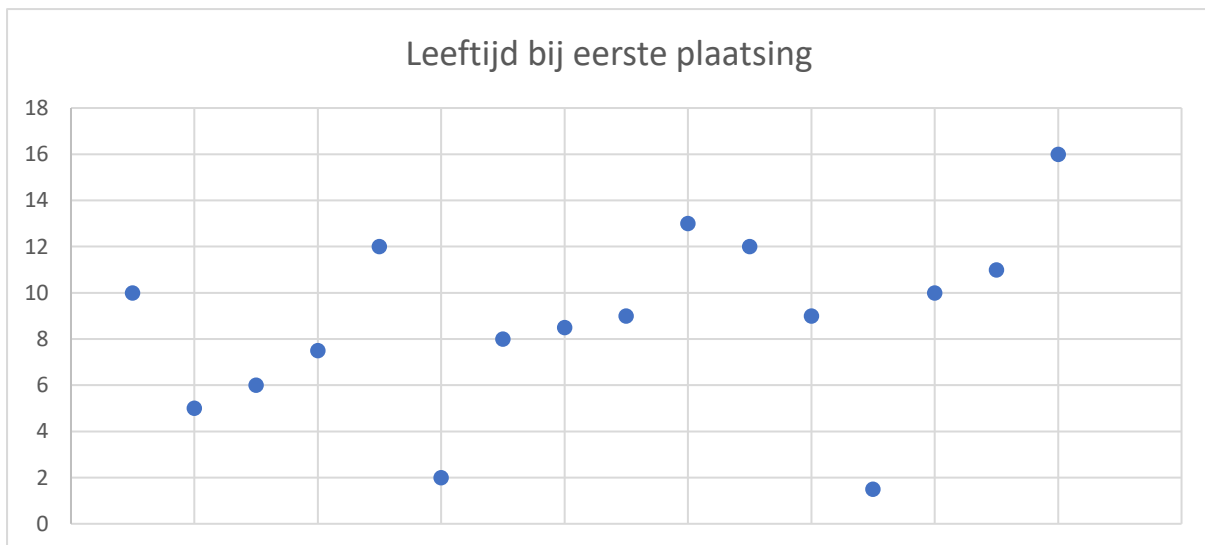
De terugkoppelingen naar de context zijn op dit moment nog niet gebeurd, maar ook aan deze deelnemers zal de kans geboden worden om de resultaten te kennen en er feedback op te geven.

Onderstaande tabellen geven een overzicht van de deelnemers aan de interviews. Er deden **16 minderjarigen** mee, die op dat moment verbleven in 9 verschillende voorzieningen. De jongste deelnemer was op het moment van het interview 10 jaar, de oudste 17 jaar. De **meeste deelnemers waren tussen de 12 en 14 jaar oud**. Figuur 2 geeft de leeftijden weer waarop de deelnemers voor het eerst in een residentiële setting of pleegzorg verbleven. Elk stipje stelt een jongere voor. De mediaan en **gemiddelde leeftijd van eerste residentiële ervaring was bij onze deelnemers acht jaar**. De vroegste plaatsing was op anderhalf jaar. Deze jongere was op het moment van de interviews 11 jaar. De laatste leeftijd van plaatsing/opname was 16 jaar. Deze jongere was 17 jaar op het moment van de interviews.

Pseudoniem	Geslacht	Leeftijd	Leeftijd bij eerste plaatsing of opname
Toby	M	16	10
Josephine	V	10	5
Lina	V	11	6
Felix	M	11	7,5
Angelo*	M	15	12
Ilanthe	V	14	2
Jef	M	14	8
Noor*	V	14	8,5
Dax	M	12	9
Robine	V	13	13
Meghan	V	16	12
Jordi	M	14	9
Mila	V	11	1,5
Iris	V	12	10
Stella	V	12	11
Danaë*	V	17	16

Tabel 6: Overzicht van de deelnemende kinderen en jongeren

* Deze jongeren hadden ook een ouder of zorgfiguur die deelnam aan dit onderzoek.

Figuur 2: Leeftijd van eerste plaatsing (self-report)

Aan de interviews voor **ouders en naasten namen 9 deelnemers** deel. Dit waren vier mannen, en vijf vrouwen². Sommigen van hen zijn ouder van een van deelnemende kinderen en jongeren. Deze worden in beide tabellen gemarkeerd met een sterretje. De meeste deelnemers waren betrokken op meer dan één kind in de zorg, en

² Er werd niet expliciet naar gender noch geslacht gevraagd, maar dit werd afgeleid vanuit de manier waarop ze naar zichzelf verwezen.

vervulden ook **verschillende rollen** (bv. grootouder en pleegouder, moeder en plus/stiefmoeder). Minstens één van hen had ook een eigen verleden in de jeugdhulp, en minstens één van hen was vroegtijdig met school gestopt.

Pseudoniem	Geslacht	Primaire rol
Nathalie*	V	Moeder
Suzanne*	V	Moeder
David*	M	Vader
Marleen	V	Tante
Lilith	V	(stief)moeder
Patrick	M	Pleegvader
Frieda	V	Pleegmoeder
Donald	M	(Stief)vader
Samuel [†]	M	Grootouder

Tabel 7. Overzicht van de deelnemende ouders en naasten

* Deze volwassenen hadden ook een kind dat deelnam aan dit onderzoek.

[†] Dit interview gebeurde met een tolk.

FOCUSGROEP MET MEDEWERKERS

Ten slotte deden we ook een **focusgroep met professionals**, bij de ideale wereld Plantrekkers. De resultaten hiervan worden echter teruggekoppeld naar alle regio's, zodat elke regio deze kan gebruiken als basis voor een eigen reflectieoefening. Het centrale thema werd bepaald in samenspraak met de Plantrekkers. Zij voorzagen in het najaar van 2024 een aantal denkoefeningen te doen rond één van de grote uitdagingen in de (residentiële) (jeugd)zorg: uitval van personeel, en de daarmee verbonden thema's: **draagkracht van medewerkers, verloop en personeelsondersteuning**. De centrale onderzoeksvraag was 'wat is er (effectief) ondersteunend voor residentiële medewerkers?'. Een focusgroep is een geschikte methode hiervoor, omdat het gaat over thema's gelinkt aan collectieve ervaringen. Hoewel in het groepsgeprek zeker ruimte is voor individuele ervaringen van de deelnemers, zoekt de moderator ook naar gedragen stellingen, of net stellingen waar de deelnemers het niet over eens zijn.

Richtvragen waren de volgende:

- Welke ondersteuningsvormen kennen jullie?
- Wat zijn jullie ervaringen hiermee?
- Wat is er ondersteunend en wanneer?
  - Voor jou als individu
  - Voor jullie als team
- Wat heb je nodig tijdens/na een zware periode?

De focusgroep ging door in mei, op een locatie in **Limburg**. Er waren **8 deelnemers** aanwezig voor het gesprek, en daarnaast de onderzoeker en de coördinator van de regio. Deze laatste was aanwezig in een assisterende en observerende rol, en nam niet aan het gesprek deel. De coördinator ondertekende een vertrouwelijkheidsverklaring, de deelnemers zelf gaven geïnformeerde toestemming. De analyses van de focusgroep gebeurden door Charlotte op basis van een transcript van het groepsgeprek.

Van de 8 deelnemers waren er **4 vrouwen en 4 mannen**. De deelnemers werkten in jeugdhulp, residentiële psychiatrie en jeugdhulpregie. Verder waren een aantal medewerkers betrokken bij de initiatieven van de ideale wereld Plantrekkers. Zeven van de acht deelnemers stonden in **dagelijks rechtstreeks contact met kinderen, jongeren en hun gezinnen in residentiële trajecten**. Drie van hen hadden ook deels een leidinggevende functie over het team waar ze deel van uit maakten. De achtste deelnemer had vooral contact met hulpverleners.

KEY POINTS

- Dit onderzoek heeft als doel de proefprojecten van de ideale wereld te ondersteunen en feedback te geven. De regio's gaven het onderzoeksproces mee vorm.
- We maakten gebruik van verschillende onderzoeksmethodes: literatuurstudie, vragenlijsten, interviews en focusgroepen.
- We bevroegen verschillende stakeholders, waaronder kinderen en jongeren in residentiële zorg, hun context en ook medewerkers en directies van residentiële voorzieningen uit verschillende sectoren.

Hoofdstuk 1: De ervaringen van kinderen, jongeren en hun context in residentiële zorg

Redenen voor jeugdhulpplaatsing

Er zijn verschillende redenen waarom kinderen en jongeren, in hun eigen beleving, geplaatst zijn. Zo kon er sprake zijn van **agressie in het gezin**. In sommige gevallen was het kind daar passief deel van, in andere gevallen was de jongere zelf actief betrokken.

[Om]dat het thuis vaak fout loopt met mijn broers dan. [...] Want ruzie maakt wel iedereen eens, maar zoals wij het doen, ja da's... nee, als ge daaraan denkt, dan is dat echt niet oké. (Felix)

Anderen gaven als reden dat er thuis onvoldoende zorg was, en **niet voldaan kon worden aan hun basisnoden**.

Omdat 't huis van papa heel vies is, en mama kan gewoon niet opvoeden met haar [fysieke ziekte], en ook gewoon, die kan dat niet. (Jef)

Ook langdurig spijbelen, of **problemen op school** werden door sommige vermeld als de reden waarom ze niet meer thuis woonden. Ten slotte gaven verschillende jongeren aan dat het **op hun vraag was**. Dit wil echter niet automatisch zeggen dat ze tevreden waren in de residentiële zorg. De situatie thuis was echter gewoon niet meer houdbaar, en ze zochten een 'uitweg'. Deze uitweg was in sommige gevallen residentiële jeugdzorg, in andere residentiële jeugdpsychiatrische zorg.

Omdat ik echt niet thuis kan wonen. Dat is iets... allez, niet dat ze me niet in huis willen nemen of zo hè, maar omdat dat niet... klikt op die manier. (Danaë)

Ik had die opname zelf gevraagd omdat... ik echt hulp nodig had. (Meghan)

Een groot aantal jongeren vermeldt **mentale problemen bij zorgfiguren**. In sommige gevallen worden deze problemen aangewezen als de onmiddellijke oorzaak van de plaatsing, in andere gevallen worden ze gewoon terloops verteld. Onder andere alcoholverslaving, depressie en schizofrenie worden vermeld. Anderzijds worden ook veel **fysieke problemen** vernoemd **bij zorgfiguren**. Zo is er sprake van ouders met epilepsie, diabetes en multiple sclerose. Ook deze fysieke problemen worden vernoemd als reden voor plaatsing.

Omdat papa in het ziekenhuis lag, en mama ook. (Iris)

Meestal beschrijven jongeren dat er verschillende problemen waren in hun gezin. Voor sommige kinderen en jongeren ligt de aanleiding voor hun plaatsing bij **een nieuwe relatie van één van hun gezinsleden**. Dit is meestal een ouder, maar in één geval was het een relatie van een inwonende zus. Verschillende jongeren vertellen dat (een) nieuwe partner(s) van een ouder **onveiligheid** in het gezin bracht(en). Ze geven aan dit te moeten ondergaan, en identificeren zich als slachtoffer van een nieuwe partner van een ouder.

Ja, dat was dan een stiefpapa, en mijn mama, die was naar het ziekenhuis [...], en euhm...die gast was dan alleen met ons. En ja, die gast sloeg dan naar ons uit het niks [...] omdat [mijn zus] pipi deed in bed werd die geslagen. (Jef)

Het was niet altijd gemakkelijk, mama had veel vriendjes in die tijd, en we zaten vaker bij een ander dat we niet kenden. En dan kwam de papa van mijn kleinere zus - die is twee jaar jonger als ik- maar daar hebben we een... donkere achtergrond mee. Om te zeggen dat het niet fijn was. (Mila)

In andere gevallen veranderen nieuwe partners de gezinsdynamieken thuis. Niet dat alles in het gezin voordien vlekkeloos was, maar het gezin had zijn eigen (gezonde of ongezonde) evenwicht. De **komst van een nieuwe partner is een systemische schok**, waardoor alle leden van het gezin, inclusief de jongere zelf, zich anders gaan gedragen. Deze schok en de gevolgen daarvan hebben (mee) aanleiding geven tot de jeugdzorgplaatsing.

Omdat ik mij thuis een beetje verloren voelde, maar dat was omdat Jan, daar was dat het lief van mijn zus en zo, en iedereen gaf aandacht aan hem. (Robine)

Mijn moeder haar partner, die heeft een alcoholverslaving. En ja, we hebben al veel gevochten en ook verbaal zowel als fysiek dus ja, ik was... ik was zo kwaad dat ik dacht ik die iets ging aandoen, dus ben ik thuis een paar keer weggelopen geweest. En dan heb ik gezegd van ik kan niet meer thuis zitten, want bij hem zitten dat gaat niet meer ... (Meghan, jongere)

Ten slotte hebben sommige kinderen of jongeren het gevoel dat hun **ouder een nieuwe partner heeft verkozen boven hen**. Zij zijn 'weggestuurd', en die partner is bij de ouder gebleven.

En die vriendin die zag dat niet zitten met ons en zo. En mijn mama heeft toen gezegd van: "Oh, ja, dan zit ik... dan doe ik jullie wel weg". Omdat ze dan zei van: "Ja, ik kan niet goed voor jullie zorgen, dit, dat". Terwijl dat er eigenlijk niet echt iets mis was. En zij heeft mij dan samen met mijn zusje daar gezet. (Noor, jongere)

We zien een deel van bovenstaande verklaringen ook terugkomen wanneer we contextfiguren vragen naar de reden(en) waarom het kind waar ze een relatie mee hebben geplaatst is. Zo was er soms sprake van **een onveilige omgeving, of onvoldoende zorg**. In verschillende gevallen was er dan sprake van een ouder die **aan de jeugdrechter 'vroeg' om het kind niet meer bij de andere ouder te laten wonen**, uit bezorgdheid voor het welzijn van het kind.

[Mijn kind is maar] acht dagen naar school geweest in die drie maand [dat het verbleef bij de andere ouder] he.. [...] Dan heb ik gezegd, er moet een jeugdrechter komen... Dan is ze naar [een jeugdhulpresidentie] gegaan. Omdat ik dat gevraagd had, om ze bij haar moeder weg te halen. (David, ouder)

Andere ouders vertellen dat ze zelf het signaal gaven aan een jeugdrechter dat het thuis niet meer lukte. Ze **voelden zichzelf niet bekwaam** om om te gaan met het **uitdagende gedrag van het kind**, of halen een **psychiatrische problematiek** aan. Ze geven onvoldoende handvaten te hebben om hier mee om te gaan, zelfs nadat er een uitgebreide diagnostisering heeft plaatsgevonden.

Omdat hij toen in de pubertijd ging. En omdat, ik vond dat dat naar mij toe... [Mijn pleegzoon] heeft echt hele zware hechtingsstoornis. (Frieda, pleegouder)

Bovendien speelden in sommige gevallen bezorgdheden mee over **hun eigen fysieke veiligheid**, en de **impact die het kind heeft op de rest van het gezin**. In deze gevallen is de pubertijd een kantelmoment. Het kind wordt groter en sterker, waardoor ouders en zorgfiguren angstiger worden.

Toch is agressie vanuit het kind zeker niet altijd een voldoende reden voor een ouder om aan de alarmbel te trekken. Ze stellen zich de vraag **of de hulpverlening een gepaste reactie zal bieden**, als ze aangeven dat **hun kind gewelddadig gedrag** (heeft) vertoond naar ouders en/of andere leden van het gezin.

Ik heb gezwegen omdat ik wou dat [mijn kind] op de juiste plaats kwam - niet [ergens] waar onhandelbare kinderen [zitten] - maar ik was een boksbal. (Nathalie)

Als ouder uw eigen nog aanmelden is rampzalig. Want er is nergens een clausule [...] 'het gezin is niet veilig door een kind'. Ge hebt wel 'de veiligheid van het kind komt in het gedrang', maar ge hebt eigenlijk niet 'de veiligheid van het gezin komt in het gedrang door het kind'. (Lilith)

Soms zijn de redenen van een plaatsing of opname echter **helemaal niet duidelijk** of **onterecht** voor naasten van het kind. Ook sta je soms als volwassene volledig buiten spel bij de plaatsing. Dit is in het bijzonder het geval wanneer je **niet de ouderlijke macht of voogdij over het kind in kwestie hebt**, bijvoorbeeld als tante, of als vader die het kind (nog) niet voor de wet heeft erkend.

En dat is eigenlijk lang goed gegaan. Tot ineens... dat de jeugdrechter besliste van die moeten naar een instelling. (Marleen)

In mei hebben ze die naar [residentiële kinder- en jeugdpsychiatrie] gestuurd als een onhandelbaar kind. [...] die had vier jaar bij hen gewoond, en de laatste twee maanden was dat ineens een onhandelbaar kind. (David)

Ten slotte kwam ook bij één ouder naar voor **de nieuwe relatie van de andere ouder** van het kind de reden was waarom het kind in de jeugdzorg verbleef. Het kind in kwestie, dat ook deelnam aan de interviews, en één van de ouders gaven in dit geval dezelfde verklaring voor de plaatsing.

[De andere ouder van één van mijn kinderen] die leerde iemand kennen en die kon niet goed met de kinderen om dus zet ze die kinderen in [een CKG]. (David)

Eerste plaatsing of opname

Wanneer kinderen en jongeren terugkijken naar hun eerste plaatsings-/opname-ervaring komt duidelijk naar voor dat er voor hen veel **onduidelijkheid is bij aanvang van hun plaatsing**. Bovendien worden 'beloftes' over hoe kort een plaatsing zou zijn niet steeds nagekomen.

"Mama zei: 'het is maar voor één dag'. Morgen zijn jullie terug thuis en toen zijn we onze spullen gaan inpakken voor één dag. En toen kwamen we erachter dat het toch wel langer duurde als een dag. En dat we er toen al twee dagen zaten vol met de hoop dat we naar huis mochten gaan. En toen hebben ze gezegd: het gaat toch nog wel een maand duren. Na die maand: "en mogen we naar huis? - "Het gaat toch nog een jaartje duren", "en mogen we naar huis?" - "Nee, we weten niet hoelang het nog gaat duren". (Mila)

Ze hadden gezegd: crisis; twee weken. Ik zit hier al bijna vier maand. Zelfs al langer [...] ik zit echt gewoon met de onduidelijkheid van wanneer mag ik naar huis!? (Robine)

In het bijzonder kinderen en jongeren **die door de politie uit huis** of van school gehaald zijn, herinneren zich dat als bijzonder **schokkend en verwarrend**. Verschillende kinderen/jongeren gaven aan dat in hun ervaring alles lang duurde: het gesprek aan de deur tussen een ouder en de politie, de rit met de politie naar een verblijfplaats, het wachten tot ze hun ouders weer mochten zien. Het was een moment vol verwarring en ongerustheid over zichzelf, maar ook over hun ouder(s).

Ik was ook wel verdrietig, want ik wist niet wat bij mij ging gebeuren, wat er met mijn mama ging gebeuren. (Stella)

Bovendien blijft het voor sommige kinderen en jongeren op het moment van de plaatsing toch onduidelijk waarom de plaatsing net gebeurde. Dit kwam voor in situaties waarbij de politie betrokken was, maar ook bij andere plaatsingen.

Euh, ik had eerst dat gevoel, en daarna hebben ze mij gezegd waarom dat ik hier eigenlijk juist moest zitten. (Felix)

De politie kwam ons halen op school, dus we dachten dat we stout waren geweest. (Jozefien, parafrase)

Het blijft een moeilijke vraag wanneer een drastische maatregel als een residentiële opname of plaatsing aan de orde is. Een aantal kinderen gaven aan dat plaatsing misschien **te laat** kwam. Zo vertelde een meisje dat jeugdhulp al lang op de hoogte was van de moeilijkheden thuis, maar dat ze pas naar een voorziening verhuisde na een alarmerend telefoontje van de burens. Ze wist niet zo goed waarom jeugdhulp zo lang had gewacht, hoe moeilijk ze de plaatsing ook vond. Een jongen met een heel andere situatie, maakte zich ook de bedenking dat hij eigenlijk beter vroeger naar een leefgroep was verhuisd.

Daar is voor lange tijd niets mee gedaan. Ik denk dat ik misschien een jaar ofzo, onder de jeugdrechter heb gezeten voor [ik] naar een leefgroep echt ben gegaan. (Angelo)

Voor anderen kwam de plaatsing **dan te vroeg**. Ze hadden het gevoel dat ze geen kans hadden gekregen om zelf, al dan niet met ambulante hulp of een dagcentrum, de dingen beter te laten lopen.

Maar ze hebben het mij ook nooit laten proberen. Want vanaf dat we naar [stad] ging komen, ging mijn oma ook bij ons komen wonen. Maar ik ben direct naar mijn oma vertrokken. Ik heb het nooit, ik heb het nooit geprobeerd thuis. (Robine)

Verdere traject in de residentiële zorg

Op twee jongeren na, hadden alle kinderen en jongeren een **wens naar om terug naar huis te gaan**. Er was echter grote variatie in de dringendheid van de wens, en hoe realistisch ze deze optie inschatten. Twee jongeren waren categorisch in hun wens, in sommige gevallen een eis, om terug naar huis te keren.

Gewoon terug thuis! (Dax)

Anderen erkenden wel dat er nog moeilijkheden waren in de thuissituatie, maar vonden deze situatie toch nog wenselijker dan niet thuis wonen.

Ze hebben wel gelijk, maar langs de andere kant... ik wil gewoon naar huis. (Robine)

Sommigen verzoenden de realiteit van geplaatst zijn met hun wens om naar huis te gaan door te hopen op tussenvormen (vaker naar huis), of door hun verwachtingen te temperen.

Dus ik hoop hier... na de zomer... stilaan... naar huis te kunnen, allez méér naar huis te gaan... (Felix)

Ten slotte is er een groep kinderen en jongeren die de mogelijkheid om terug thuis te gaan wonen beschrijft als een onhaalbare droom.

Waar ik droom van, is dan eigenlijk dat ik bij papa ga wonen. Maar dan moet ik wel voor mezelf kunnen koken en zorgen enzo. Maar ja, ik kan dat niet zo. (Stella)

Er was echter één jongere die zeker niet terug naar huis wou. Hij keek uit naar de mogelijkheid van kamertraining.

Jongere: Ik ga naar kamertraining willen gaan, en dan moet ik naar een andere instelling gaan daarvoor.

Interviewer: Voor kamertraining. Is dat wat dat je zelf wilt?

Jongere: Ja, ja, zeker en vast! Want thuis wil ik echt niet wonen. (Jef)

Ook verschillende contextfiguren hebben een wens om het kind weer thuis te zien, maar ook hier zien we verschillende mate van dringendheid en dwingendheid, en vaak een ambivalentie. Enerzijds zijn er de ouders die het gevoel **hebben te moeten vechten voor de terugkeer naar huis van hun kinderen**. Ze hebben het gevoel dat hun vragen om hulp, en om hun kinderen weer thuis te ontvangen, niet gehoord worden.

Anderhalf jaar hebben wij bezig geweest om dat kind terug naar huis te krijgen. Terwijl ze maar blok na blok opwerpen, wij zijn gaan vragen van 'wij willen handvaten' om met ons dochter te kunnen babbelen. (Donald)

Andere ouders staan meer ambivalent tegenover een terugkeer naar huis. Ze zouden graag het kind weer thuis hebben, maar zien dit niet zitten **omwille van het gedrag of de problematiek van het kind**.

Eén ouder geeft ook aan dat hij **rekening moet houden met zijn nieuwe partner**, waardoor een terugkeer complexer wordt.

In de verschillende redenen die de terugkeer naar huis bemoeilijken, zien we dezelfde thema's als in de redenen voor plaatsing. Het gaat dan voornamelijk om zorg, gezinsdynamieken, problematiek of gedrag van het kind. Daarom ook de sterke vraag vanuit zowel kinderen en jongeren als context om in te (blijven) zetten op dingen die een terugkeer naar huis realistischer of mogelijk maken.

Kinderen en jongeren vragen bijvoorbeeld om **actief te blijven werken aan hun thuiscontext**, ook terwijl ze geplaatst zijn. Het gaat dan vaak over de opvoedings- en zorgvaardigheden van hun zorgfiguren. Ook aan de mentale en fysieke gezondheid van hun ouders of zorgfiguren moet er gewerkt worden. Als hulpverlening dit niet mee in de hand neemt, weten ze niet of hun zorgfiguren zelf tot een punt gaan geraken waar een terugkeer naar huis mogelijk is. Sommige jongeren geven ook aan dat ze **zelf hun best moe(s)ten doen om een terugkeer naar huis (meer) mogelijk te maken**. Ze winnen meer **controle over hun emoties en hun gedrag** doorheen gesprekken en therapie, maar soms ook gewoon omdat ze volwassener zijn geworden.

Misschien meer therapie. [...] , want ik bedoel hier langer als twee jaar zitten zonder iets, ja da's gaat het ook ni worden he. Als ge er dan zit moet ge ook wel iets, moet ge er zelf ook wel iets voor doen. (Felix)

Ouders en zorgfiguren, aan de andere kant, hebben een **sterke vraag naar handvaten** over hoe ze met het kind kunnen omgaan en dagelijks samenleven. Dit is vooral het geval als het kind in kwestie een bepaalde diagnose heeft, maar gaat ook over bepaalde vaardigheden die ze het gevoel hebben te missen. Zelfs na een uitgebreide psychiatrische diagnostiek hebben ze niet het gevoel concreet genoeg handvaten te krijgen.

Gemeentes op hun eigen die kunnen workshops organiseren voor ouders: 'Hoe om te gaan met kinderen met ADHD' bijvoorbeeld, of kinderen met autisme. Want nu dat is een hel, als ouder, om dat te vinden. En als ge dat al vindt is het zo schaars, dat ge meestal geen plaats niemeer hebt. (Donald)

Dat is frustrerend, dat is echt, als ouder ook omdat je wilt u kind wilt beteren, maar ja, ze heeft nu de tools niet he... [...] dat er zo iemand komt van: Kijk, wij gaan helpen zoeken, wij gaan helpen kijken. Dat je niet mezelf moest zoeken, dat je echt ook tips krijgt van: nou, dat is er nog mogelijk of ik heb een keer dat met iemand gedaan en dat heeft geholpen. (Suzanne)

Echter, een minderheid van de naasten die we interviewden vindt dat hun opvoedingsvaardigheden miskend worden en hebben echt het **gevoel dat zij een kind of jongere betere zorg kunnen bieden dan de residentiële zorg** zoals ze nu is.

[Kind 4] gaat al drie jaar niet meer naar school he? Ah ja, feest he. Doen en laten wat dat ze willen. Ik snap er allemaal niets van eigenlijk. Maar het is niet het beeld dat we hadden van helemaal in het begin van 'jeugdzorg'. Jeugd ja oké, maar de zorg? Ontbreekt op alle gebieden. (Marleen)

Jeugdhulpbeslissingen

De beslissing om al dan niet terug naar huis te keren is een belangrijke beslissing. Deze wordt voor jongeren gemaakt. Sommigen gaven aan hier enige zeggenschap in te hebben, anderen hadden het gevoel dat er niet naar hen geluisterd wordt.

Er zijn verschillende zaken waarmee rekening mee zou moeten gehouden worden, in het maken van **plaatsingsbeslissingen**, en andere jeugdhulpbeslissingen. Een veel gehoorde verontwaardiging is dat beslissingen genomen worden aan de hand van **een situatieschets die niet meer actueel is**. Met andere woorden, er waren problemen of gevaren, maar deze zijn nu weg of geminderd.

HET PLANMAKERS TEAM VAN DE IDEALE WERELD CO-NCEPT

"Bij het begin van onze trajecten hebben we voornamelijk gemerkt dat jongeren en gezinnen (soms) een heel andere beleving hebben van de gebeurtenissen dan hulpverleners, en dat velen aangaven dat niet naar hen geluisterd werd en dat ze niet op de hoogte waren van hun traject."

Het is toch niet of ze gaat denken: ja, ik moet die meenemen naar het buitenland of zo? Ze heeft dat wel eerst gezegd, maar ze is er al lang over. (Mila)

Maar mijn zus en mijn, mijn en die [vriend] zijn ondertussen ook al uit elkaar. Dus mijn probleem is eigenlijk gewoon al weg. (Robine)

Anderzijds hebben sommigen jongeren ook de omgekeerde verzuchting. Ze geven aan dat er soms drastische beslissingen worden genomen terwijl **een situatie eigenlijk stabiel is**.

Mama heeft die ziekte, en ze zijn bang dat ze nog andere dingen aan haar hoofd heeft, en we willen geen risico's nemen. Maar what the fuck! Mijn mama heeft dat al super lang. Waarom ga je dan nu bezoeken afpakken? Wat ik maar bedoel, wat kan ze misdoen? (Mila)

Bovendien worden beslissingen als onterecht ervaren, als ze gebaseerd zijn op **verschillende versies van de feiten**. Soms gaat over onenigheid met anderen uit **de eigen context**.

En dan heb ik dat jaren willen zeggen dat hij dat had gedaan, maar niemand wou mij geloven; en op de dag tot nu is hij nog steeds niet gestraft [... Mijn mama] Zij geloofde dat niet. Ze zei zelf dat ze die dag erbij was, maar die was eigenlijk in het ziekenhuis. (Jef)

Vaker, echter, gaat het om een verschillende inschatting of visie op de feiten tussen de jongere en een hulpverlener.

Wissels en verhuizen in de jeugdhulp en residentiële zorg

Alle deelnemende kinderen en jongeren hadden **minstens in twee 'vormen' niet thuis gewoond**. Zowat alle verschillende vormen van 'niet thuis' wonen kwamen in de verhalen aan bod: residentiële jeugdzorg, OOC's, OBC's, residenties VAPH, residentiële kinder- en jeugdpsychiatrie, gemeenschapsinstellingen, pleegzorg en internaten. Soms was het kind tussen twee vormen een tijd thuis. Het was bijvoorbeeld

vaak het geval dat een kind na een (volledige of stopgezette) opname in de kinder-en jeugdpsychiatrie een tijd thuis woonde. Vaker echter verhuisde het kind of de jongere rechtstreeks tussen twee residentiële vormen. **Verhuizen en wissels waren al de norm geweest** in heel hun leven: ook voor de eerste plaatsing of opname waren zij al verschillende keren verhuisd. Toch zijn deze voorgaande verhuizen erg verschillend van aard. Zo was één jongere al twee keer verhuisd van land, was één jongere een tijd met een ouder over de taalgrens verhuisd, waren er verschillende jongeren die al in verschillende provincies hadden gewoond. Anderzijds waren er jongeren bijvoorbeeld verschillende keren verhuisd in dezelfde stad of buurt. Als de jongeren een reden gaven voor deze verhuizen die ze met hun ouder(s) deden, dan waren het financiële problemen, of de scheiding van hun ouders.

Mijn moeder en mijn vader woonde al niet meer samen, maar die woonden wel dicht bij elkaar. (Dax)

Deze verklaringen uit de jongereninterviews zijn een contrast met de interviews die we afnamen met de context. Ook zei vermeldden zeer vaak dat de **woonsituatie van ouder(s) veel wisselt**, of instabiel was of is. Ze verklaren dit echter veel vaker vanuit een psychische kwetsbaarheid of als een vlucht.

Soms omdat hem [de vader] moest maken dat hem weg was, eh dat er iets was, we weten er het fijne niet van, maar het was niet altijd zo maar.. Maar ja. Dat rondlopen, ronddolen of of, dan weer ergens anders opnieuw beginnen, dat is wel iets voor (Kind 1) denk ik. (Patrick)

Ja, dat was altijd door omstandigheden, dat ik moest verhuizen en dan jammer genoeg, de kinderen moeten allemaal mee. (Suzanne)

Mijn leven was een puinhoop, ik stond op straat, ik ging van plaats naar plaats. (Donald)

Wanneer kinderen en jongeren weten waarom ze van leefgroep moeten wisselen, dan worden er twee typische verklaringen voor gegeven. Enerzijds de leeftijdsgrens van de groep. Dit was in alle gevallen die we tegenkwamen rond de 12 jaar. Anderzijds waren er kinderen die wisselden omwille van plaatsgebrek in de leefgroep, in het bijzonder als er verschillende broers en zussen samen verbleven. Dit voelde voor hen heel onrespectvol aan. Ze voelden zich een radartje in een systeem, dat makkelijk vervangen kan worden.

Als er iemand belt mag mijn zoon of dochter er bij komen, of is er geen plaats niet meer? Dan moet je zeggen: er is geen plaats niet meer, in plaats van te zeggen 'ja ik zal dan wel een paar kinderen wegsturen (Lina).

Ten slotte was er één jongere die, naar eigen zeggen, een verbod had gekregen om nog bij haar vorige leefgroep te komen.

Doorheen de verhalen van de kinderen en jongeren werd duidelijk dat ook geplande wissels (bv. na een korte periode in een OOO) of het herenigen van broers en zussen redenen waren voor wissels van leefgroepen of vormen. Deze werden echter niet expliciet vermeld.

Kinderen en jongeren geven aan dat **wisselen tussen leefgroepen vaak moeilijk** is. Je moet alles inpakken, afscheid nemen van je vorige leefgroepgenoten, en het geeft onrust in je leven.

Dat helpt niet om tot rust te komen, want dan blijft ge telkens doorschuiven. En dan wordt uw hoofd nog voller. (Ilanthe)

Je moet daarnaast ook afscheid nemen van vorige begeleiders. Voor sommige jongeren is dit geen probleem, maar velen geven toch aan dat ze (bepaalde) vorige hulpverleners missen. Dit zijn IB's of leefgroepbegeleiders, contextbegeleiders en andere hulpverleners, of stagiaires. De meesten jongeren **wensen dan ook contact te houden met vorige begeleiders**. Het initiatief daarvoor ligt wel bij de hulpverlener. Jongeren durven immers niet altijd de stap te zetten om terug contact op te nemen.

Ik wil nog wel is een brief schrijven, maar ik ben bang dat ze, zijn, dat ze mij zijn vergeten. Want dat is ook al, bijna vier jaar geleden, dus... Allez, niet van we kennen hem niet meer, maar gewoon dat dat

raar is van ineens, iemand dat ge al niet meer hebt gehoord of gezien, en waar dat ge het bijna niet meer van weet, dan is dat misschien raar om ineens iets van te schrijven ofzo. (Felix)

Eén jongere geeft aan dat ze het fijn zou vinden om nog contact te hebben met vorige begeleiding, maar dat ze er de tijd niet voor heeft.

Sommige jongeren hadden nog contact met iemand van hun vorige begeleiding. Ze hoorden de persoon meestal via berichten via Whatsapp of per telefoon, om de maand of wanneer ze het moeilijk hadden. Deze persoon benoemen ze vaak als een steunfiguur, buddy of vertrouwenspersoon. Het is, met andere woorden, een belangrijke en betrouwbare persoon in hun leven. Wanneer de vorige residentiële ervaring echter niet positief was voor de jongere, is het soms een opluchting om verder niets meer van hen te horen.

Interviewer: en hebt ge uw vorige IB nog gehoord?

Toby: Ja, soms e keer sms'en stuur ik wel, of stuurt zij een keer een berichtje van "hoe is het, hoe gaat het?". Zo om de twee drie weken stuurt ze wel een keer een berichtje. -ja-

Interviewer: Vind gij dat belangrijk? Of heb je zoiets van... eigenlijk maakt dat niet veel uit?

T: Het zijn toch personen waar ik toch wel... die mij lang geholpen hebben.

Hoor je je vorige begeleider nog? - Nee. Al een geluk niet. (Jordi)

Als je van leefgroep of residentiële setting wisselt, moet je niet alleen afscheid nemen van oude bekenden, maar moet je ook naar een **nieuwe plek** en je zult daar **nieuwe mensen** leren kennen. Dit maakt het, volgens de kinderen en jongeren, moeilijker om om hulp te vragen, en te praten. Twee deelnemers gaven als extra nadeel dat nieuwe mensen nog niet weten hoe ze met je om moeten gaan. Zij hebben het gevoel (of ze kregen de boodschap) dat ze met een handleiding komen, en vinden het vervelend dat nieuwe mensen nog niet weten hoe ze soms kunnen reageren. Toch zijn wissels tussen voorzieningen, voor de jongeren waar we mee spraken, nooit even pijnlijk als die allereerste residentiële ervaring, waarbij ze van hun ouders gescheiden werden.

Het is belangrijk om te nuanceren dat zeker niet alle wissels als negatief werden ervaren. In een heel aantal gevallen waren wissels niet erg, of werden **wissels net verwelkomd**. Dit was in het bijzonder het geval wanneer jongeren wisselden naar een plaats die fysiek **dichter bij hun familie was**.

Ik was heel blij dat ik dichterbij mijn broer terug kwam. (Noor)

Ik kom steeds dichterbij mijn familie ook. Daarom dat ik het ook vooral. Nu woon ik dichterbij mijn pleegouders, bij mijn broer en mijn zus en dichterbij mijn school, dus nu kan ik gewoon met de fiets naar school. (Iris)

Ook zagen jongeren de voordelen van een wissel naar een '**pubergroep**' of een voorziening die meer vrijheid biedt, wanneer ze de puberteit in gaan. Ook meer privacy (bv. begeleiders kloppen op de deur voor ze binnenkomen) was een reden om een wissel naar een pubergroep te verwelkomen.

Ja leuk, [...] een [groep] met kinderen van mijn leeftijd en het gaat daar veel vrijer zijn. Ik heb daar veel meer privacy. (Mila)

Als deze verhuis bovendien gebeurt naar een leefgroep waar je al vertrouwd bent met een aantal kinderen voelt dat heel anders aan dan een wissel waar alles nog nieuw en onbekend is.

Een aantal kinderen van hier kende ik. Die hebben doorstroom naar hier gemaakt, maar die zaten eerst bij mij in de leefgroep. (Mila)

Ten slotte was in sommige gevallen een nieuwe voorziening **een frisse start**. Ze hadden het echt gehad in hun vorige voorziening, en waren blij met een nieuwe plek, en nieuwe mensen.

Vooraf ook voor een nieuwe start. Daar was ik het al beu. Daar was ik de mensen, de kinderen, de omgeving al beu. (Jordi)

In de meeste gevallen is het begin een in een nieuwe groep toch moeilijk, maar betert het wel wat na twee weken of een maand. Kinderen en jongeren geven aan dat ze **tijd nodig hebben om te wennen** aan hun nieuwe leefgroep. Het gaat dan om de plek, de regels, de anderen in de groep, de begeleiding.

Een thuisgevoel in de leefgroep

Ook om een **'thuisgevoel'** te krijgen hebben kinderen en jongeren tijd nodig. Een plek waar je veel jaren **doorbrenkt**, wordt voor veel kinderen en jongeren automatisch een soort van thuis. Anderzijds zijn er paar jongeren die zo snel mogelijk naar huis willen, en aangeven dat ze zich dus **nooit thuis zullen voelen** in de voorziening.

Is er iets wat u [kan helpen om u] hier thuis [te] laten voelen? - Nee! Ik wil gewoon naar huis. Het is simpel. (Dax)

Anderen kunnen zich nog niet thuis voelen, omdat het trauma van **gescheiden te worden van de ouder(s)** nog helemaal op de voorgrond staat.

Het is echt gewoon puur omdat... die hebben [eh] mij echt van mijn mama moeten wegtrekken... (Noor)

Toch zijn er andere dingen die voor de meeste kinderen en jongeren zeker kunnen helpen bij het creëren van een thuisgevoel. Zo is het voor onze deelnemers heel belangrijk **dat een voorziening gezellig** is. Dit betekent dat er in de leefruimte knusse zetels zijn om in te hangen, gewone meubels zoals je in een woonkamer zou vinden, en sfeervolle verlichting. Jongeren willen zeker geen ziekenhuissfeer: lange witte gangen met kamers allemaal naast elkaar. Ze benadrukken ook het belang van inspraak en keuze bij de inrichting van hun kamer. Ze willen hun kamer van zichzelf maken, door bv. foto's of kerstlichtjes aan de muur te kunnen hangen.

Bovendien moet de sfeer onder de jongeren gemoedelijk zijn, en mag er vooral **geen onveiligheid zijn vanuit groepsgenoten**. Een jongere die zich door groepsgenoten buitengesloten, gepest of bedreigd voelt, kan zich nooit thuis voelen in de leefgroep, vertelt een jongere. Ten slotte vertelden een aantal kinderen dat ze **zich thuis voelden bij iemand**. De aanwezigheid van bepaalde begeleiders gaf hen een thuisgevoel.

Interviewer: Zeg, en in zo'n voorziening, voel je je daar thuis?

Lina: Soms. Hangt ervan af bij wie ik ben.

Interviewer: Dus dat hangt een beetje af van de mensen die rond jou zijn? Bij welke mensen voel je je thuis?

Lina: [naam van een begeleider] en [naam van een begeleider]

De band die sommige kinderen met hun begeleiders beschrijven kan heel hecht zijn. Soms zelfs in die mate dat hij voor het kind lijkt op een familieband.

Maar ja, dat is hier mijn thuis, met mijn gsm in het zeteltje, en euh slapen. Dus ja, ik woon hier ook al vier jaar. Die [begeleider], ik vind dat zo mijn tweede papa, want we hebben een goede band, maar echt een hele goeie band. (Jef)

Een emotionele **band opbouwen met nieuwe begeleiding** vraagt echter vaak veel tijd, en is niet te forceren. (Individuele) begeleiders kunnen hun best doen om te **luisteren, samen activiteiten te doen, en beschikbaar te zijn**, maar dat alles is niet altijd voldoende om een band op te bouwen. Wel is het heel duidelijk dat een aantal dingen deze opbouw kunnen hypothekeren. Onzorgvuldig omgaan met de informatie die de jongere je heeft toevertrouwd is daar de belangrijkste van. Het delen van informatie met het team, ouders,

... die door het kind of de jongere als vertrouwelijk beschouwd wordt, is een **vertrouwensbreuk in de ogen van de jongere**.

Als er een kind tegen een begeleider, dat niet iedereen dat hoeft te weten, zo'n dinges. Omdat dat alleen tussen de begeleiding en kind is. Dat het kind het zelf mag aangeven dat dat niet altijd gewoon in die kutdagboek komt. Een andere begeleider heeft geen nood om te weten van dat ik aan het wenen was, of dat ik mijn papa bel, of dat ik iemand heb gesproken of zo. (Jef)

Ik dacht van in principe hoort ge dat niet te doen, en moet ge dat gewoon ja, dan gewoon voor eigen houden. En ze verbrak dan ook mijn euh.. vertrouwen en wilde ik ook niks meer zeggen tegen haar. (Ilanthe)

Hoewel jongeren in sommige gevallen erkennen dat begeleiders informatie moeten delen, omdat ze beroepsgeheim hebben, of voor de bestwil van het kind, blijft dit pijnlijk en frustrerend. Anderzijds gebeurt het delen van te veel informatie door begeleiders soms niet om 'goede' redenen, maar gewoon uit nonchalantie. Zo vertelde een jongere dat een begeleider slordig omging met de informatie haar werd toevertrouwd, waardoor deze informatie niet alleen bij andere volwassenen terecht kwam, maar ook bij andere jongeren in de groep. Hierdoor werd er ook tussen de jongeren over haar geroddeld.

Zij zei dat dan tegen alle andere kinderen, en tegen echt iedereen ook... zelfs ja, kinderen die niet eens bij mij in de groep zaten en dan wisten die dat ook. (Ilanthe)

Bovendien komt het af en toe nog voor dat hulpverleners afspraken maken met jongeren over informatiedeling, maar deze niet ter harte nemen.

Ze zei tegen mij: ga je het vanavond zeggen of ga ik het zeggen? Ik zeg zo: "ik, ga dat wel doen [...]. "Oké, maar ik ga wel nog even naar je mama bellen". Ik zei ze: "Oké, doe maar, maar niks zeggen, gelijk dat we hadden afgesproken". [jongere doet telefoongesprek na] "Ja, het was om te zeggen: Danaë heeft dit en dat gedaan". (Danaë)

Omgekeerd geven sommige kinderen en jongeren aan zelf al in een positie te hebben gezeten waar ze het **vertrouwen van iemand hebben moeten verbreken** voor zijn of haar eigen bestwil.

Het ging daar niet goed. En ik kon haar niet helpen, en dat deed heel veel pijn. Ik hoorde dat via mijn zus, en mijn zus had mij gevraagd om dat tegen niemand te vertellen, maar dat heb ik niet gedaan. Ik heb dan meteen gezegd toen ik het hoorde... Zodat ze konden ingrijpen. (Mila)

Ook in de verhalen van de context kwam naar voor **kinderen en jongeren soms diegene zijn die signalen opmerken of doorrijgen van leeftijdsgenoten**. Ze horen of zien dingen in het gezin of de leefgroep, of ze ontvangen zorgwekkende beelden van iemand anders, of zien ze voorbijkomen op sociale media (bv. foto's van automutilatie van het kind, zorgwekkende uitspraken). De kinderen en jongeren moeten beslissen wat ze met deze informatie doen. Leggen ze deze zorgen ergens, en indien ja, bij wie? Vaak valt de keuze dan op de ouder van het kind.

Dus ik zit daar te praten met ons [dochter uit een tweede relatie]. En ze zegt tegen mij: "papa, [...] ge moet zorgen [dat uw dochter, mijn halfzus] daar weggeraakt want die is daar echt in gevaar eum. Wat dat ik daar allemaal hoor..." Dus toen heb ik naar dinges gebeld, naar het vertrouwenscenter. (David)

Verschillende ouders en andere naasten die we interviewden geven ook aan dat ze al één of meerdere keren **zorgwekkende signalen** ontvingen over het welzijn van een minderjarige, waar ze stappen voor ondernamen. Dit was zeker het geval wanneer het ging over **hun kind**. In deze gevallen zetten ze **de stap naar een gemandateerde voorziening**, door een M-document te laten opmaken of door zelf te bellen naar het VK, of gaven ze signalen door via de **jeugdrechter**.

[Mijn pleegzoon] moest daar eigenlijk voor [zijn halfbroertje] zorgen, maar hij was zelf een kleuter he [...] ik vond dat heel moeilijk maar allee die ging [in de weekends naar zijn ouder]. Tot als wij dan die verhalen is ne keer hebben verteld, en dat is dat door de jeugdrechter beslist dat de mama van [pleegzoon], Eum, dat die eigenlijk eerst een beetje orde moest hebben in haar leven en dat [pleegzoon] anders niet kon komen. (Frieda)

Maar mijn zus die haalde echt gekke dingen uit als die echt gedronken had. En, ja. Die ex-man kwam dat ook altijd te weten, want die hield dat dan in het oog en gaf dat door aan de jeugdrechter, of aan de consultant. Wat maakte dat na de tweede keer dat de consultant zei van ja 'we gaan de kinderen daar niet laten, ze moeten uit de buurt van moeder en vader blijven, efkes.' (Marleen)

Soms vingen ze echter ook signalen op van **andere kinderen** uit de iets verdere omgeving. Het was in deze gevallen **minder duidelijk welke stappen** ze konden zetten. Ze stonden immers, in de ogen van het systeem, verder af van deze kinderen en jongeren. Toch probeerden ze professionele hulpverlening mee in te schakelen, via de kanalen die ze kenden, bv. JAC, of door advies te vragen aan de hulpverlening van hun eigen kind.

Mijn ex-vrouw haar eigen dochter [...] is mij beginnen opzoeken na zeven jaar. Voor mij nu te smeken om tegen haar moeder in te gaan. [...] Ik heb tegen haar de raad gegeven dat ik tegen iedereen zou doen, ik zeg: "kijk ge moet dat eerst met uw papa bespreken [...]. En die vader heeft gezegd: 'Kijk schatteke, ge moet doen waar gij u goed bij voelt? Ge moet doen waar dat gij gelukkig van wordt en ge moet vooral doen wat dat gij het beste vindt voor uw broers". Want dat is de reden waarom dat zij naar voor komt, voor de bescherming van haar eigen broers. En dan krijgt ge hetzelfde, ge wordt niet gehoord. Overall sturen ze u van het kaske naar de muur. Want dat meisje zoekt contact met mij, ik vraag dat dat dan rond aan consultant, contextbegeleiding, van 'bij wie kan ik die dame laten terechtkomen?' 'Bij niemand he [Donald], ze is minderjarig, ze moet dat bij haar mama regelen'. (Donald)

Dat jongske [die vroegere pestkop van mijn zoon]. Die had een mhmm echte mama en een pluspapa [...]. Maar de een van de twee stampte, en de ander sloeg. [...] En die [mijn zoon] legde dat uit. Ik zeg 'oke', ik zeg nu zeg ik tegen u 'Oke wette wat, we kunnen samen met hem achteraf naar het CAW gaan als hem twaalf jaar is'. Dat hem voort kan geholpen worden. (Nathalie)

Helpt residentiële zorg?

De ervaringen van kinderen en jongeren verschillen in of het hen ten goede kwam niet meer thuis te wonen. Hoewel het voor iedereen moeilijk was, vinden sommige kinderen en jongeren dat het hun leven beter heeft gemaakt. Ze geven bijvoorbeeld aan dat ze thuis niet hun **eigen gedragspatronen** zouden hebben kunnen **veranderen**, of dat jeugdzorg, ondanks dat het niet ideaal is, **toch voor hen nu een betere plek is om op te groeien**. Dat gevoel kwam er echter pas wanneer ze het gevoel hadden in de juiste verblijfsetting te verblijven, en dat was meestal niet de setting waar ze het eerst terecht kwamen. **Voor anderen heeft de plaatsing het alleen maar erger gemaakt.**

En als ik dat dan heb, dan spoken er zoveel nare dingen door mijn hoofd. En ik wil hier gewoon niet zijn. [...] Ik heb thuis die gedachten niet! (Robine)

Velen vertellen een gemengd verhaal: in hun traject zaten periodes die slecht waren, andere periodes waarin ze zich beter voelden.

Bij de eerste voorziening [residentiële kinder- en jeugdpsychiatrie], had ik nog niet echt zo besef van wat dat dat was en zo, en vond dat gewoon nog steeds leuk, want ik had mensen van mijn leeftijd en zo, ik kon daarmee praten, en zo. [...] maar het begon slechter en slechter te gaan toen ik in [voorziening twee] was, want daar waren daar waren ze wel een heel grote pak strenger dan thuis en overall gewoon. En ja, ik heb daar heel veel slechte momenten gelezen, maar soms ook goede, maar meestal slechte. (Jordi)

Ook voor ouders en naasten is hun verhaal met de (residentiële) jeugdzorg vaak een gemengd verhaal. Een deelnemer had geen enkele negatieve aanmerking op de jeugdzorg die ze tot nu toe gehad hadden. Deze netwerkpleegouder had geen ervaring met ‘traditionele’ residentiële hulp, maar was zeer tevreden over de begeleider die hen opvolgde vanuit pleegzorg.

Ik heb helemaal geen eum klacht vanaf de moment dat ik in contact ben gebracht met deze instelling. Zijn ze goed, ze zorgen voor ons eum als pleegouders. En ik heb niks tegen..[...] Ik ben in algemeen dankbaar voor alles wat ze voor ons doen. Verder weet ik niks. (Samuel)

We horen bij sommige andere ouders ook **hoe ze één voorziening of soms zelfs één hulpverlener aanduiden die voor hen echt het verschil heeft gemaakt.**

Die heeft echt heel veel gedaan. Ik ben eigenlijk blij dat dat zij op ons pad gekomen is. Er zouden meer [mensen zoals deze hulpverlener] moeten zijn, laat ons zo zeggen. (Suzanne)

En nu zit ze goed. Nu heeft ze haar ondersteuning, ze heeft haar therapieën, haar kiné. Er is medicatie opgestart dat eigenlijk al een jaar geleden had moeten opgestart worden. (Lilith)

Deze ene voorziening of persoon is vaak een kantelpunt in hun hulpverleningsverhaal. De verhalen van deze ouders en naasten weerspiegelen in die zin de ervaringen van een deel van de jongeren, namelijk dat de hulpverlening nu helpend is, maar dat deze vooraf is gegaan door een periode waarin de hulp nog niet afgestemd was, of de jongere nog niet op zijn of haar plaats zat. Deze periode van zoeken is ontzettend frustrerend en gaf hen meermaals het gevoel machteloos te staan, niet serieus te worden genomen of het deksel op de neus te krijgen.

Voor twee van de negen volwassen deelnemers - een vader en een tante – was de jeugdhulp een falend systeem, dat meer kwaad dan goed heeft gebracht. Bovendien ervoeren ze het als onfair. In hun ervaring werden er dubbele standaarden gehanteerd in de jeugdzorg.

Ik kan eigenlijk niets aanhalen.. [dat positief is geweest in de jeugdzorg]... En dat is niet uit wrevél he, maar ik kan eigenlijk, er is niets dat wij kunnen zeggen van.. Ah ja, in het internaat [waar de kinderen zaten tot ze na een beslissing van de jeugdrechter naar een voorziening gingen] ging dat wel goed... helemaal in de beginperiode. (Marleen)

Interviewer: Zijn dingen die oké zijn geweest, of die goed zijn geweest, tot nu toe?

Donald: Nee

Deze twee deelnemers, maar ook diegenen met een meer gemengd verhaal, zien verschillende serieuze problemen in de residentiële zorg. Ten eerste hebben zij het gevoel dat er **te weinig begeleiding en opvoeding** is in de leefgroepen. Concreet vinden ze bijvoorbeeld dat er **te weinig wordt gedaan als kinderen niet naar school gaan, als ze zichzelf beschadigen of als ze weglopen.**

Doen en laten wat dat ze willen. Ik snap er allemaal niets van eigenlijk. Maar het is niet het beeld dat we hadden van helemaal in het begin van ‘jeugdzorg’. Jeugd ja oké, maar de zorg? Ontbreekt op alle gebieden, op alle gebieden. (Marleen)

Alles naar de kloten te zien gaan omdat er gewoon geen deftige opvoedingen gebeuren in CKG’s en dat er geen, niet genoeg volk, niet genoeg fondsen, niet genoeg begeleiding. Allez dat is, dat is, schrijnend. (Donald)

In alle interviews, met uitzondering van die van de 3 pleegzorgers, kwam doorheen het interview naar voor dat er **verloop is in de hulpverleners** die met hen en hun kind werken. Bovendien geven veel van hen aan dat het **personeel vaak jong en weinig ervaren is**, zowel in hun job, als in het leven.

Er is ondertussen heel veel beweging in de leefgroep eh qua begeleiding, ja begeleiders die dat door veel te lang onderdrukt te staan uitvallen langdurig. Begeleiders die veranderen van job omdat dat meer bij hun eigen gezin past, eh wat dat perfect normaal is, ge kunt die mensen dat ook niet kwalijk nemen. Maar er staan nog maar twee vaste begeleiders en de rest is hetgeen ja dat er links of rechts kan vrijgemaakt worden, of komt aangewaaid of vers van de schoolbanken en eigenlijk geen ervaring. Dus kunnen eigenlijk ook niet gekoppeld worden aan nen oude rots die dat die ervaring kan meegeven (Lilith).

Interviewer: Maar wat zou er als eerste moeten veranderen volgens u?

Marleen: Personeelstekort oplossen, en mentale begeleidingen voor kinderen.

De **hoge werkdruk** bij leefgroepbegeleiders, contextbegeleiders en consultants van de jeugdrechtbank is ontzettend voelbaar voor de volwassen deelnemers aan deze gesprekken. Ze zien het als de belangrijkste oorzaak voor het verloop van personeel en het gebrek aan personeel. De **kinderen en jongeren** in de jeugdzorg zijn hier, naast de werknemers in kwestie zelf, de grootste **slachtoffers** van, wordt aangegeven. Ze geloven dat werknemers het ook langer zouden volhouden met een **beter omkadering** – in het bijzonder voor jonge collega's – en **een hoger loon** voor leefgroepbegeleiders.

Sommige kinderen, jongeren en ouders zien ook mogelijkheden in **ervaringsdeskundigen die als medewerkers** komen werken in de residentiële zorg. Zij hebben immers meer meegemaakt, en hebben hierdoor meer levenservaring, of ervaring met het systeem.

Begeleiders, en die hebben daarvoor gestudeerd hoedat die met kinderen moeten omgaan. Maar je hebt een begeleider, en die moet daar niet voor studeren, die weten wat dat is. Die hebben er zelf in een instelling gezeten, dus die hebben eigenlijk die studie niet nodig. Ik weet dat je uitspraak kent, maar kinderen in een instelling, dat zijn de beste, begeleiders die ge ooit, alle dat zijn gewoon de beste (Jef).

Een jongere wou ook zelf begeleider worden, om iets te doen met de ervaringen die hij had opgedaan in de jeugdzorg.

Want ik wil later ook begeleider worden. Omdat ik hier, ik heb dingen gezien, dingetjes geleerd en met mijn ervaring, met de dingetjes dat ik heb gezien, dat ik de basis hier heb gekregen, aan andere mensen meegeven en ja, [...] iedereen een goede plek geven (Jef).

Toch valt hier nog heel wat over te zeggen. Eén ouder was ooit begonnen aan studies orthopedagogie, om vanuit eigen ervaringen dingen anders te kunnen doen in de jeugdzorg. Hij had toen echter de boodschap gekregen dat hij niet aan zijn stage mocht beginnen, omdat zijn eigen rugzak te zwaar was. Ook de opleiding tot ervaringsdeskundige blijkt weinig toegankelijk.

Er zijn mensen van mijn leeftijd eh die, de opleiding ervaringsdeskundige of dergelijke willen gaan doen. Maar het wordt zodanig, allee ja het is zodanig onmogelijk om aan die dingen te beginnen. (Lilith)

Daarnaast waarschuwt één van de deelnemers dat het begrip 'ervaringsdeskundige' door iedereen gebruikt kan worden, en ze is erg bezorgd over de manier waarop de titel gebruikt wordt op sociale media.

Die is haar eigen overal zo aan het profileren, dat staat ook zo op haar facebook he, 'ervaringsdeskundige in de jeugdzorg' en zij roept dan, in TikTok filmpjes roept zij dan andere jongeren in instellingen op van 'neem contact met mij op, ik weet hoe dat je eruit geraakt'. En die maant die dan aan van weg te lopen en van samen te groepen. (Marleen)

Een tweede grote issue in de jeugdzorg is **veiligheid**. Ze zijn geschokt door wat hun kinderen hebben meegemaakt in de zorg. De professionele hulpverlening heeft hun kind niet beschermd, maar heeft het juist in gevaar gebracht. In twee van de voorzieningen die genoemd werden (in drie interviews), werd de seksuele integriteit van het kind niet gegarandeerd, of expliciet geschaad. Zo kwam een dochter van een van de deelnemende ouders tijdens haar verblijf in een voorziening via een medewerker in het prostitutiemilieu terecht. Ook in aanraking komen met drugs tijdens een verblijf is een bezorgdheid van ouders.

Dat er een [medewerker] blijkbaar een pedofiel was, op een instelling van mijne kleine (Donald).

Dat er een kind in plaats van naar school te gaan met de tuinman [van de voorziening] weggaat. En dan zijn ze dat beginnen onderzoeken en dan blijkbaar ging ze dan eum een beetje een hoer zijn ja zo he.. Seksueel misbruik van minderjarigen he.. (David)

Daar [is ze] ook aan drugs geraakt he, op dat terrein. (Suzanne)

Geen van de jongeren of kinderen vermeldden dit soort thema's in hun interviews. De vormen van onveiligheid die zij beschrijven zijn voornamelijk **geweld tussen leeftijdsgenoten** in een voorziening.

Die ene vriend voelde zich nooit veilig omdat die twee jongens, hem altijd in elkaars sloegen. (Ilanthe)

Ten derde klagen ouders en kinderen en jongeren het **gebrek aan psychologische zorg en ondersteuning aan** in voorzieningen. Psychologische hulp wordt, als deze aanwezig is, extern geboden, en is niet steeds aangepast aan de noden van de kinderen en jongeren.

Die worden totaal niet begeleid, die hebben nooit een psychiater gezien. (Marleen)

En ik- ik heb gewoon één reden. Ik wil rust in mijn hoofd. Ik ben naar, euh, Tejo weest, ik weet niet of je dat kent. Ik heb daar een paar keer gaan praten was voor mij ook echt rust in mijn hoofd altijd. Maar dat was wel moeilijk. Omdat dat niet voor mijn leeftijd vond ik was. (Noor)

Een aantal jongeren vermeldt expliciet één of meerdere **psychische klachten**, waaronder onrust, depressie, angst, nachtmerries, verslaving en automutilatie. Het merendeel van de jongeren blijft echter aan de oppervlakte als het gaat over psychische pijn en klachten, en gebruikt termen zoals **'het moeilijk hebben'**.

Sommige jongeren hebben een psycholoog waar ze een goede band mee hebben, maar dat duurde vaak een tijd om deze **vertrouwensband** op te bouwen. Praten met hen helpt. Het gaat dan in sommige gevallen om hulpverlening die opgestart was in een vorige voorziening, of soms zelfs toen de jongere nog thuis woonde. Liever wat verder reizen voor een psycholoog waar al een band mee was dan naar een psycholoog te gaan waar het niet mee klikt, of waarmee je de vertrouwensband nog moet beginnen opbouwen.

Jef: Nee dat ergens anders. Er is wel ooit iemand naar hier gekomen, maar ik voelde geen klik, dus dan had ik gewoon gezegd van nee. Hier stopt het.

Interviewer: Oké, en de psycholoog nu, is op wel een eindje dan precies dan, om er te geraken?

Jef: Ja, dat is wel een eindje maar ik doe het ervoor.

Toch geven verschillende deelnemers aan dat ze het **aanbod kregen vanuit hun voorziening om te praten met een psycholoog, maar dat ze dat afgewezen hebben**. De meest gegeven reden hiervoor was dat het niet gemakkelijk zou zijn weer iemand in vertrouwen te nemen. Anderen hadden echter ook het gevoel dat het momenteel wel gaat, en dat ze nu geen nood hadden aan aparte psychologische begeleiding. Eén jongere vond dat therapie niet het juiste antwoord was op haar donkere gedachten, maar een terugkeer naar huis haar hiervan af zouden helpen.

Mila: ze hadden lang gevraagd of ik misschien, ik weet niet meer hoe dat heet, [...] maar zo iemand extra nodig hebt, in in het babbelen zeg maar [...]

Interviewer: Misschien een therapeut? Of een psycholoog ofzo?

Mila: Ja! Dat! Ik heb een aantal keren afgewezen, maar ik heb daar ook wel een tijdje over nagedacht, want het was een tijdje echt heel moeilijk, maar ik heb hier niet echt het gevoel dat ik het nu nog nodig heb. [Ik heb d]at toen niet gedaan, omdat ik weet dat ik een band moet opbouwen met een persoon voordat ik die echt in kan vertellen.

Time-out

Een aantal kinderen en jongeren hadden reeds een time-out gehad. Dit was in de meeste gevallen naar een gemeenschapsinstelling, maar één jongere was naar een OIOC geweest. Een jongere sprak van een time-out van 6 weken naar de kinder- en jeugdpsychiatrie. Deze termijn doet vermoeden dat er misschien sprake is van een traject, maar dat dit voor of door de jongere benoemd werd als time-out. De deelnemers kenden ook jongeren die op staptocht waren geweest. Ze benoemden ook een aantal andere dingen als een time-out, zoals een cool-downroom, een time-out van eigen gezin naar grootouders, een plaatsverbod, en kamertijd. De term time-out wordt dus consistent gebruikt als term voor een bepaalde **interventie die afstand inbouwt van de gewone routines**.

Toen had ik echt een verbod. Ik mocht niet meer, ik mag zeg maar niet meer op dat hele terrein komen.

Dan mag je niet op vrije tijd, dan eet je op je kamer en zo...dat is een soort straf.

Het is ook erg duidelijk dat het voor kinderen en jongeren een **strafmaatregel** is. Kinderen en jongeren geven aan dat ze time-out kregen als reactie op agressie-incidenten (iemand slaan, met kasten smijten, brandstichting), omwille van interacties met leefgroepgenoten, of omwille van weggelopen. Time-outs hebben ook als doel jongeren en/of begeleiders rust te geven, geven de deelnemers aan. In sommige gevallen vonden ze deze time-out terecht, en helpend. Ze vonden op dat moment een time-out in de gemeenschapsinstelling eigenlijk wel een terechte consequentie.

Ik heb daar veel moeten werken aan het incident dat gebeurd is, wat ook goed was want, want het is ook terecht dat er iets aan gedaan. (Toby)

In sommige gevallen werd een time-out ervaren als onrechtvaardig. Vaak was dit het geval wanneer hun gedrag het gevolg was van opgebouwde negatieve gevoelens en spanning. **Er zat meer achter hun gedrag dat niet erkend is geweest**.

Langs de ene kant kan ik het niet goed praten dat ik die dingen doe, of gedaan heb, maar ja, langs de andere kant voor mij...ik heb daar wel een reden voor. [...] dan gaat ge op dit moment denken van waar komt dit? (Meghan)

Nee, iets dat de begeleiders hebben beslist, maar dat was eigenlijk echt een hele grote bullshit, omdat er waren wel dingen gebeurd [...] en dan was er een heel gedoe. Maar ik ben ook een paar keer al pissed geweest, omdat ik had een paar keer moeilijk, omdat mijn oma is ook net overleden. (Jef)

Time-out is bovendien een soort schrikbeeld geworden. Dit maakt dat jongeren die op time-out zijn geweest achteraf aangeven dat het **minder erg was dan verwacht**. Het was eerder rustig. Wel is het sociaal isolerend. Je

ziet de anderen van de leefgroep niet, en bij sommige time-outs wordt je gsmgebruik ingeperkt.

Als- als mensen [zouden] zeggen tegen mij. "Ja, ge moet een time out... dat is voor mij echt de hel. Ik zou echt, ja... voor mij is dat nu allee... ik weet niet wat time-out juist inhoud of... Want soms zei je gesloten instelling, soms zeg je een open... (Noor)

Het is niet dat ik het leuk vond om daar te zitten, maar het is ook niet dat dat het ergste plek kon zijn. Het was wel oké. Ja, het is niet dat ze te streng waren, of wat ik verwacht had. Ze konden goed omgaan met jou dus... (Toby)

De meningen zijn verdeeld of time-outs helpend zijn. Voor sommigen heeft het geholpen om na te denken en hun gedrag aan te passen. Anderen zien weinig of geen veranderingen in het gedrag van kinderen en jongeren die op time-out gaan. Na een time-out lukt het vaak vlot om terug in de groep te komen, al is het soms de eerste dag wat ongemakkelijk. Andere kinderen in de groep vinden het soms moeilijker wanneer een jongere terugkomt van time-out, als dit een jongere was die veel tumult in de groep bracht, of storend gedrag stelde.

Ik vond dat eerlijk gezegd wel een beetje spijtig dat die terug is gekomen. Want die is wel echt... heel erg. Die is, bijvoorbeeld tijdens examenperiodes is die heel luid. Tot 1, 2 uur in de nacht nog zitten roepen, dat die zo een box van muziek opzet. En tijdens de dag is die ook heel luid. (Angelo)

Kinderen en jongeren zijn zeer enthousiast over het idee om **zelf een time-out aan te kunnen vragen**. Ze vinden dat je het recht zou moeten hebben om zelf aan te geven wanneer het in de groep even te veel is. Ze verwijzen hierbij vooral naar de **drukke die er kan heersen in een leefgroep**. Wel twijfelen ze of er effectief naar hun vraag geluisterd zou worden. Een klein deel van de kinderen geven aan dat ze niet snel zelf een time-out zouden aanvragen, omdat **ze er geen nood aan hebben**. Dit zijn kinderen en jongeren die het gevoel hebben dat ze goed zitten in hun huidige voorziening, en die **genoeg weekends naar huis kunnen of tijd kunnen doorbrengen in een steunpleeggezin**.

De deelnemers benoemen een aantal belangrijke aandachtspunten rond time-out. Zo is het soms moeilijk en eng om ergens anders te slapen. Ook één op één time-outs zijn voor sommige jongeren helemaal niet zo vanzelfsprekend als dat ze voor hulpverleners zijn. Het **kan voor een jongere als heel bedreigend en onveilig aanvoelen om met een onbekende volwassene op een onbekende, vaak geïsoleerde plek te zijn**. Dit mag zeker niet uit het oog verloren worden, om trauma-sensitief te zijn in de geboden zorg.

Nee, gewoon wandelen met een man dat ik niet ken dat is gewoon... Ik, ik kan er niet aankomen, maar zo een instelling met andere jongeren, ça va nog. Maar zo echt iemand dat ik niet ken... (Jef)

De meningen verschillen over lengte van time-out. Voorkeuren variëren van één dag tot twee weken.

Hoe ziet een ideale time-out er uit?

Buiten, wandelen – natuur

Met dieren

Thuis

Cinema, bibliotheek, snoezelruimte

Bij/met vrienden

Vorige instelling, psychiatrisch ziekenhuis,
gemeenschapsinstelling

Bij familie

Relatie tussen kinderen en hun ouders/zorgfiguren

Er waren bij de deelnemende kinderen en jongeren maar zes van de zestien deelnemers die, naar hun aanvoelen, regelmatig of vlot **contact hadden met** beide **ouders**. Eén jongere had met geen van beide ouders nog contact. De **rechtbank** speelt regelmatig een rol in of er nog contact is met een bepaalde ouder is.

[De jeugdrechtbank] heeft ervoor gezorgd dat mijn contactverbod met mijn vader weg was. Dat vond ik wel heel goed. En voor de rest...[dingen die goed waren...] oei... niet echt eigenlijk. (Meghan)

Interviewer: Ik hoor van “mama wil ik niet meer horen”. En dat is ook effectief zo?

Iris: Ja, maar nee, ik moet wel [...] ik heb met haar op woensdag.

Interviewer: Van de jeugdrechter of zo?

Iris: Nee, ik heb geen jeugdrechter ofzo. Dit is gewoon via een rechter besloten dat dat zo ging.

Drie jongeren vertelden dat er gewerkt werd aan **contactherstel** met de vader. Hoewel de meeste jongeren hier op zich niet echt weigerachtig tegenover waren, gaven ze aan dat de hulpverlening hier soms **te sturend** in was. Voor één jongere lag bv. het tempo van de contactopbouw te hoog. Een andere gaf dan weer aan dat een plaatsing daarvoor niet noodzakelijk was.

Die zei: ja, dan kunt jij uw contact met papa terug opbouwen. Ik zegt zo: dat kan toch in het dagcentrum ook? (Dax)

Met mijn papa loopt het soms moeilijk, en praten ze bijna heel de tijd over contactherstel. En dan denk ik zo, laat mij efkes pauzeren. Want... voor mij is dat ook niet makkelijk. (Felix)

De relaties tussen ouders en hun kinderen in de jeugdzorg is vaak complex. De meeste deelnemende kinderen en jongeren ervaren een mix aan emoties met betrekking tot hun ouders. Zo beschrijven jongeren complexe emoties te ervaren tegenover hun ouders, zoals teleurstelling en bezorgdheid, waarin die **pijnlijke emoties** onlosmakelijk gelinkt zijn aan zaken zoals **loyaliteit en connectie**. Zelfs wanneer kinderen en jongeren praten over wat er mis ging in hun gezin, doen ze dat vaak met een zekere omzichtigheid voor hun zorgfiguur(en). Een minderheid van de kinderen en jongeren gebruikt harde taal voor hun ouder(s). Kinderen en jongeren zijn bovendien erg gevoelig over wat er over hun ouders gezegd wordt, zelfs wanneer ze er een ingewikkelde relatie mee hebben.

Ja, gewoon [een begeleider] zei iets ongepast van mijn vader: van ge moet nu [eens] een standpunt vinden; of je mist hem [uw vader], of je haat hem. En ik vond dat niet oké dat hij dat zei. (Jef)

Ja, maar die is nog maar twee, ja, twee keer komen, in acht maand dus. (Dax)

In de interviews met context en ouders waren **emoties (tegen)over hun kinderen** veel centraler, en vaak meer uitgesproken in de gesprekken. Ouders getuigen van boosheid, afwijzing, bezorgdheid en angst... zowel in relatie met hun kind, als tegenover het systeem van de hulpverlening.

Maar als ge niet een klein beetje vertrouwen hebt dat dat oké komt, dan wordt ge knettergek. En ik had dat niet met hem, dat ging echt niet. (Frieda)

In sommige gevallen leidt te veel teleurstelling en emotionele pijn ertoe dat volwassenen afstand nemen.

Ik heb overlaats mijn twee kinderen afgestaan, ik heb naar de jeugdrechtsbank gebeld, ik heb de consulente gebeld, ik heb [contextbegeleidster] gebeld. Ik heb gezegd: ik stop ermee. [...] Continue te moeten wachten [als mijn zoon op weekend was bij zijn mama] van wat gaat hem volgend weekend zeggen... (Donald)

Allez ja, nu voorlopig ja, hebben wij efkes gezegd 'tis efkes gedaan, want dat gaat allemaal alleja'. Als ge toch niet kunt bereiken met de jeugdzorg. (Marleen)

En hebben wij de, daar is de pleegplaatsing voor (pleegzoon) gestopt. Maar niet het contact. (Frieda)

Anderzijds zien we ook positieve gevoelens en sterke loyaliteit van zorgfiguren uit naar kinderen en jongeren.

Ik heb in de maatschappij misschien probleemkinderen, maar voor mij zijn (Kind 1), (Kind 2), (Kind 3), dat zijn mijn kinderen. (Lilith)

De volwassenen waarmee we spraken zijn ook trots en opgelucht wanneer het kind positieve stappen zet, of de dingen een tijd vlotter lopen, zelfs als dit maar op bepaalde gebieden is.

Die is nu terug aan het werken, weer een zorg minder. [Mijn oudste kind] die zit goed, in haar appartementje, ook een zorg minder (David).

Dus daar zijn we nu mee bezig, dus dat is zo nog een navolgerke van een stuk dat niet zo schitterend is geweest. Maar nu is dat een pracht van een kerel. (Lilith)

Wanneer kinderen, jongeren of ouders het niet eens zijn met een jeugdhulpbeslissing, verwijzen ze soms naar de **unieke kennis die veel gezinnen van elkaar hebben**. Sommige kinderen benadrukken de expertise van ouders als het over hen gaat. Ook omgekeerd, geven sommige kinderen aan dat zij hun ouders goed kunnen inschatten, en dus ook het risico kunnen inschatten dat hun ouders vormen.

De ouders hebben het voor het zeggen, want de ouders hebben mij op de wereld gezet. Zij hebben mij opgevoed, niet die andere mensen. Die weten niet hoe dat ik ben. Die weten niet hoe dat ik was thuis. Zij weten niet wat dat er in het verleden is gebeurd (Robine).

Ik snap dat wel, he. Maar maar het is mijn eigen mama. Ik ken haar beter wel, denk ik wel. (Stella)

Doorheen de interviews met ouders kwam naar voor dat sommige ouders zich toch nog gestigmatiseerd voelen. Eén moeder had het gevoel dat ze door sommige hulpverleners niet serieus werd genomen, omdat ze een alleenstaande mama was.

Geef mensen geen stigma als ze een alleenstaande ouder zijn. [...] Het is niet omdat dat een alleenstaande ouder is, dat die niet bij hun volle verstand zijn of dat die niet zien wat die zien, luistert daar ook naar, en luistert ernaar als volwaardig mens (Lilith).

Opvallender nog, waren de verhalen van de deelnemende vaders³, die het gevoel hadden dat in de hulpverlening sterke **stigma's waren tegen vaders**.

De dag dat ge moeder wordt, in eender welke hoedanigheid, of vader wordt. Wordt ge door heel het rechtssysteem maar me een ding bekeken: 'wat bende gij?' Er wordt niet gekeken naar wie bende gij of wat doede gij of.. er wordt gewoon gekeken 'wat bende gij?'. En dan kijken ze, moeder of vader. En zeg

---

³We spraken ook met een vader die niet wilde deelnemen aan de interviews, maar een verhaal bracht dat veel gelijkenissen vertoonde met de verhalen van de vaders in deze interviews.

je 'vader', dan zijt ge gescheten. [...] Ja, ergens is dat zo, en ik geef dat grif toe: mijn vrouw is een veel betere moeder dan dat ik ooit zou zijn. Waarom? Ik heb die warmte niet. Ik ben heel koud, heel militair voor mijn kinderen. Omdat, zo ben ik grootgebracht. Maar dat wil niet zeggen dat ik als vader minder ben. Kinderen hebben recht op een vader en een moeder. Het zijn beide partijen die kinderen moeten bijbrengen het gene dat ze moeten weten (Donald).

Ik zeg ik heb het jullie gezegd, ik zeg ik heb het jullie met de paplepel in de mond gegeven wat er gaan gebeuren en gelle deed er niets aan want ik was de man en ik zag allemaal waanbeelden en dromen enzo. (David)

Niet van 'oh ge zijt een alleenstaande papa, ik hoor u wel maar ik leg het toch naast me neer.' (Lilith)

Eenzijds hebben ze het gevoel dat rechtbanken moeders vaak als competentere opvoeders beschouwen. Hoewel de vaders tussen onze deelnemers een andere rol zien voor zichzelf dan voor moeders, vinden ze hun aandeel in de opvoeding even belangrijk.

Maar dat is ook vader en moeder zeker, dat is niet hetzelfde he. [...] Mijn job als vader staat veel dichter bij opvoeder zijn denk ik he. Als een figuur [...] die meer de zaak veilig houdt en beschermd, en structuur wat geeft zo wat. Voor haar is het veel meer het contact. (Patrick)

Daarnaast hadden beide biologische vaders **hun onschuld al moeten bewijzen**. Ze waren beiden **beschuldigd geweest** van slagen en verwondingen en/of verkrachting, en hadden het gevoel in de ogen van de maatschappij al veroordeeld te zijn.

De hoofdinspecteur, die zei 'luistert, wij denken dat [uw kind] in de kinderprostitutie zit, pooiermilieu. Die zei: het eerste wat die mannen doen is zorgen is dat gij ooit ter kwaaije komt. [...] als ze incest zegt, dan wordt die direct van u weggepakt. Van de vader hebben ze altijd schrik. [...] Hij zei nu, ge gaat ondervraagd worden in heel het systeem. We kunnen dat ook niet zo maar laten. Maar ik had daar geen probleem mee. Ik moest een DNA staal afgeven enzo, maja. Ik heb daar geen problemen mee. Als ge niets misdooft moet ge geen schrik hebben he. Ik kwam daar dan binnen, dat was een vrouwelijke police, die was dan kweetnie hoe onvriendelijk tegen mij. Ik zeg tegen haar: 'Ik weet niet madam, waarom gij zo onvriendelijk zijt tegen mij?'. 'ja, mensen gelijk als gij'. Ik zeg: 'Mensen gelijk als ik? Ik ben nog niet veroordeeld!' (David)

Ook hadden beide vaders een tijd geen inspraak gehad in de zorg voor bepaalde van hun kinderen, en een periode niet geweten waar hun kinderen verbleven.

En daar lag een brief van (MFC) [...] En ik heb die niet opengedaan ofzo, maar daar stond een adres op en 'aan de mama van [Kind A]'; [...] , ik had gebeld [naar dat MFC], ik had gevraagd: "Is (Kind 1) daar?" En ze zeiden: "ja, dat mogen we niet zeggen". En ik zei: "ik ben de papa". "Ja, we mogen dat niet zeggen". Ik zeg: "luister, [...] Tis ondertussen al drie jaar geleden dat ik die gezien heb, ik wil die zien, ik wil op bezoek komen". 'Ah, dan moet ge dit en dat'. Ik zeg 'allee'. Daar ging dan nog is acht maand over, naar de jeugdrechtbank enzo (David).

In beide verhalen was de moeilijkheid dat er minstens één van hun **kinderen niet door hen erkend was bij de geboorte**. Beide vaders hadden die kinderen pas **op latere leeftijd via de familierechtbank** erkend, of hadden plannen om dat te doen. De noodzaak om inspraak te hebben in het hulpverleningstraject was hier voor hen de grootste motivator in.

Nee, die heeft altijd gezegd dat dat van een Marokkaan was, en ik heb altijd gedacht: 'wette, hij is van mij'. Maar op die moment, mijn leven was een puinhoop, ik stond op straat, ik ging van plaats naar plaats dus ik had gene poot om op te staan (Donald).

In het weekend toen werd er bekendgemaakt dat een man waarbij mijn mama zat; mijn papa was, wat wel...schokkend was,... want ik wist dat niet en ik had die man al vaker gezien, maar ik wist niet dat dat mijn papa was en ik beschouwde dat eigenlijk gewoon als een vriend van mijn ouders, dus dat is wel... Ja, ik was natuurlijk helemaal blij omdat dat zo... omdat ik dan toch eindelijk weet een papa is. Maar eigenlijk was ik ook helemaal niet blij, want het kan... Het is nogal voorgevallen dat dat niet waar is, en mijn mama heeft een ja, een soort van ziekte en dat houdt in dat ze... andere realiteit heeft als ons.

Ook wanneer vaders wel actief betrokken zijn in de hulpverlening van hun kind, parallel met de moeder, hebben ze het gevoel dat er minder snel beroep op hen wordt gedaan voor de emotionele steun van het kind.

Elke keer als hem in de isolatiecel gezeten had, hadden ze hem daarna zijn moeder laten opbellen. Dat hem met zijn mama een babbeltje kon doen. En dan vroeg ik 'ja, en waar was ik?'. 'Ah moesten we dat doen, ook bij u?' (Donald).

Toch waren er ook momenten waarop het ouderschap als vader wel gewicht in de schaal legde. Dit was zeker het geval bij het signalen van een onveilige thuissituatie waarin een kind verbleef.

Ik ben daar heen gegaan en ik heb gezegd 'dat heb ik gehoord van mijn dochter' en ik heb ook wel het een of het ander gezien maar dit heb ik gehoord van mijn dochter en die zeggen 'dat is meer dan genoeg', dat jij de vader bent van (dochter tweede relatie) dan nemen we aan dat dat waarheid is. (David)

Eén mama bracht een omgekeerd verhaal. Ze snapte niet waarom de voogdij van hun dochter door de jeugdrechter aan de vader was toegekend.

Maar we hadden eerst een rechter in [plaats] die bekend stond als een hele rare rechter. Ondanks medische bewijzen kende die het hoederecht aan de papa plots toe. (Suzanne)

Jeugdrechtbank

Het thema van de jeugdrechtbank komt regelmatig aan bod in de interviews. Bij de interviews met ouders en naasten is er in op één na alle gevallen **betrokkenheid van een jeugdrechter**. Bij de kinderen en jongeren is dat in het merendeel van de gevallen, maar komt het minder vaak aan bod tijdens het gesprek. Jongeren vermelden de jeugdrechter wel in verband met bepaalde beslissingen die de jeugdrechter maakte bv. **time-out**, of als diegene die **beslist of je weer naar huis mag**.

Dax: na de vakantie, hebben we een gesprek met de jeugdrechter en dan gaan ze misschien zeggen dat ik hier weg mag en wanneer of dat ik hier nog moet blijven.

[...]

Charlotte: Heb je het gevoel dat ze meestal wel naar u luisteren?

Dax: Wie?

Charlotte: De jeugdrechter.

Dax: Ik weet dat niet. Vorig keer hebben die ook niet naar mij geluisterd. Soms wel, soms niet.

Verskillende kinderen vermelden wel dat ze het idee hebben dat de jeugdrechter hen en hun ouders nauwlettend in het oog houdt, en dat **kleine redenen voldoende zijn om een jongere toch in de residentiële jeugdhulp te houden**.

Ik weet de eerste nacht bij mijn mama, als ik eindelijk terug thuis ben. Ik ga geen oog dicht doen en mama zelf ook niet. We gaan de gans nacht super opmerkelijk zijn dat we niks doen wat niet mag. Of de jeugdrechter gaat zeggen van: dit kan niet. (Mila)

Ja, dat kans is wel echt groot dat je daar niet meer uit komt, of naar het pleeggezin gaat, omdat de jeugdrechter zoekt wel echt naar de kleinste dingen om je erin te houden. (Jef)

Er zijn grote verschillen in hoe betrokken kinderen en jongeren aangeven dat hun jeugdrechter en/of consulent betrokken zijn. Daar waar één jeugdrechter in de voorziening zelf met een jongere kwam praten, zijn toch een aantal kinderen en jongeren **die alleen van hun jeugdrechter hebben horen spreken**.

Charlotte: Oké, en dan heb je, denk ik, nog een, een jeugdrechter en een consulent of?

Ianthe: Ja. Die ken ik niet.

Charlotte: Oké

Ianthe: Maar, ik weet wel dat ik daar tegen dingen kan zeggen.

Stella: Ik heb ze nooit echt gesproken, als dat logisch klinkt.

Charlotte: De jeugdrechter of ja?

Stella: Maar ik weet wel dat ik er eentje heb. In [plaats]...denk ik toch.

In de interviews met context is de jeugdrechtbank een zeer centraal thema. Verschillende **ouders en naasten geven aan dat de betrokkenheid van de jeugdrechtbank belangrijk was**. Voor sommige deelnemers was het zelfs heel steunend of helpend.

Heel dat ding, maar ik vond dat altijd eum voor mezelf een goei moment ofzoiets. Dat die jeugdrechter, dan wordt ge ook zo officieel een beetje erkend voor uw werk. [...] Da geeft me altijd eum 'courage' ofzo, zo van allee dat is toch goed dat we dat doen ofzo. (Frieda)

Bovendien geven verschillende ouders toch aan dat ze de jeugdrechtbank liever vroeger in hun hulpverleningstraject betrokken zouden willen zien.

Ne jeugdrechter is niet iemand waarvan ge schrik moet hebben he. Een jeugdrechter dat is iemand dat helpt, in een situatie, dat dat anderen niets kunnen doen. En had er een jeugdrechter van in het begin bij geweest, dan had ons (Kind 2) nooit die drie maand of die vier maand bij (ex-vrouw) blijven wonen. En dan had die niet op de slechte weg geweest enzo.(David)

Ouders hebben in sommige gevallen het gevoel dat hun hulpverleners hen ervan weerhouden om de jeugdrechtbank in te schakelen.

Want de meeste zeggen ja jeugdrechtbank, ge moet daar wegblijven en ..., maar ik heb zoiets van: eigenlijk heb ik daar geen slechte ervaring mee. Als ge goed meewerkt, ja dan ist.. Tis dat kind he, ge moet niet denken oke de mama, de papa. Tis het kind. En daar moet ge hene zien. (Nathalie)

Hoelang ben ik, van in het begin ben ik aan het vragen voor een jeugdrechter. En dat dat dan zo lang heeft geduurd. 'Ja maar die moeten veel werken, ja maar die hebben dit, die hebben dat..' En dan denk ik bij mijn eigen 'waarom wordt dat gewoon niet doorgegeven aan die jeugdrechter?' (David)

Toch staan ouders toch soms machteloos, zelfs wanneer de rechter een uitspraak doet die in lijn is van wat ze hopen. Vaak hadden ze in deze gevallen het gevoel dat de andere ouder er mee voor zorgde dat het vonnis niet in praktijk werd omgezet.

Drie jaar geleden was er een uitspraak van de jeugdrechter gekomen dat ik met mijn jongste zoon contactopbouwend moest hebben. Dat mijn ex-vrouw die jarenlang heeft weggehouden bij mij. Ik heb hem vier dagen gezien in drie jaar (Donald).

Daarnaast lijken de ideeën van de jeugdrechtbank soms wat ver af te liggen van het dagelijkse leven, en wat haalbaar is

Wat hadden ze weer gezegd dat ze gingen doen.. Ja, eum, een een filmpke maken van hetgeen da.. Dat is zo met tekenen enzo he. Ik seg: welle werken he. [Huidige partner] werkt, ik werk, we hebben drie kinderen. Hoeveel tijd denkt ge dat we hebben omdat te doen (David)

Voor één deelnemer waren de ervaringen met de jeugdrechter echter **zeer negatief**. Ze was het in eerste instantie al niet geheel eens met de beslissing van de rechter om de kinderen weg te halen bij de moeder die inwoonde bij de grootouders, en na een tijd in een internaat, naar voorzieningen te laten verhuizen.

Moemoe, dat was de stabiele factor in zijn leven en die moest dan weer vertrekken. Ik dacht hoe kunt ge nu zoiets als jeugdrechter beslissen? (Marleen)

Ook pogingen tot samenwerking en contact werden door de jeugdrechter afgeketst.

Ik heb altijd gedacht dat wij toch zo een beetje gestigmatiseerd werden. Van mijn zus is een alcoholieker die eigenlijk niks, niet gestudeerd, eigenlijk niets gedaan, dat die ons precies allemaal over dezelfde kam scheerden. Want ik heb in het begin echt geprobeerd om in communicatie te gaan, mails gestuurd. En ik heb op een gegeven moment gewoon echt bericht teruggekregen van 'als ge nu niet stopt met contact op te nemen, dan moogt ge de kinderen niet meer zien'. (Marleen).

Ook de communicatie vanuit de rechtbank voelt voor haar aan als absoluut onvoldoende en ontbrekend van alle zorg. Zo kregen ze geen duiding bij de afwijzing van hun vraag om netwerkpleegouder te worden, terwijl Pleegzorg hen had goedgekeurd om pleegouder te worden. Ook de voorziening was vragende partij dat de tante en grootouder pleegouders zouden worden, en de kinderen in huis zouden nemen.

De [voorziening] hebben toen zelfs komen vragen van 'wilt gelle die niet thuis houden?' Ja, zei ons ma, we willen die wel thuis houden, mocht niet van de jeugdrechter. (Marleen)

Daarnaast is ze verontwaardigd over het feit dat de rechtbank niet communiceerde over de volledige reden waarom de kinderen geplaatst waren. Achteraf gezien was er mogelijks niet alleen gevaar voor de geplaatste kinderen, maar mogelijks ook voor andere kinderen die daar in het weekend verbleven en de grootouders van de kinderen.

Nu zijn we anderhalf jaar later en nu zijn we over anderhalf maand, ongeveer geleden, zijn we te weten gekomen dat die niet enkel een alcoholprobleem [had] maar dat die verslaafd was aan cocaïne mijn zus. En dat ze die daarom hebben afgepakt, dat hebben ze nooit aan ons laten weten, terwijl dat ze wisten dat die bij mijn ouders ingetrokken was. . Dat ik denk van mensen, wat risico's neemt gelle?! [...]Die woonden bij mijn ouders he, dat zijn twee oude mensen. Als die daar een vlaag van waanzin krijgt, alleja. Dat ik denk van waar haalt ge dat. (Kind 4), (Kind 2) en (Kind 3) woonden toen ook bij [mijn ouders] thuis in de weekends, en die die zeggen niks. De rechtbank communiceert totaal niet met de mensen die er, die errond staan.

De deelnemer was erg bezorgd over hoe het momenteel met de kinderen gaat. Ze vindt dat de jeugdrechter niet voldoende actie onderneemt in de zorg voor de kinderen. Eén van hen zit momenteel in een voorziening, en twee kinderen waren met hun moeder ingetrokken in bij hun overgrootmoeder. De mama is echter uit het huis vertrokken na een herval, en de overgrootmoeder van de kinderen is ondertussen overleden, waardoor de kinderen er nu samenwonen met een kennis van de familie, die grootmoeder ooit in huis had genomen.

Maar die is al ettelijke maanden opgenomen geweest [i]n psychiatrie en dergelijke, voor mentale problemen. En daar zijn die twee kinderen officieel nu bij, daar zitten die bij [...]. Die, dat is zelfs geen familie van die kinderen he. Nee, jeugdrechter doet niets. 'Ja, we zullen het nog een weekje afwachten en dan zullen we nog is een kabinetszitting- organiseren'. Die [kennis waar de kinderen nu bij wonen] staat onder verdenking van moord op mijn grootmoeder.. dat onderzoek is nog lopende. Daar zit een onderzoeksrechter tussen.. Jeugdrechter doet niks. Ja, daar staat ge dan met uw handen, alle ja, met uw handen gebonden. Ge kunt niets doen. En die kinderen die lachen ons uit he want wij willen die daar weg halen. Maar die lachen ons uit he 'Wat gaat gij doen, ons hier weg halen? Wij zitten hier goed.'

De deelnemer voelt zich machteloos tegenover de jeugdrechter, zelfs met een advocaat aan hun zijde.

Wij hebben altijd maar braaf de jeugdrechter gevolgd met het gedacht van 'dan gaan we ooit wel die beloning krijgen van als ze terug naar huis mogen of meer naar huis mogen' ma, dat is er nooit niet geweest. We hebben dat ene keer gedaan dat we ze achter gehouden hebben de kinderen, in dezelfde dag nog kwam de politie bij ons nog om de kinderen weg te halen (Marleen).

En gewoon jeugdrechter beslist, wij hadden daar een heel sterk advocaat op en dat heeft ons heel veel geld gekost, die ging haar eigen erachter zetten en een heel dossier opgemaakt. Die lezen dat nog niet.. (Marleen)

Ook een aantal halen de rol aan van **advocaten** die ze onder de arm namen. Het geeft hen het gevoel dat iemand mee voor hen strijd.

En dan is mijn advocaat, die heeft, die zei van dit pikken we niet (David).

En zo ben ik daar dan achter gekomen waar dat zij waren. [...] Omdat mijn advocaat met hun contact pakte, omdat ik een bericht kreeg van de school in [plaatsnaam] dat ze uitgeschreven waren. (Suzanne)

Anderzijds halen verschillenden onder hen ook aan hoeveel advocaten kosten. Wanneer een rechter echter niet de gedachtegang van hun advocaat volgt, maakt dit het alleen maar moeilijker om de rechter te begrijpen.

Navigeren van de hulpverlening en assertiviteit

Veel van de volwassen die deelnamen aan onze studie geven aan een soort groei gemaakt te hebben in hoe ze de hulpverlening navigeren. Ze beschrijven vaak dat de hulpverlening en het schoolsysteem verwarrend zijn.

Ik weet niet hoe de schoolsysteem in België maar ik weet dat hij naar school gaat, naar zijn taalopleiding, maar meer heb ik geen verstand van hoe het onderwijssysteem in België is. (Samuel)

Ouders en naasten die al een lange tijd meegaan hebben meer een zicht op welke hulpverlening er bestaat, maar hebben daarbij vooral hun vorige hulpverlening als referentie. Ook gebruiken ze soms hun vorige hulpverlening als bron voor het vinden van nieuwe hulpverlening.

Daarnaast beschrijven ze een **evolutie in hun eigen gedrag**. Dat kan dan gaan, zoals een ouder beschrijft, over het aanvaarden van hulp. Vaker nog gaat het om een **assertiviteit** die deze deelnemers hebben ontwikkeld. Ze hebben het gevoel deze te hebben moeten ontwikkelen, omdat er anders aan hen voorbij wordt gegaan, of er beslissingen gemaakt worden waar ze het niet mee eens zijn.

Allee, vroeger dacht ik 'oh, pff, seg hulp aanvaard ik niet rap.' En van begin af aan als ze hulp gaven, heb ik zowel ja, na een duur had ik ze zowel geaccepteerd. (Nathalie)

Uiteindelijk het OCJ opgestart is geweest, door dat simpelweg gebeld heb naar daar. Ik was het beu. Ik heb letterlijk gezegd, help mij, ik weet niet meer wat dat ik moet doen (Suzanne).

Ik heb het moeilijk want als ouder krijgt ge eigenlijk niet voldoende inzicht in dat soort dingen, dat zijn, als ge niet sterk genoeg in je schoenen staat als ouder, zijn dat dingen die eigenlijk ergens in een universum naast u gebeuren (Lilith)

Ook voor kinderen en jongeren is de hulpverlening vaak verwarrend, zeker indien ze in aanraking kwamen met veel verschillende soorten hulpverlening. Er zijn bovendien zo veel **letterwoorden en afkortingen**, die gebruikt worden zonder context.

Ze hebben me gewoon op een bepaald moment gezegd van we willen, we willen jullie niet. Dan had de VADB, of de OCMW gezegd van nee, we gaan hem een in een observatiecentrum steken om te zien wat dat ervan uitkomt en dan (Jordi).

Dat is zo iemand die daar heel veel beslist over mij en zo ook over andere kinderen, maar die neemt de grote beslissingen, dat zo de IRCT of zoiets. (Noor)

Ook kinderen en jongeren ontwikkelen vaak een bepaalde assertiviteit. Of **deze assertiviteit dan resultaten oplevert** is erg verschillend van verhaal tot verhaal, en van vraag tot vraag. Bovendien is ook weglopen voor sommige jongeren een vorm van assertiviteit, omdat het een vorm van protest is, bv. tegen een plaatsing of andere jeugdhulpbeslissing, of wanneer ze ervaren dat hun vrijheid wordt ingeperkt.

Wat was mijn stem op dit moment om te zeggen: ik wil hier niet zijn? Als je, als ik wegloop dan ging ze politie op mij bellen. Als ik iets deed, dat niet kon, dan ging ik gewoon 24 op 24 afsluiten van iedereen (Jordi).

Ik had zoiets van ik moet uit huis gaan en niet de ander, dus ik had het daar heel moeilijk mee, dus ben ik veel weggelopen. (Meghan)

KEY POINTS

- Het is voor kinderen en jongeren ontzettend eng en schokkend om door de politie uit het huis gehaald te worden.
- Op het moment van de plaatsing is het niet altijd duidelijk voor het kind of de jongere waarom de plaatsing gebeurt. Vaak zoeken ze dan de schuld bij zichzelf.
- Bijna alle kinderen en jongeren willen graag terug naar huis. Volgens sommigen had deze terugkeer eigenlijk al moeten gebeuren. Anderen willen graag naar huis, maar twijfelen of dat wel realistisch is.
- Het is, over het algemeen, niet helpend om veel breuken en schakels te hebben in een jeugdzorg traject. Kinderen en jongeren moeten daardoor afscheid nemen, inpakken en weer aan nieuwe dingen en mensen wennen. Toch zijn sommige wissels welkom: wanneer de jongere fysiek dichterbij familie komt te wonen, wanneer de regels en gewoontes van de nieuwe groep beter passen bij de ontwikkelingsleeftijd, of soms gewoon als frisse start.
- Jongeren vragen dat begeleiders niet zomaar alle informatie over hen delen. Zeker het delen van gevoelige informatie is voor een jongere een vertrouwensbreuk. Dit is pijnlijk, want het vraagt steeds veel moed om mensen in vertrouwen te nemen.
- Wanneer volwassenen bezorgd zijn over (de veiligheid van) hun eigen kind(eren) zetten ze vaak de stap naar een gemandateerde voorziening of signaleren hun bezorgdheid aan de jeugdrechtbank, als deze al betrokken is op het gezin. Het is echter veel minder duidelijk welke stappen ze kunnen zetten wanneer ze bezorgd zijn om een kind waar ze geen (erkende) ouder van zijn.
- Hulpverleners zijn terughoudend om de jeugdrechtbank te betrekken in trajecten, ook wanneer ouders hier zelf vraag naar hebben. Voor veel ouders en naasten was de betrokkenheid van de jeugdrechtbank echter belangrijk in het traject. Voor de volwassenen die niet de (erkende) ouder van het kind waren, waren de contacten met de jeugdrechtbank echter meestal negatief.
- Ouders hebben geen vertrouwen in de hulpverlening wat betreft geweld van kinderen naar hun ouders of andere leden van het gezin toe.
- Bijna alle kinderen, jongeren en ouders hebben minstens één hulpverlener die veel voor hen betekent of heeft betekend.
- Kinderen, jongeren en hun context lijden onder het verloop van personeel. Ze vinden ook dat veel begeleiders meer omkadering, opleiding en ervaring nodig hebben.
- Kinderen, jongeren en hun context vinden dat er meer nood is aan psychologische zorg voor kinderen en jongeren in residenties.

Hoofdstuk 2: Samenwerking in de ideale wereld

Het project ‘gedeelde verantwoordelijkheid in de ideale wereld’ heeft ook als doelstelling om de samenwerking van hulp rond kinderen en jongeren in residentiële zorg te stimuleren. Daarom was één van de doelstellingen van het actie-onderzoek om de drie proefregio’s en de lerende netwerken te ondersteunen in het (verder) ontwikkelen van samenwerking, in het bijzonder over de grenzen van sectoren heen. In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van dit luik. Deze resultaten komen uit een focusgroep, uit de wetenschappelijke literatuur en uit een ‘samenwerkingscan’ die we twee keer deden, aan de hand van de Partnership Analysis Tool.

SAMENWERKING BINNEN ORGANISATIES

Ervaringen van teams die rond kinderen, jongeren en gezinnen samenwerken

Wat **hebben teams of samenwerkingen nodig** om op de best mogelijke manier rond kinderen en jongeren in residentiële zorg te staan? Wanneer we deze vraag stellen aan medewerkers tijdens een focusgroep, komen een aantal elementen duidelijk naar boven. Tussen de teamleden is er nood aan een gedeelde visie, verbinding, emotionele veiligheid en afstemming.

- Een **gedeelde visie**: Om samen te kunnen zorgen voor de kinderen en jongeren in een leegroep is het helpend als een team op één lijn staat, geven de deelnemers aan. Voor sommigen gaat dat over de grenzen die stellen, voor anderen over de waarden die ze willen uitdragen, of de manier waarop ze met elkaar en met de jongeren omgaan. Continuïteit in een team is hierbij heel helpend. Wanneer er geen gedeelde visie is merken jongeren dit ook, en kan er voor hen moeilijk een veilig en voorspelbaar klimaat gecreëerd worden. Verschillende deelnemers geven aan dat jongeren een gebrek aan gedeelde visie in het team soms uitspelen, waardoor ze ‘splitting’ in een team veroorzaken.

En we zijn ook echt gestart vanuit de kwetsbaarheden, vanuit veiligheid, vanuit vertrouwen, om zo te kunnen opbouwen waar willen we eigenlijk als team voor staan, wat zijn de waarden die we hebben, hoe gaan we dat neerzetten. (Marie)

- **Emotionele veiligheid**: De deelnemers spreken over de noodzaak van een emotioneel veilig klimaat in het team. Concreet bedoelen ze hiermee dat er in het team ruimte is voor het bespreken van persoonlijke en teamprocessen, zonder dat er veroordeeld of geroddeld wordt. Teamleden durven zich hierdoor **kwetsbaar op te stellen**, en een inkijk te geven in hun gevoelens. Deze inkijk, zowel bij zichzelf als bij anderen, helpt om het gedrag beter te kunnen begrijpen en bespreken.

Maar dan heb je die veiligheid wel nodig, om bespreekbaar te maken wat er in je omgaat...van waaruit dat je bepaalde handelingen doet. “Wat denk je? Wat zegt je gevoel?” En als dat bespreekbaar gemaakt wordt, is het gemakkelijker voor mij om het te kunnen plaatsen, relativëren. (Elisabeth)

- **Verbinding met hun collega’s**: De deelnemers zijn vragende partij om verbindende activiteiten te doen, omdat dit hen helpt om zich goed te voelen in het team. Daarnaast helpt het bij het opbouwen van de veiligheid, omdat je de persoon achter de collega ziet. Verbindende activiteiten zijn bv. samen iets doen los van het werk (iets gaan drinken, het huwelijk van een collega...), een niet werk gerelateerde teambuilding tijdens de werkuren, maar ook samen lunchen of samen nadenken over de inhoudelijke werking kunnen verbindend zijn. Eén voorziening had een werkgroep ‘verbinding’, die op zoek ging naar verbindende activiteiten binnen en buiten het werk. De deelnemer gaf een voorbeeld waarbij elke collega de naam van een andere collega kreeg toegewezen voor wie de persoon die maand iets extra of speciaals zou doen.

En op die manier dan ook wat verbinding te leggen, en dat werkt dan ook om moeilijke thema's met elkaar te kunnen opentrekken omdat je de persoon ook als persoon ziet en niet alleen als collega ziet. En ik vind dat wel heel helpend. (Marie)

Ik heb dan eerst in de leefgroep gewerkt, en daar was dat eigenlijk niet. Allez, daar waren zo groepjes die dan gingen, ... dat mag he, je kan je niet met iedereen even goed verstaan. Maar als je daar dan buiten viel voel je je ook niet goed op het werk. En ik merk nu op het werk een heel andere sfeer, en wij gaan ook af en toe eens iets eten of 's middags zeggen we: we gaan een broodjes halen, we eten allemaal gezellig samen. Ja, dat doet iets met u op het werk en dan heb je er ook weer zin in, en dan gaat het ook weer gemakkelijker allemaal. (Joke)

- **Afstemming:** De deelnemers geven aan hoe belangrijk het is voor een team om af te stemmen, en te blijven afstemmen. Niet alles kan immers vooraf worden vastgelegd of voorspeld. Afstemming is in het bijzonder belangrijk wanneer er veranderingen in het team zijn, bv. wanneer er nieuwe medewerkers opstarten. Dit kan tijdens teamvergaderingen, intervisie- of supervisiemomenten, maar is iets dat ook tussendoor moet gebeuren. Het zorgt er ook voor dat teamleden elkaar beter leren begrijpen en lezen.

Het gaat vaak in die momenten over mekaar leren kennen. Met mekaar in gesprek gaan, en mekaar begrijpen. Je [kan] op zoek gaa[n] naar die teamgrens. Maar er is altijd wel en grijze zone. En dan is het heel belangrijk dat het duidelijk is: "wat gebeurd bij die persoon?". Het belangrijk dat je elkaar kent en daarop in kunt spelen. (Jeroen)

Tijdens de focusgroep kwam ook de belangrijke rol naar voor van teammanagers of teamcoördinatoren. De deelnemers hebben veel steun aan een teammanager die opmerkt wanneer het niet goed met hen gaat, en daarover in gesprek kan gaan met hen. Ook problemen in de privésfeer zijn, in de ervaring van de meeste deelnemers, bespreekbaar met hun teammanager. Daarnaast werd duidelijk dat **teammanagers of coördinatoren wel een aantal contradicties tegenkomen in hun rol**. Zo is, bijvoorbeeld, iedereen het erover eens dat het erg steunend is als de teammanager betrokken is bij moeilijk lopende casussen. **Wat medewerkers dan echter concreet nodig hebben** van hun leidinggevende blijkt niet altijd eenduidig hetzelfde. Daar waar de ene deelnemer nood heeft aan adviezen en ideeën, wil de andere medewerker vooral een luisterend oor. Sommige medewerkers willen na een incident, of een moeilijke persoonlijke situatie, de fiat krijgen om even afstand te mogen nemen van de leefgroep, terwijl anderen zich hier helemaal niet mee geholpen voelen.

Om die dan [te kunnen zeggen] "blijf jij maar effe twee dagen [thuis] ...", maar dat gaat dan ook niet. [Daar zijn] eigenlijk de middelen [niet] voor. (Bram)

Maar het enige dat ik kon doen was: "ja sorry, maar zie je het zitten om in de pubergroep te staan?". Ja, die voelde zich zo niet begrepen, wat is ook snap. Ik kan niet zeggen: "blijf thuis". Allez, ik heb het gezegd, maar die deed dat niet. Die had dat net nodig denk ik, tussen de collega's, en om niet de connectie met het werkveld te verliezen (Stefanie)

Even afstand (mogen) nemen van de leefgroep kan trouwens verschillende vormen aannemen. Daarbij gaat het niet altijd om thuis blijven, maar ook papierwerk of ander werk zonder (veel) cliëntcontact kan aanvoelen als een kans om even op adem te komen.

Ook in hun houding zitten (directe) leidinggevendenden soms in een ingewikkelde positie. Enerzijds werd in de focusgroep sterk benadrukt dat ook leidinggevendenden zich **kwetsbaar zouden moeten durven opstellen**. Anderzijds worden ze ook verwacht zich **sterk te houden** bij tegenslagen. Een deelnemer gaf een voorbeeld waarbij een teammanager erg emotioneel had gereageerd, en er nadien negatieve reacties waren geweest, omdat een leidinggevende het goede voorbeeld zou moeten tonen. Ten slotte gaf één van de deelnemers met een leidinggevende positie ook aan dat ze soms wel een collegiale wederkerigheid met het team miste. Ze was er

steeds attent op om te weten hoe het ging met de leden van haar team, maar miste het soms wel dat iemand van het team eens aan haar zou vragen hoe het ging. Ze kon wel goed terecht bij haar collega's op hetzelfde hiërarchische niveau, en bij haar leidinggevende.

Deelnemer geven aan dat het erg helpend is om regelmatig contact te hebben met alle niveaus in hun voorziening. Wanneer medewerkers hun **leidinggevenden of directie** tegenkomen in de gangen, of deze **regelmatig langskomen** in de leefgroepen, verloopt de doorstroom van informatie makkelijker, en durven medewerkers hen meer aanspreken met vragen. De deelnemers beschrijven dat de **directies** van hun voorziening unieke antwoorden kunnen bieden op vragen, omdat ze **meer contacten** hebben met bv. jeugdhulpregie en andere organisaties, en omdat ze **expertise** en een groot netwerk opbouwden door veel jaren werkervaring in het veld.

Het was voor alle deelnemers herkenbaar dat er veel personeelsverloop in de residentiële zorg is. Verschillende deelnemers beschrijven een **sneeuwbaaleffect**, waarbij de zwaarte van de job zorgt voor **personeelsuitval**, waardoor de druk op de overgebleven collega's groter wordt, en ook zij weer risico lopen om uit te vallen, omdat ze **over hun grenzen gaan**. Bovendien is vaak niet duidelijk hoelang een collega afwezig blijft, en kan het zijn dat collega's zich schuldig voelen over de uitval van hun collega's.

Bij zwangerschap weet je het, maar... ja... want je wil niet dat je collega's uitvallen. Misschien had je dat wel kunnen zien aankomen. Misschien had je haar kunnen ondersteunen... (Joke)

Ze beschrijven dat het zwaar is kinderen en jongeren te begeleiden in het dagelijkse leven. Dit is echter in het bijzonder het geval wanneer er **agressie of dreiging** is. Voor verschillende medewerkers waren dreigingen of agressie-incidenten traumatiserende ervaringen, waarin ze zich **machteloos voelden**, en de **steun van hun organisatie nodig hadden**, maar die niet altijd voelden. Zo vond een deelnemer dat de organisatie zijn medewerkers moest respecteren wanneer deze zeiden niet meer te kunnen samenwerken met een jongere na een zeer serieus incident.

We hebben daarvoor al heel veel psychologische hulpverlening, en dan spreek ik van een termijn van drie jaar he, al gelopen hebben, dan denk ik dat ze als team wel genoeg gedaan hebben voor die jongere toch een mooie oplossing te kunnen bieden. [Als dan] mijn veiligheid in gedrang [komt], maar ook dat van mijn partner en zoon, ja dan stopt het ook. Die jongen kan niet geholpen worden door ons. En die grens mag ook gesteld worden. En [...] dan [moet je niet] nog iemand [...] bijhalen om nog te pushen. (Bram)

Ook het feit dat het niet steeds mogelijk is om een duidelijk **perspectief te bieden aan kinderen en jongeren** weegt op de deelnemers. Bovendien zijn organisaties van elkaar afhankelijk voor het bijschakelen, time-outs, en – indien nodig – op een doordachte manier doorschakelen.

Zo is iedereen afhankelijk van plekjes ergens anders. Jullie zijn afhankelijk van plekjes in de psychiatrie, jullie plekjes in een leefgroep of een MFC, jullie van ander plekjes waar meer beveiliging is. En dat is er allemaal niet. We lopen daar collectief gewoon allemaal op vast, en dan ga je over je grenzen. In de ideale wereld: voor iedereen de plek die die nodig heeft. Maar in de realiteit... hoe gaan we iedereen een zo goed mogelijke zorg bieden? (Fleur)

Daarom wordt ook **professionele samenwerking** aangehaald als een belangrijke praktijk. Niet alleen in de zorg voor kinderen en jongeren, maar ook in de zorg voor personeel.

En ook op zoek te gaan naar ander netwerk, ander professioneel netwerk voor de jongere. Omdat we zitten allemaal zo op het einde van de jeugdhulp zo, dat we het eigenlijk niet alleen kunnen. Het samenwerken met andere professionelen is nodig, voor onze jongeren, maar ook voor onszelf om terug hoop en perspectief te krijgen (Jan).

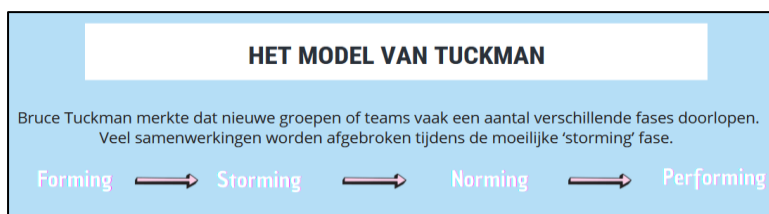
De deelnemers gaven ook een aantal concrete aanbevelingen. Deze aanbevelingen worden verder besproken in het volgende hoofdstuk.

INTERSECTORALE SAMENWERKING

De effecten van intersectorale samenwerking voor kinderen en jongeren in residentiële zorg

Hoewel er nog niet heel erg veel over gedocumenteerd is in de wetenschappelijke literatuur, lijkt het toch in het in ieders **voordeel om ook over de grenzen van sectoren samen te werken** in de zorg voor kinderen en jongeren die niet thuis verblijven. Medewerkers die over de grenzen van sectoren heen samenwerken, beschrijven bijvoorbeeld dat ze meer informatie zoeken, en informatie uitwisselen met collega's (Van den Steene, Van West et al. 2018, Beck, Carmichael et al. 2021). Ze zeggen ook **meer kennis en vaardigheden** te hebben (Beck, Carmichael et al. 2021, Colvin, Thompson and Cooley 2021), doordat ze meer **informatie uitwisselen**, maar bv. ook door dingen te leren uit andere velden. Dit kan informeel zijn, waarbij ze dingen oppikken, of in daartoe ontwikkelde opleidingen. Dit soort intersectorale opleidingen zou er bovendien voor kunnen zorgen dat residentiële verblijfsperiodes korter zijn (Wells and Chuang 2012). Een aantal bronnen geven ook aan dat kinderen en jongeren **minder breuken** kennen in hun traject wanneer hun hulpverleners over sectoren heen samen werken (Wells and Chuang 2012, Timonen-Kallio, Hämäläinen and Laukkanen 2017{LeBel, 2018 #16}). Daartegenover geven medewerkers aan dat een gebrek aan intersectorale samenwerking een drempel kan zijn om kinderen en jongeren weer naar huis te kunnen laten gaan (Akin, Bryson et al. 2012).

Het kan echter best zijn dat de **kwaliteit van de zorg** initieel achteruitgaat: het opzetten van een nieuwe intersectorale manier van werken brengt veel onzekerheid en extra werkdruk met zich mee. Na een tijdje, wanneer de samenwerking

doorzet, en op een punt komt waar er routine en gelijkgezindheid is gevonden, zou de kwaliteit van de zorg echter hoger zijn dan voordien (Van den Steene, Van West et al. 2018).

Ook **voor de medewerkers** lijkt intersectoraal samenwerken voordelig. Zo zou het een **beschermende factor** zijn tegen secundaire traumatisering. Een voorwaarde hierbij lijkt wel dat de personeelsleden niet onder overdreven tijds- of werkdruk staan (Strolin-Goltzman, Breslend et al. 2020). Medewerkers geven ook aan dat ze zich ondersteund voelen, wanneer ze samen rond kinderen, jongeren en gezinnen kunnen staan (Colvin, Thompson and Cooley 2021)#9).

Tegenover deze voordelen wordt consistent één belangrijk **nadeel** beschreven: **de tijd die het vraagt** om intersectoraal samen te werken. Ook na de woelige fases van de beginperiode van een samenwerking, blijft intersectoraal werken vaak een extra investering in tijd te vragen (Van Dongen, Sabbe and Glazemakers 2018, Colvin, Thompson and Cooley 2021, Monson, Herrman et al. 2021).

Enige voorzichtigheid is wel nodig bij deze bevindingen, omdat ze maar op 8 artikels gebaseerd zijn, van verschillende vorm en aard. De resultaten zijn echter wel grotendeels in lijn met de wetenschappelijke literatuur over intersectoraal samenwerken voor andere doelgroepen.

Welke vormen kan intersectorale samenwerking aannemen?

We gingen ook in de wetenschappelijke literatuur op zoek naar hoe intersectorale samenwerking nu concreet kan vorm krijgen. Op deze manier wilden we de **wergroepen inspireren om ook over andere vormen van samenwerking na te denken**, dan de vormen die ze reeds kennen en toepassen. Tijdens een systematische zoektocht vonden we in de literatuur 15 verschillende manieren van intersectoraal samenwerken. Deze werden ofwel beschreven als een (goede) praktijk, of als een suggestie voor betere zorg. We lieten ze op in wat volgt.

De Planmakers hebben onder andere ingezet op intersectorale opleidingen trauma-sensitief werken, Trawant op opleidingen Attachment Based Care for teams.

Informeel netwerken, en vertrouwen opbouwen

Het kennen van mensen uit andere sectoren wordt vaak ervaren als één van de hoekstenen van intersectorale samenwerking. Soms gaat om contacten die tot stand kwamen via netwerking of netwerkevenementen, maar even vaak gaat het om contacten uit vorige jobs of vorige samenwerkingen. Het hebben van rechtstreekse e-mailadressen en telefoonnummers is helpend.

Sector-overschrijdende opleidingen

Medewerkers van organisaties uit verschillende sectoren kunnen dezelfde opleiding volgen (bv. trauma-sensitieve zorg, cultuursensitiviteitscursus) of medewerkers uit één sector volgen een opleiding uit een andere sector.

Sector-overschrijdende procedures en afspraken maken

Men kan nieuwe of duidelijkere afspraken maken over hoe men communiceert, over vergaderingen en vergaderfrequentie, het gebruik van standaardformulieren... die soms verschillend zijn van de afspraken binnen een sector.

Consultfunctie over sectoren heen

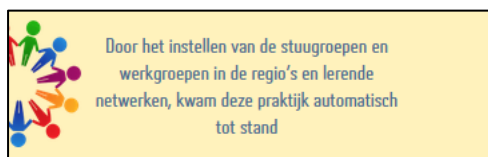
Bij vragen of moeilijke casussen wordt iemand met een andere expertise aangesproken. Dit kan verschillende vormen aannemen zoals telefonisch consult, intervisie, supervisie... In de literatuur worden vooral voorbeelden beschreven waarbij door jeugdhulp beroep wordt gedaan op de expertise van kinderen en jeugdpsychiatrie. Wanneer dit in een sfeer van vertrouwen en gelijkwaardigheid gebeurt, wordt dit als positief beschreven. Men moet er echter op attent zijn dat er geen sfeer van ongelijkheid heerst, die medewerkers aantast in hun zelfvertrouwen. De adviezen zijn best zo concreet mogelijk.

Gezamenlijke zorgplanning (op casusniveau)

Verschillende hulpverleners of organisaties kunnen onderling afstemmen rond één specifieke casus.

Intersectorale vergaderingen, comités, stuurgroepen...

Intersectorale samenwerking kan bevorderd worden door groepen of vergaderingen, bestaande uit leden uit verschillende sectoren, die op regelmatige basis samen komen. Dit kan plaats vinden op alle niveaus en kan verschillende vormen aannemen, gaande van werkgroepen die aan een hoge frequentie samenkomen met een concreet doel, tot netwerksamenkomsten met een lage frequentie.

Het stroomlijnen van informatiedeling

Er kunnen afspraken worden gemaakt over informatiedeling. Hoe, wanneer en wat wordt er gedeeld? Hierdoor moet niet op casusniveau onderhandeld worden over informatie. In het beste geval kan er vlot en

veilig gebruik worden gemaakt van één digitaal platform waar verschillende organisaties toegang toe hebben.

Casemanager/ zorgcoördinator

Bij deze praktijk volgt één persoon het volledige zorgtraject van één specifiek gezin op, coördineert en volgt de afstemming met andere hulpverleners en organisaties op.

Gezamenlijke assessment of intake

Medewerkers uit verschillende organisaties en sectoren kunnen samen bij een gezin een eerste (risico)inschatting, vraagverheldering of intake doen. Dit zou bijvoorbeeld een gezamenlijk huisbezoek kunnen zijn. Deze praktijk bevordert de samenwerking doordat verschillende hulpverleners dezelfde informatie krijgen, maar er met hun eigen bril naar kunnen kijken. Bovendien moeten gezinnen op deze manier niet verschillende keren hun verhaal doen.

Netwerktafels/ronde tafels

Hier is sprake van een gezamenlijke samenkomst, vaak eenmalig of laagfrequent, met verschillende partijen rond één gezin. Dit zijn zowel betrokken hulpverleners en andere professionals als betrokkenen uit het eigen netwerk.

Het samenleggen van middelen

Geld, tijd en/of moeite investeren in gezamenlijke initiatieven of investeren in personeel van andere organisaties.

Gestandaardiseerde geestelijke gezondheidsscreening bij intake in zorg

Alle kinderen en jongeren in residentiële jeugdzorg kunnen bij aanvang van hun traject in jeugdzorg gescreend worden op mentale gezondheidsproblemen.

Intersectorale time-out

Een artikel suggereerde het gebruik van korte time-outs in een omgeving (bv. een residentiële kinder- en jeugdpsychiatrische afdeling) om escalatie te voorkomen.

Integratie onder hetzelfde beleid

Wanneer verschillende organisaties en/of sectoren vallen onder hetzelfde beleidsniveau, leidt dit tot intersectorale samenwerking op lagere niveaus.

Co-locatie van diensten

Verschiedende diensten of organisaties liggen bij elkaar in de buurt, of kunnen een campus of gebouw delen.

Wat zijn drempels voor intersectorale samenwerking?

We wilden aan het begin van het project verder ook meegeven **waar intersectorale samenwerking op kan mislopen**. Deze kennis kunnen de samenwerkingsverbanden meenemen in de ontwikkeling en de evaluatie van hun eigen samenwerkingen. Onderstaande tabel geeft weer welke drempels we identificeerden in de wetenschappelijke literatuur.

	Barrières voor intersectorale samenwerking in de zorg voor minderjarigen in de residentiële zorg
COMMUNICATIE EN INFORMATIE-UITWISSELING	Gebrek aan communicatie
	Miscommunicatie
	Jargon is moeilijk en/of irrelevant
	Beperkingen op het delen van informatie
	Moeilijkheden bij het verkrijgen van formulieren voor het vrijgeven van informatie
	Onzekerheid over geheimhouding in samenwerking
	Onderhandelingen over informatiedeling
	Te veel mensen om te informeren
	Wachten op communicatie van anderen
	Aanbevelingen van anderen met specifieke expertise zijn niet op een bruikbare manier geformuleerd
GEDEELDE VISIE EN GEDEELDE VERANTWOORDELIJKHEID	Verschillende doelen
	Andere visie/ gebrek aan gedeelde visie
	Verschillende aanpak
	Verschillende aannames en vooronderstellingen
	Specifieke aanmeldingscriteria/uitsluitingscriteria
	Verschillende inschatting van de noden van de cliënt
	Verschillende opleiding/achtergrond
	Vertrouwen op propositionele versus ervaringskennis
	Diensten die hun verantwoordelijkheid of service verminderen wanneer anderen diensten betrokken worden
	Concurrentie om middelen
	Onduidelijke rolverdeling/taken
	Onduidelijke verantwoordelijkheden
	Onrealistische verwachtingen van andere diensten
	Moeilijk om de kwaliteit van andere organisaties of diensten te beoordelen
	Onvoldoende verschillende disciplines aanwezig tijdens overleg
Niet alle betrokken diensten zijn aanwezig bij overlegvergaderingen	
Niet uitgenodigd worden voor vergaderingen	
MINDER CONTROLE VOELEN/HEBBEN	Onderhandelingen over verantwoordelijkheden
	Onderhandelingen over verdeling van rollen en taken
	Onderhandelingen/meningsverschillen over wie waarvoor betaalt
	Onderhandelingen/meningsverschillen over wie beslissingen neemt
	Rekening houden met de werkingstijden van andere organisaties

	Barrières voor intersectorale samenwerking in de zorg voor minderjarigen in de residentiële zorg
	Verloop van personeel in eigen en overige diensten waardoor contacten verwateren of verdwijnen
	Gevolgen van personeelsverloop in andere organisaties op gezamenlijke cliënten
	Wachten op beslissingen van anderen
	Zich verplicht voelen om zichzelf als dienst/organisatie/discipline te bewijzen tegenover andere disciplines of diensten
	Tijd besteed aan het opleiden van nieuw personeel van anderen
	Veranderingen in politiek en beleid
VERTROUWEN, RESPECT EN RELATIONELE ASPECTEN	(Gevoel van) ongelijkheid van status
	De functie van leefgroepbegeleiding heeft een onduidelijke professionele identiteit
	Vragen van anderen kunnen aanvoelen als kritiek
	Gebrek aan vertrouwen
	Gebrek aan informele relaties
	Persoonlijke affiliatie speelt een rol
	Een reputatie creëren als nieuwe organisatie
	(Perceptie van) gebrek aan respect
	Protocollen gebruiken om zichzelf in te dekken
WERKZAAMHEID EN PROCEDURES	Intersectorale samenwerking is tijdrovend
	Tijd die moet worden besteed aan het managen van personeelsverloop
	Inefficiënte vergaderingen
	Onnodig/dubbel vergaderen
	Tijd die moet worden geïnvesteerd in het schrijven van subsidies/rapportage voor fondsen
	Dubbele dienstverlening/werk door gebrek aan informatie-uitwisseling
	Procedures zijn niet in overeenstemming met de praktijk
	Aanvraagformulieren zijn te complex
	Geen formele protocollen
	Bureaucratie
	Vershil in administratieve gewoonten
	Ondersteuningsnoden van het personeel vragen tijd tijdens intersectorale meetings
ZORGLANDSCHAP	Gebrek aan bekendheid met andere diensten
	Complexiteit van het landschap

	Barrières voor intersectorale samenwerking in de zorg voor minderjarigen in de residentiële zorg
	Onvoldoende duidelijkheid over wat andere diensten of organisaties doen
	Het is onduidelijk wie te contacteren

Tabel 8: Mogelijke drempels voor intersectorale samenwerking

De regio's kwamen inderdaad een aantal van deze drempels tegen. Zo gaven een aantal partners in Co-ncept tijdens de eerste samenwerkingsscan aan dat er nog werk was aan het vinden van een **gemeenschappelijke doelstelling en een gemeenschappelijke visie**. Volgens één respondent uit Co-ncept, bij de tweede afname van de samenwerkingsscan, is deze drempel nog niet geheel overwonnen. Trawant zag dan weer bijvoorbeeld vaak **niet meer het bos door de bomen** tussen de bestaande diensten en organisaties, en er was onduidelijkheid over informatiedeling. Verschillende van de acties die ze ondernamen hadden de doelstelling deze drempels te overwinnen (bv. dagbestedings- en time-outplekken in kaart brengen). Het **betrokken houden van partners**, zeker over sectoren heen, was dan weer een uitdaging die in alle drie de regio's naar voor kwam. Ook **veranderingen in het hulpverleningslandschap** en in eigen organisaties zijn in alle drie de regio's een extra challenge. Deze veranderingen komen zowel vanuit overheid (bv. oproepen, proeftuinen, nieuwe verwachtingen), maar ook uit organisaties zelf, door bv. het implementeren van nieuwe visies, of door veranderingen in zorgorganisatie. Ook de moeilijkheden die **personeelsverloop** met zich meebrengt zijn reëel in de ideale werelden. Dit was ook de aanleiding om samen met Plantrekkers een focusgroep op te zetten over ondersteuningsnaden van personeel.

De ideale werelden kwamen ook drempels tegen die we niet in de literatuur tegen kwamen. Zo was – en is – het bijvoorbeeld in alle regio's moeilijk om de samenwerking en het project **te laten doorsijpelen van het beleidsniveau naar de werkvloer**.

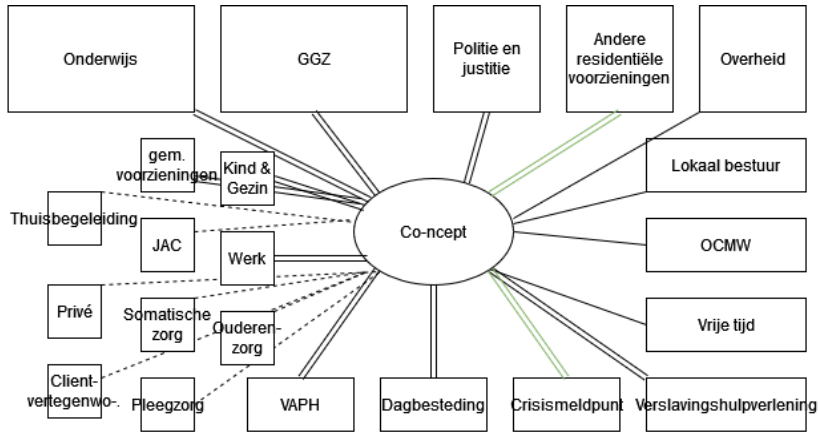
Het netwerk rond de drie ideale werelden

Als deel van de samenwerkingsscan brachten stuurgroepleden in kaart met welke organisaties binnen en buiten hun stuurgroep ze samenwerken rond kinderen en jongeren in residentiële zorg, bij aanvang van het project. Door de netwerken van de verschillende organisaties die samen in een stuurgroep zitten te combineren, kunnen we een idee krijgen van hoe **groot en divers het netwerk rond de ideale werelden** is. Dit kan een idee geven **of een bepaalde ideale wereld toegang heeft tot een specifieke expertise**. We deelden de opgegeven organisaties op naar sector. De weergaves van de verschillende netwerken zijn niet 100% exact, omdat verschillende organisaties rapporteerden met een verschillend niveau van nauwkeurigheid. Als er bovendien linken ontbreken, weten we niet of deze niet bestaan, of gewoon niet in kaart zijn gebracht door de deelnemers.

We koppelden de resultaten terug aan de stuurgroepen, zodat ze hierop konden reflecteren. Mogelijke reflecties zijn:

- Zijn verschillende actoren/sectoren vertegenwoordigd?
- Zijn er organisaties die unieke linken hebben, waar andere organisaties vraag naar hebben?
- Zijn er bepaalde blinde vlekken?
- Hoe breed is de sociale kaart in de regio?
- Komt het gewenste netwerk overeen met het effectieve netwerk?

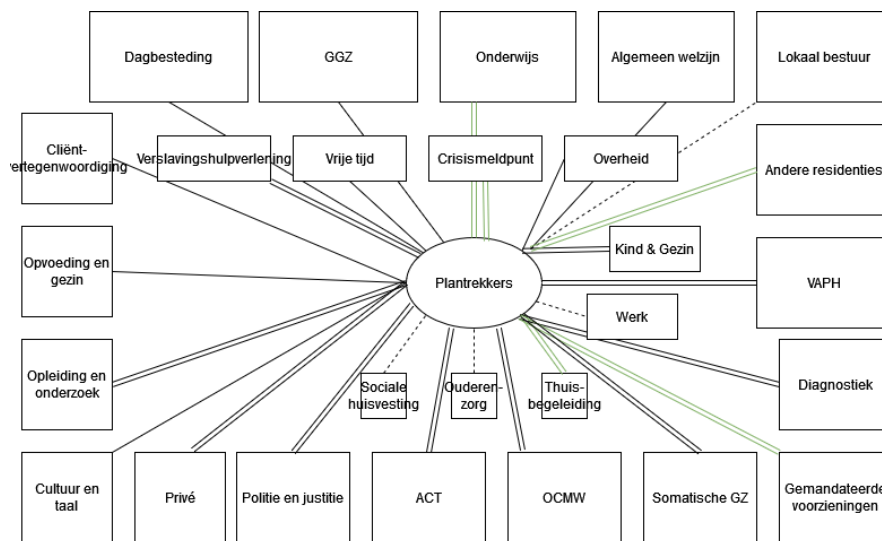
De grootte van de vakjes geeft telkens aan hoe veel organisaties uit de stuurgroep een link hebben met minstens één organisatie uit dat domein. De lijntjes geven de gemiddelde intensiteit van samenwerking weer. Bijlage 2 bundelt de tabellen waarop onderstaande figuren gebaseerd zijn. Bijlage 3 geeft een overzicht van alle organisaties die als deel van de oefening vermeld werden.

De grootte van de vakjes geeft aan hoe veel organisaties uit de stuurgroep minstens één partnerschap of link hebben met een organisatie uit dit domein. De lijnen geven de gemiddelde intensiteit weer van deze samenwerkingen.

- LEGENDE
 1.5 - 2 stippellijn
 2.1 - 2.5 volle lijn
 2.5 - 3 dubbele lijn
 3.1 - 4 groene dubbele lijn

HET NETWERK ROND PLANTREKKERS (op basis van 5 tekeningen van het huidige netwerk)

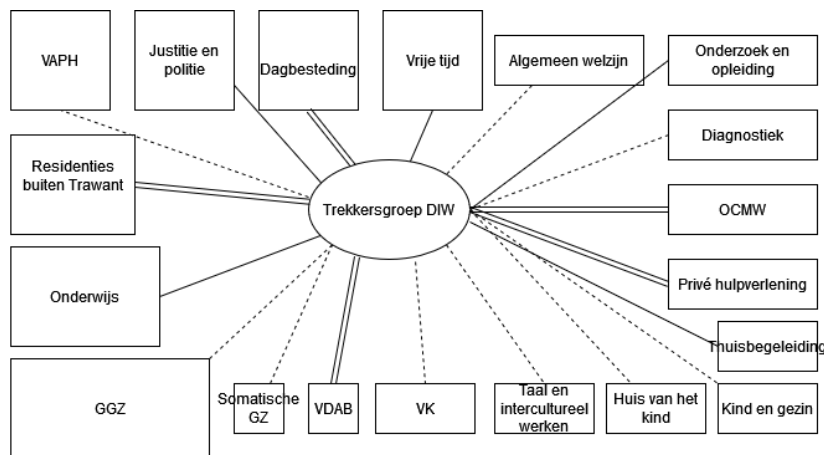

De grootte van de vakjes geeft aan hoe veel organisaties uit de stuurgroep minstens één partnerschap of link hebben met een organisatie uit dit domein. De lijnen geven de gemiddelde intensiteit weer van deze samenwerkingen.

- LEGENDE
 1.5 - 2 stippellijn
 2.1 - 2.5 volle lijn
 2.5 - 3 dubbele lijn
 3.1 - 4 groene dubbele lijn

Noot. 'Huis van het kind' is in deze figuur opgenomen onder 'Opvoeding en gezin', samen met Familiehulp, Opvoedingswinkel en kinderopvang

HET NETWERK ROND TRAWANT (op basis van 10 tekeningen van het huidige netwerk)

Grootte van de vakjes geeft aan hoe veel organisaties binnen de trektersgroep minstens één partnerschap of link hebben met een organisatie uit dit domein. De lijnen geven de gemiddelde intensiteit van deze samenwerkingen weer.

LEGENDE
 1,5 - 2 : stippellijn
 2,1 - 2,5 : volle lijn
 2,5-3 : dubbele lijn

Onderstaande tabel vergelijkt de drie regio's op de aanwezigheid van verschillende actoren of sectoren in hun brede netwerk, zoals weergegeven in de tekeningen. Dit zegt niets over de intensiteit of de aard van de connectie, of wie uit het de stuurgroep de connectie heeft.

Sector of domein	Co-ncept	Plantrekkers	Trawant
GGZ	x	x	x
VAPH	x	X	x
Residenties Opgroeien	x	X	x
Onderwijs	x	X	x
Diagnostiek	x	(alleen GGZ)	x
Drughulpverlening	x	x	
Somatische GZ	x	x	x
Vrije tijd	x	x	x
Alternatieve dagbesteding	X	x	x
VDAB		x	x
Gemandateerde voorzieningen	x	x	x
OCMW	x	x	x
Algemeen welzijn	x	x	x
Onderzoek en opleiding		x	x
Justitie en politie	x	x	x
Taal en cultuur		x	x
Privé hulpverlening	x	x	x
Kind en gezin	x	x	x
Huis van het kind		x	x
Thuisbegeleiding	x	x	x
Lokaal bestuur	x	x	x
Pleegzorg	x	(in stuurgroep)	(in stuurgroep)
Ouderenzorg	X	x	
Client vertegenwoordiging	x	X	

Tabel 9: vergelijking van de drie regio's op de vermelding van bepaalde actoren/sectoren in hun brede netwerk

We zien dat de drie ideale werelden aan het begin van het project reeds een redelijk divers netwerk hebben dat ze zouden kunnen aanspreken, wanneer ze op zoek zijn naar specifieke expertise of samenwerking. De Plantrekkers lijken het meest diverse netwerk te hebben, daar waar Trawant en Concept mogelijks een aantal interessante linken missen of niet actief aanspreken. **De Plantrekkers lijken bovendien de meest intensieve samenwerking (zoals te zien in de tekeningen), met de sectoren en actoren buiten hun stuurgroep, en Trawant**

de minst intensieve. Mogelijks hangt dit samen met het feit dat Trawant, dat al langer een netwerk was, minder samenwerkingen buiten het eigen netwerk zoekt en meer gericht is op de samenwerkingen binnen hun eigen samenwerkingsverband.

Evolutie van de intensiteit van samenwerking binnen de ideale werelden

Aan de hand van de Partnership Analysis Tool brachten we ook de **samenwerking binnen de stuurgroepen** van de ideale wereld in kaart. De vragenlijst levert een totaalscore op, die een som is van de verschillende deelscores. De deelscores vertegenwoordigen verschillende aspecten van samenwerking:

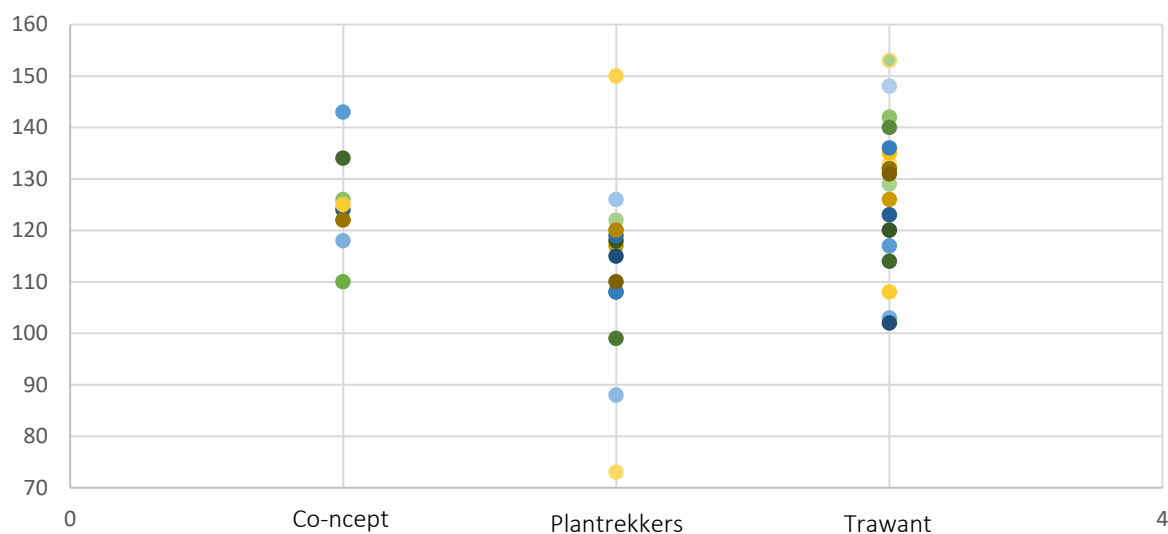
1. Noodzaak en doel: In welke mate vinden de deelnemers samenwerking nuttig en noodzakelijk? Zien ze een gemeenschappelijk doel?
2. Partnerschap: Voelt de samenwerking aan als een partnerschap? Zijn alle nodige partners aanwezig?
3. Samenwerking doen werken: Zijn de juiste vaardigheden aanwezig voor de samenwerking? Is de organisatie efficiënt?
4. Gezamenlijke actie plannen: Heeft iedereen de kans om betrokken te worden bij de beslissingen die gemaakt worden?
5. Gezamenlijke actie uitvoeren: Lopen gezamenlijke acties vlot, en lonen ze?
6. Barrières voor samenwerking minimaliseren: Kunnen verschillen overkomen worden?
7. Voortzetting van de samenwerking: Wordt de samenwerking geëvalueerd? Is blijvend engagement en een toekomstvisie?

Bij aanvang van het project had Trawant duidelijke de sterkste interne samenwerking. Ze behaalden een gemiddelde totaalscore van 125⁴ (op een schaal van 35 tot 175). Ze tonen hiermee dat zij zichzelf al als een samenwerkingsverband beschouwen, en er al een vertrouwen was opgebouwd tussen de meeste van de deelnemers in de ideale wereld Trawant. De gemiddelde totaalscore bij de Plantrekkers lag bij de eerste afname op 112, en er waren bovendien opvallend grote verschillen in hoe de samenwerking werd ervaren door de deelnemers. Het was dus zeker bij de **Plantrekkers** aan **het begin van het project nodig om ook voldoende tijd en energie te investeren in het werken aan de samenwerking zelf**. Co-ncept had aan het begin van het project een gemiddelde totaalscore van 120, wat weerspiegelt dat ze positief stonden in de samenwerking, maar nog niet helemaal gesetteld als samenwerking.

---

⁴ Door een bug in de programmatie van Qualtrics werd tijdens de presentaties aan de stuurgroepen een verkeerd getal bij de totaalscores weergegeven. Dit verandert echter niets aan de conclusies en reflecties die toen gemaakt zijn, omdat de afwijking klein was. De deelscores werden wel steeds correct weergegeven.

Spreiding van de totaalscores in de drie regio's bij eerste afname

Figuur 3: Visuele weergave van de individuele totaalscores van de samenwerkingen. Elke stip is één respondent. Kleuren hebben geen betekenis, maar zijn zo gekozen voor contrast. De laagst mogelijke score is 35, de hoogst mogelijke score is 175.

Als we kijken naar de deelscores (minimumscore 5, maximumscore 25) zien we bij de eerste afname grotendeels dezelfde patronen bij de drie verschillende regio's: er is een **hoge gedragenheid van de noodzaak** om samen te werken voor een gemeenschappelijk doel, en de **laagste subscores zijn actie uitvoeren**. Dit niet vreemd, gezien geen enkele van de drie regio's op dat moment al veel concrete initiatieven had opgezet. De plantrekkers leken zich nog niet geheel comfortabel te voelen in hun samenwerkingsverband, maar waren wel enthousiast over de dingen die ze samen aan het uitwerken en beslissen waren. In de scores van Co-ncept valt dan weer op dat ze toch nog een aantal drempels en interne verschillen ervaarden.

Co-ncept

Noodzaak	18,9
Partners	17,0
Doen werken	17,5
Actie plannen	17,0
Actie uitvoeren	15,7
Drempels minimaliseren	16,4
Voortzetting	17,5
Totaal	120

Plantrekkers

Noodzaak	16,3
Partners	15,8
Doen werken	15,8
Actie plannen	17,1
Actie uitvoeren	14,7
Drempels minimaliseren	15,3
Voortzetting	16,5
Totaal	112

Trawant

Noodzaak	19,4
Partners	17,4
Doen werken	18,4
Actie plannen	18,2
Actie uitvoeren	16,4
Drempels minimaliseren	17,2
Voortzetting	17,9
Totaal	125

Tabellen 10: scores op de PAT aan het begin van het project.

Plantrekkers

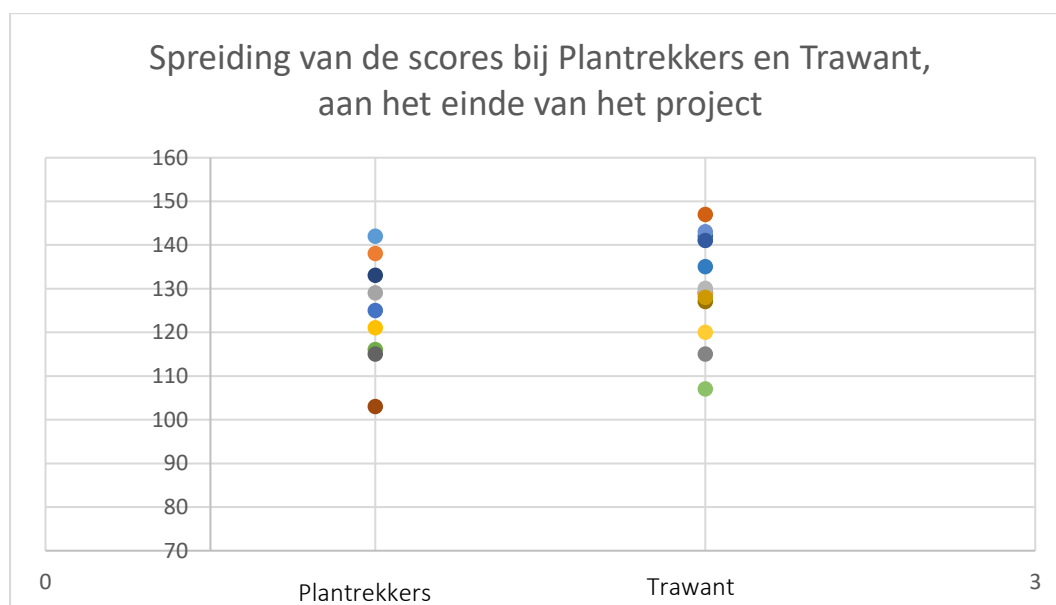
Noodzaak	18,4
Partners	17,8
Doen werken	17,5
Actie plannen	18,1
Actie uitvoeren	17,3
Drempels minimaliseren	17,5
Voortzetting	16,5
Totaal	125

Trawant

Noodzaak	20,1
Partners	18,0
Doen werken	19,4
Actie plannen	19,5
Actie uitvoeren	17,7
Drempels minimaliseren	17,9
Voortzetting	18,3
Totaal	131

Tabellen 11: scores op de PAT tegen het einde van het project

Tegen het einde van het project namen we de Partnership analysis tool een tweede maal af. Gezien er echter maar vier responsen waren van stuurgropleden van Co-ncept - wat te weinig is om gedragen conclusies op te formuleren – kunnen we voor hen hun evolutie niet nagaan. Deze tweede afname suggereert dat Trawant en Plantrekkers **gegroeid zijn in hun samenwerking**. Dit is het meest opvallend het geval voor de Plantrekkers. De spreiding van de totaalscores is nu ook veel lager bij de Plantrekkers. Dit wijst op meer eensgezindheid in de samenwerking. Het is uiteraard ook mogelijk dat de hoge en lage scorers de vragenlijst deze keer niet invulden.

We zien ook, zoals verwacht, dat de regio's hoger scoren dan voordien op het uitvoeren van acties. Alle regio's hebben ondertussen initiatieven opgezet, en deelnemers ervaren dit redelijk vlot loopt. Beide regio's scoren binnen hun profiel aan de **lage kant op evaluatie en voortzetting**. Omdat het hele project vertraging heeft opgelopen, en de werkdruk hoog lag, is evaluatie mogelijk nog in mindere mate gebeurd, of nog niet volbracht. Bovendien is er onzekerheid bij de regio's omdat er geen duidelijkheid is of het project vanuit de overheid nogmaals verlengd zal worden. Mogelijks verklaart dit deze relatief lagere score. De ervaren **noodzaak tot samenwerking**, en het gevoel zich achter **één doel** te scharen is doorheen het project alleen hoger geworden, wat suggereert dat er winsten zijn gemaakt in gedeelde verantwoordelijkheid.

Het gewenste netwerk

In de samenwerkingscan spraken alle regio's een wens uit om **de banden** onderling tussen de samenwerkingspartners van de ideale wereld **te versterken**. De regio's willen deze samenwerking meer structureel en minder casus- of persoonsgebonden maken. Er was in het bijzonder een vraag voor het intensifiëren van de samenwerking met **geestelijke gezondheidspartners, VAPH-partners**. Ook was er in alle regio's de wens om diagnostiek meer te integreren. Psychiatrie en diagnostiek willen ook binnen eigen domein meer samenwerking, bv. tussen organisaties, of over de grens jeugd/volwassenen heen. Ten slotte hoopten de drie regio's ook meer uitwisseling en samenwerking te verkrijgen met de **eerste lijn** (bv. eerstelijnspsychologen) en, voor de regio's bij wie dit nog niet het geval was, met 1 gezin 1 plan (1G1P). Bij de **Plantrekkers** was er ook vraag naar samenwerkingen specifiek **rond kinderen (-12 jaar)**, en stelde iemand zich de vraag of het project niet mee zou moeten uitwijzen hoe een netwerk er ideaal uit ziet. In de **Westhoek (Co-ncept)** was dan weer een sterke vraag naar meer en nieuwe **linken met burgerinitiatieven en clientvertegenwoordiging**. Zo werd er aangegeven dat men graag zou samenwerken met Ouderpunt, Eigen Kracht Centrale (EKC) en een armoedevereniging, en de link naar Cachet zou willen versterken. **Trawant zou in zijn ideale netwerk ook een MFC hebben**, maar die is niet aanwezig in de nabije regio. Zij willen verder de samenwerkingen rond de thema's dagbesteding, ademplekken en time-out binnen en rond Trawant versterken.

Trawant ging bijvoorbeeld aan de slag met de resultaten van de samenwerkingscan door een werkgroep GGZ-welzijn op te starten, en op zoek te gaan naar een overzicht van VAPH-voorzieningen in de regio.

KEY POINTS

- Teams die werken rond kinderen en jongeren die niet thuis verblijven hebben nood aan onderlinge emotionele veiligheid en verbinding en ze willen op één lijn staan als team.
- De teammanager of teamcoördinator speelt een belangrijke rol in de draagkracht van het team. Medewerkers hebben soms echter tegenstrijdige concrete verwachtingen van hun manager of coördinator.
- Medewerkers geven aan dat er nood is aan structurele initiatieven om zelfzorg en teamprocessen te ondersteunen, en niet alleen wanneer het team in crisis is, of er incidenten zijn gebeurd.
- Agressie en suicidaliteit zijn voor medewerkers het meest moeilijk om mee om te gaan.
- Intersectorale samenwerking is ondersteunend voor medewerkers, en bevordert hun kennis en vaardigheden. Er is voorzichtig bewijs dat het ook positieve effecten heeft op het aantal wissels en breuken in trajecten van kinderen en jongeren. Het vraagt echter veel tijd.
- Intersectorale samenwerkingen moeten alert zijn voor een heel aantal mogelijk drempels. Zo kan het onder andere mislopen op moeilijke communicatie, geschillen over visie of verantwoordelijkheid of relationele aspecten. Daarnaast gaat samenwerking vaak gepaard met gevoel van minder controle te hebben.
- Er zijn veel verschillende vormen van intersectorale samenwerking mogelijk. De samenwerking kan gefocust zijn één specifiek gezin, of kan daarentegen gaan over structurele, overkoepelende netwerking of communicatie. Ook het uitwisselen of het samen verkrijgen van expertise kan het scharnier zijn voor intersectorale samenwerking.
- De drie ideale werelden hadden bij aanvang een behoorlijk divers extern netwerk dat ze zouden kunnen aanspreken wanneer ze op zoek zijn naar specifieke expertises.
- De drie regio's verschilden bij aanvang van het project in de mate waarin ze samenwerkten. De samenwerkingsgeschiedenis van de partners speelt hier een rol in. Doorheen het project is de samenwerking in de regio's gegroeid.
- Samenwerking tussen jeugdhulp en geestelijke gezondheid en VAPH blijft een aandachtspunt en werkpunt voor de meeste regio's.

Hoofdstuk 3: Wat zou er anders (moeten) lopen in een ideale wereld?

Een centrale doelstelling van het project ‘Gedeelde verantwoordelijkheid in een ideale wereld’, is de zorg, en het zorglandschap, ten goede te veranderen. Elke regio ging daarvoor op zijn eigen manier aan de slag. Dit hoofdstuk is gewijd aan wat deze veranderingen (zouden moeten) zijn, vanuit het perspectief van verschillende stakeholders. We wilden in het onderzoek in het bijzonder aandacht besteden aan de aanbevelingen vanuit kinderen, jongeren en hun context. Het is immers voor hen moeilijker om de creatie- en beslissingsprocessen van de ideale werelden te beïnvloeden. Het is belangrijk om bij het lezen van deze aanbevelingen in het achterhoofd te houden dat ze gebaseerd zijn op ervaringen uit tientallen verschillende residentiële settings. Een aantal aanbevelingen zijn al omgezet in goede praktijken in sommige leefgroepen of settings. Toch zijn er opvallende inhoudelijke gelijkenissen in de verhalen van kinderen, jongeren en volwassenen die nochtans verschillende trajecten gelopen hebben, vaak zelfs in verschillende regio’s. Daarom beschouwen we deze aanbevelingen als relevante toetsstenen voor residentiële werkingen van allerlei aard. De aanbevelingen zijn opgedeeld volgens een aantal thema’s.

Hulpverleningstraject en regie	
Aanbevelingen door kinderen en jongeren	Aanbevelingen door ouders en naasten
<ul style="list-style-type: none"> • Plaatsing zo veel mogelijk vermijden • Snel genoeg, eerlijk en duidelijk aan kinderen en jongeren vertellen waarom ze nu niet thuis wonen • Uitleg geven over de stappen die we samen zullen zetten • Samen beslissingen maken • De mening van kinderen en jongeren serieus nemen • Veranderingen samen voorbereiden • Uitleggen waarom ik van leefgroep moet wisselen • Wissels/verhuizen voorbereiden via een gesprek of bezoek • Nadien af en toe een bericht sturen of bellen 	<ul style="list-style-type: none"> • Plaatsing zo veel mogelijk vermijden • Alarmsignalen vanuit ouders serieus nemen • Duidelijke criteria voor plaatsing • Handvaten en opleidingen voor ouders over kinderen met specifieke noden • Ontwikkeling van gerichte hulp wanneer er sprake is van geweld van kinderen naar ouders (child-to-parent violence)

Zowel kinderen en jongeren als hun context zijn het erover eens, dat plaatsing een extreme optie is. Ze raden dan ook aan om in te zetten - of te blijven inzetten - op de preventie van plaatsing. Een aantal jongeren waren er bijvoorbeeld van overtuigd dat een dagcentrum voor hen eigenlijk voldoende was, en een plaatsing vermeden had kunnen worden. Ook de kinderen en jongeren die aangeven dat residentiële plaatsing voor hen de beste keuze was, zijn het er echter over eens dat dit helemaal aan het einde van het continuüm van zorg staat. Ook voor de volwassenen zijn residentiële opties 'end of line'. De enige uitzondering hierop was de deelnemende pleegmoeder. Ze vertelde dat hun pleegzoon een sterke

Ik vind dat mensen meer moeite zouden doen voor de kinderen thuis te houden. Nu is het heel snel van oh, we pakken die uit het gezin uit. Maar de contradictie is ook waar want junkie gezinnen die kunnen hun kinderen houden dat heeft niks. Andere gezinnen die geraken hun gezinnen kwijt waardat .. Ik vind er zou er een generaliseerd systeem moeten zijn daarvoor. Dat kweenie dat.. Vanaf nen bepaalde toestand dat er gebeurd, of bepaalde actie dat gebeurd, dat dat gewoon aan vast stramien is dat ze kunnen volgen. (Donald, ouder)

Probeer van moment al wat uit te leggen van waarom je hier zit, want mensen kunnen hun echt daarin gek maken en denken: 'wat heb ik misdaan?' (Stella, jongere)

Ik maak dat mee met mijn kinderen, gelle maakt dat mee met derden. Als ge kinderen hebt, dan weet ge dat, als er iets is dat ge zegt 'mijn kind is in gevaar, ik moet optreden'. Dat hebt ge niet met derden. (David, ouder)

Ik ben wel al eens hier geweest om zo voor te bereiden, met een intakegesprek. Maar zo van 'hallo, ik ben het. Ik ga hier binnenkort misschien komen', [en dat was voldoende], want we hadden ook wel echt een maand voorbereiding. (Mila, jongere)

Hetgeen dat we echt wel heel fel hebben gemist is eigenlijk die handvaten meekrijgen, dat dat stuk bekeken is. Wat dat betreft bleven wij een beetje in de kou staan. Handvaten om met (Kind 5) in de thuissituatie aan de slag te kunnen. (Lilith, ouder)

loyaliteitsconflict ervaarde, omdat zijn moeder niet achter de pleegplaatsing stond. In de ervaring van de pleegmoeder was het in dit specifieke geval, misschien wenselijker geweest dat deze jongen niet eerst in pleegzorg was verbleven, maar langdurig residentieel zou verblijven. De pleegvader uit hetzelfde gezin had dan weer het gevoel dat deze jaren in pleegzorg wel voor de jongen een betere optie zijn geweest. Geen enkele van de ouders en naasten maakten vermelding van een dagcentrum. Zij denken, ter preventie van plaatsing, meer in de richting van de zoektocht naar handvaten. Deze zoektocht gaat niet over het versterken van hun algemene opvoedingsvaardigheden, met wel om het ontwikkelen van handvaten voor de specifieke noden van het kind – en dus een effectief handelingsgerichte diagnostiek. Bij voorkeur wordt er echt samen gezocht in alledaagse concrete situaties, met voorbeelden en tips, en met de nodige aandacht voor wat te doen in crisissituaties. Bovendien lijkt het voor sommige ouders en naasten arbitrair wie er wel en niet geplaatst wordt. Ze stellen daarom voor om duidelijke richtlijnen en procedures te hanteren voor wanneer een plaatsing effectief noodzakelijk is, om discriminatie en willekeur te vermijden.

Zoals eerder beschreven is het moment van een plaatsing – of deze nu gepland is, of gebeurd via de politie – en ontzettend schokkende gebeurtenis voor de kinderen en jongeren. De deelnemende kinderen benadrukken daarom nogmaals hoe belangrijk het is dat er snel en duidelijk aan het kind wordt uitgelegd wat de reden is voor de plaatsing. Het kan een stukje van de vele zorgen die kinderen en jongeren op dat moment hebben, namelijk 'is het mijn fout?', verkleinen of wegnemen. Kinderen, jongeren en ouders willen geïnformeerd en betrokken worden bij de stappen van het hulpverleningstraject. Bij kinderen en jongeren gaat dat vaak om de eerder concrete aspecten van het traject (plannen, verhuizen, contact houden...), daar waar het bij ouders vaker gaat om het overzicht op het traject, en over kritieke momenten, wanneer zij iets merken of aanvoelen dat begeleiders misschien over het hoofd hebben gezien. Deze zorgen of dit aanvoelen van ouders wordt nog te veel genegeerd, geven sommige respondenten (zowel minderjarigen als volwassenen) aan. Ten slotte is het aan te bevelen dat er

in de hulpverlening meer aandacht en gerichte hulpverlening is voor ouders die geweld ervaren vanuit hun kinderen. De ouders in ons onderzoek die hiermee geconfronteerd werden, hebben nu niet het vertrouwen hiermee bij de hulpverlening terecht te kunnen.

Hulpverleners	
Aanbevelingen door kinderen en jongeren	Aanbevelingen door ouders en naasten
<ul style="list-style-type: none"> • Luisteren en authentiek zijn • Proactief en probleemoplossend • (Beter) getraind in het omgaan met kinderen en jongeren die veel hebben meegemaakt • Aandacht voor onveiligheid in de groep • Kijken wat er achter het gedrag zit 	<ul style="list-style-type: none"> • Luisteren • Tijd nemen om jongeren te leren kennen • Oplossingsgericht werken • Nood aan betere opleiding van personeel • Nood aan betere omkadering van personeel • Kijken wat er achter het gedrag zit

De hulpverleners die gezinnen tegenkomen doorheen hun hulpverleningstraject kunnen een erg grote rol spelen, zowel ten goede als ten kwade. Gezinnen vinden het belangrijk dat hulpverleners de tijd nemen, en aandachtig naar hen luisteren. Bovendien is het helpend als hulpverleners, en leefgroep en context-begeleiders in het bijzonder, pro-actief zijn en probleemoplossend. Jongeren benadrukken dat begeleiders zichzelf moeten zijn. Ze voelen het wanneer een contact niet authentiek is. Ook moeten begeleiders alert zijn voor groepsdynamieken en onveiligheid in de leefgroep. Niet alle kinderen durven hier immers mee naar begeleiding te stappen wanneer ze in de leefgroep niet veilig zijn. Bovendien benadrukken zowel ouders en naasten als kinderen dat er verder gekeken moet worden dan het gedrag van het kind. Welke boodschap of welke noden zitten hierachter? Een aantal jongeren geeft bijvoorbeeld aan dat regeloverschrijdend gedrag dat ze stelden (bv. spijbelen of weglopen) komt vanuit een nood aan vrijheid, of vanuit een protest. Hoewel bovenstaande noodzakelijke competenties zeker aanwezig zijn bij sommige van de hulpverleners en begeleiders in hun traject, is dit niet bij allen het geval.

Beide groepen respondenten hebben het gevoel dat er meer gewerkt moet worden aan de competenties van begeleiders in leefgroepen. Dit betreft zowel de basiscompetenties die hierboven beschreven staan, als specifieke competenties bv. rond trauma en mentale gezondheid. Vanuit het perspectief van jongeren moet er gewerkt worden aan de kwalificaties van begeleiders om de kwaliteit van de zorg die ze dagelijks krijgen te verbeteren. Voor ouders en naasten is dit ook het geval, maar zij zien ook vooral dat de opleiding opvoeders onvoldoende weerbaar maakt om het werk in de residentiële zorg aan te kunnen. Ze ijveren ervoor dat leefgroepbegeleiders beter opgeleid worden, meer realistische verwachtingen wordt voorgespiegeld, dat jonge medewerkers gekoppeld worden aan ervaren medewerkers en dat medewerkers beter omkaderd worden. Eén deelnemer suggereerde ook dat een beter loon meer mensen zou motiveren om te kiezen voor de jeugdzorg. De deelnemers geloven dat al deze dingen een impact kunnen hebben op het problematische personeelsverloop dat ze tegenkomen doorheen hun zorgtraject.

Het probleem van personeelsverloop, en de vraag hoe men medewerkers kan ondersteunen, is ook in de verschillende werkgroepen van de ideale wereld meermaals aan bod gekomen. De deelnemers aan onze focusgroep gaven ook hun aanbevelingen, vanuit hun perspectief als medewerkers in het werkveld. Ze zien kansen tot ondersteuning op een heel aantal verschillende niveaus: bij de persoon zelf, bij de collega's, de directie leidinggevende, het beleid van de voorziening, en bij de overheid.

Die ene vriend voelde zich nooit veilig omdat die twee jongens, hem altijd in elkaars sloegen, en ik wil ook vooral dat groepsleiding ook zo iets sneller ziet. Want een kind gaat dat niet snel zeggen, maar dat groepsleiding daar ook heel meer oog op heeft. (lanthe, jongere)

Elke keer, als je die een beetje vertrouwd, dan waren ze wel weg. Zo sommigen was bijna een jaar en sommigen een paar maanden. Eerst zijn die zwanger en dan ineens zijn ze weg, en dan zo van die dingen. Of ze hebben ineens een andere job gevonden, of ze kunnen het niet meer aan. (Meghan, jongere)

En ook strenger zijn op, we hadden zo een stagiaire en die ging gewoon, als groepsleiding zei van: ja, doe dat nu, dan deed zij dat, maar zij deed niks uit haar eigen. Maar omdat het corona was, was zij geslaagd. Strenger zijn op wie ge wel goedgekeurd, en wie ge niet goedgekeurd. (lanthe, jongere)

En dan krijgt ge zo eens occasioneel een uitnodiging voor een overleg. En dan zit ge daar eigenlijk ook als piet snot. Want ge moogt wel iets zeggen maar 'och, ge zijt de mama maar he.' 'Ge zijt de mama maar'. [...] Tijdens een overleg met haar en de consulente en dan de psychologe zat. Die praatte niet met mij, die praatte over mij. (Lilith, ouder)

Begeleiders die dat door veel te lang onderdrukt te staan uitvallen langdurig. Begeleiders die veranderen van job omdat dat meer bij hun eigen gezin past, eh wat dat perfect normaal is, ge kunt die mensen dat ook niet kwalijk nemen. Maar er staan nog maar twee vaste begeleiders en de rest is hetgeen ja dat er links of rechts kan vrijgemaakt worden of komt aangewaaid of vers van de schoolbanken en eigenlijk geen ervaring. Dus kunnen eigenlijk ook niet gekoppeld worden aan nen oude rots die dat die ervaring kan meegeven. (Lilith, ouder)

Niet in de snel in de realiteit worden gedropt gelijk schapen in de slachtbank. [... als] ge gaat kijken van de afgestudeerden, van mensen in de orthopedagogie en alles wat errond komt - de eerste vijf jaar - hoeveel dat er een burn-out hebben, of een depressie tegemoet gaan... Ik denk dat dat schrijnend is. Die mensen worden een ideaal beeld opgelegd, vanuit de boeken, ah zo en zo en zo en zo.. En die komen dan in de realiteit (Donald, ouder)

Delen en doorstroom van informatie

Aanbevelingen door kinderen en jongeren	Aanbevelingen door ouders en naasten
<ul style="list-style-type: none"> • Zeg het zoals het is • Samen afspreken welke informatie gedeeld moet worden • Samen dagboeken/logboeken invullen • Alleen het noodzakelijke delen 	<ul style="list-style-type: none"> • Zeg het zoals het is • Duidelijke en eenvoudige communicatie en uitleg • Verslagen opmaken in samenspraak met ouders, of ouders de kans geven correcties aan te brengen

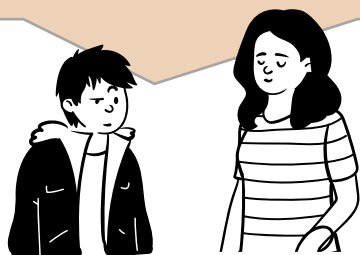
Want sommige mensen [...] hebben zo iets van ‘hoe kan ik dat mooi verwoorden?’, die zeggen dat letterlijk he ‘hoe kan ik dat mooi verwoorden’, ja ma ge moet dat niet mooi verwoorden, ge moet dat gewoon neerschrijven zoals het is. (Lilith, ouder)

En dan gaan ze liegen en zeggen ze: “ah en hij zit daar heel graag en die wilt heel veel dagen daar [naar zijn papa] naartoe”. En dan denk ik van... “ik heb het zo doorgegeven, kunt ge dat dan ook zo aan de jeugdrechter vertellen?” (Felix, jongere)

Het gaat tenslotte over hun leven en over het leven van hun kind. En elke letter dat er verkeerd kan geïnterpreteerd kan worden in een verslag, elke letter dat er verkeerd zwart op wit staat, dat kan een gigantische impact hebben op mensen hun leven. (Lilith, ouder)

Die andere IB, die waar ik regelmatig nog contact mee heb, die deed dat niet, die schreef dat niet op, omdat ik dat aan haar gevraagd had. Maar toen kreeg ik een nieuwe IB en die deed dat wel. Ik heb gezegd: “als het zo zit, dan vertel ik u niks meer”. En toen zei-die: “ja, dan vertelt je mij niks meer”. En dat vond ik wel echt heel jammer, want ik had wel echt heel hard mijn best gedaan om toch gewoon nog geheime te kunnen delen met hun. [...]

Maar zo, die IB wat dat niet opschreef, die schreef dan wel op dat we dat we iets verteld hebben, wat ze nog even geheim gaat houden, dat ze binnenkort misschien gaat vertellen. Dat deed ze dan wel, maar ze zei dan niet wát het was, en dat deed die andere wel. Die zou dan het onderwerp vertellen en misschien vind ik dat helemaal niet fijn. Maar hier heb ik dat wel nog niet gemerkt, want hier heeft iedereen zijn IB-boekje en dan schrijf je het zelf in (Mila, jongere)

In de ervaring van de gezinnen waar we mee spraken gebeurt veel communicatie naar hulpverleners of andere professionals (bv. leerkrachten, jeugdrechtbank) via andere hulpverleners. Het is dan ook ontzettend belangrijk dat de boodschap die uiteindelijk wordt meegedeeld de boodschap is die oorspronkelijk bedoeld werd. Soms gaat het echter mis wanneer hulpverleners hun woordenschat (of interpretatie) gebruiken om een boodschap van

kinderen of hun naasten weer te geven. Ze raden daarom aan om zo veel mogelijk gewone woorden te gebruiken, en liefst nog de woorden van de gezinnen zelf. Met andere woorden, zeg het zoals het is.

Kinderen en jongeren voelen zich soms ook machteloos in de communicatie die wordt doorgegeven, omdat teams en hulpverleners erg veel informatie delen. Soms is er echter informatie die jongeren alleen aan één begeleider of hulpverlener willen toevertrouwen. Jongeren vragen om zorgzaam en spaarzaam om te gaan met het delen van hun informatie. Het is belangrijk goede afspraken te maken over welke info wanneer en met wie gedeeld wordt. Het kan bijvoorbeeld zijn dat een jongere een bepaalde gebeurtenis pas met het hele team wil gedeeld hebben wanneer dit invloed heeft op zijn gedrag, of dat een jongere gewoon nog wat uitstel wil van het bekend geraken van de informatie. Ook over welke info gedeeld wordt kan soms onderhandeld worden. Een aantal jongeren gaven aan dat het een goede praktijk is om samen dagboeken/eCQare /logboeken invullen.

Mentale gezondheid	
Aanbevelingen door kinderen en jongeren	Aanbevelingen door ouders en naasten
<ul style="list-style-type: none"> • Minder kamertijd voor jongeren die het mentaal moeilijk hebben • Psychiatrie en jeugdzorg moeten samen werken • Vroeger en makkelijker toegang tot therapie • Psychologen in voorzieningen • Medicatie moet gepast zijn, en niet te snel gegeven worden • Niet verplicht worden om te praten 	<ul style="list-style-type: none"> • Meer aandacht voor mentaal welzijn in voorzieningen • Meer toegang tot therapie • Psychologen of psychiaters in voorzieningen • Medicatie moet gepast zijn, en goed opgevolgd worden

Een mentale problematiek dat erbij komt, is het als ouder echt zoeken. En dat is hetgeen dat moet vermeden worden, dat die ouders zoveel moeten zoeken en tegen muren lopen. (Suzanne)

Misschien meer therapie. Allez, ik heb er ook, ik zat hier bijna vijf maanden zonder. En dan heb ik gevraagd om relaxatietherapie en over thuis te praten. Nu heb ik therapie op dinsdag en donderdag. (Felix, jongere)

Je moet eigenlijk kiezen: oké oftewel ga ik voor effen buiten mijn thuissituatie of terwijl ga ik voor mijn mental health zorgen. Maar ik kon daar toen niet samennemen (Danaë, jongere)

Als gij je- u mentaal niet goed voelt, ge wordt op uw kamer gezet en ge moet daar blijven zitten. En zij willen u wel helpen, maar niet op de juiste manier. (Hillary, jongere)

Dat toch elke instelling toch over een, ja daarvoor geen multidisciplinair team, maar toch zeker met orthopedagogen die weten waar ze mee bezig zijn en toch minimum één of twee psychologen... of ja. Dat zijn kinderen uit ontwrichte gezinnen met huiselijk geweld, zoals die van ons, daar is met die kinderen nooit niet rond gewerkt he. (Marleen, tante)

“Ja, dat weten hij ook niet” [zei de leefgroep]. “Neen zeker, al hetgeen dat die op eet, komt daar terug uit. Die wilt gewoon vermageren. Die kan niet stoppen met eten maar die eet en geeft alles terug over. Misschien is een psycholoog of zo erop zetten?” “Ach ja, ja, dat kunnen we misschien...” Nu is het goed, nu gaat ze naar de psycholoog enzo, en nu is dat recent, en nu is alles chill geworden, (Kind 1) is veel rustiger enzo. (David, ouder)

Vlottere en meer intensieve samenwerking is opgenomen in de scope van het project 'gedeelde verantwoordelijkheid'. De prominente aanwezigheid van het thema mentale gezondheid in de gesprekken met kinderen, jongeren en hun naasten bewijst dat dit inderdaad noodzakelijk is. Veel kinderen en jongeren benadrukken de noodzaak om toegang te hebben tot psychotherapie. Dit wil niet zeggen dat iedereen hier op dit moment nood aan heeft. Een aantal jongeren hadden vanuit hun voorziening het aanbod gekregen om te praten met een psycholoog, maar hadden dat toen afgewezen. Verschillende andere jongeren waren of zijn momenteel in ambulante begeleiding bij een psycholoog. De belangrijkste algemene reden is om te kunnen praten, maar sommigen geven meer specifieke redenen zoals depressieve klachten, angsten, of agressie. Zeker de jongeren die aangeven soms felle woede of agressie te ervaren zien therapie ook als een noodzakelijke hulp om een terugkeer naar huis mogelijk te maken, of meer geaccepteerd te worden door de maatschappij. Een aantal jongeren blijft na een wissel van voorziening bij dezelfde psycholoog gaan. Deze extra reistijd nemen ze erbij, omdat er al een vertrouwensband is opgebouwd. Bij de terugkoppeling van deze resultaten in een leefgroep gaven verschillende jongeren (waarvan de meerderheid niet had deelgenomen aan de individuele interviews) en begeleiders aan dat een psycholoog in de voorziening een grote meerwaarde zou zijn.

Ook ouders klagen het gebrek aan psychologische zorg in voorzieningen aan. Zij kaderen dit vooral van uit de traumatische gebeurtenissen die de kinderen en jongeren meemaakten, en vanuit het idee dat leefgroepbegeleiders niet voldoende opgeleid of voorbereid zijn om jongeren hier op een adequate manier in te ondersteunen.

Een aantal jongeren nemen ook psychofarmaca. De ervaringen hiermee zijn zowel bij jongeren als bij volwassenen heel gemengd. Sommigen zijn tevreden van het effect van de medicatie, en de manier waarop deze wordt opgevolgd. Vaak echter wordt dit voorafgegaan door een moeilijke zoektocht naar een psychiater en discontinuïteit van psychiaters door wissels van voorzieningen. Andere deelnemers vinden dat er niet zorgvuldig wordt omgegaan met medicatie en psychofarmaca. Zo gaf een jongere aan tijdens een opname in de kinder- en jeugdpsychiatrie verslaafd te zijn geraakt aan slaapmedicatie. Een andere jongere geeft aan dat ze antidepressieva neemt, maar dat de dosering tot nu toe niet goed is opgevolgd. Ook een ouder geeft aan dat er verkeerd gedoseerd is toen haar kind na een crisis een antipsychoticum toegediend kreeg. Een andere volwassene denkt dat er zonder goede diagnostiek een antipsychoticum aan het kind wordt gegeven, en dat dit de oorzaak is van een zorgwekkende mentale toestand. De deelnemers uit onze studie raden dus aan om zorgzaam om te gaan met medicatie, de dosering goed op te volgen, en medicatie niet als eerste antwoord te geven op crisissen.

Ten slotte geven kinderen en jongeren aan dat 'kamertijd', tijd die een jongere alleen op zijn/haar kamer hoort door te brengen, voor jongeren met depressieve, suïcidale of pieker-gedachten schadelijk is. Op deze momenten zijn ze alleen, en wanneer ze niet veel afleiding hebben nemen negatieve gedachten de overhand.

Vrijheid en regels	
Aanbevelingen door kinderen en jongeren	Aanbevelingen door ouders en naasten
<ul style="list-style-type: none"> • Voldoende tijd buiten de voorziening hebben • Vrienden kunnen uitnodigen • Flexibiliteit in de inzet van deze momenten van vrijheid, bv. dankzij apps die locatie delen • Regels aangepast voor elk kind aan zijn leeftijd en ontwikkelingsniveau • Niet te streng, niet te laks 	<ul style="list-style-type: none"> • Strikter optreden bij herhaaldelijk regelovertrekend gedrag • Altijd op zoek gaan naar een weggelopen jongere, ook als deze regelmatig wegloopt • Respecteren wat ouders aanvaardbaar vinden

De regels die thuis gelden en de regels in de leefgroep zijn niet dezelfde. Dit merken zowel kinderen als ouders. Ze vinden het belangrijk dat ook de mening van de ouders wordt meegenomen in wat er in de leefgroep wel of niet mag, voor dat kind in kwestie. Daaruit volgt ook dat ze vinden dat de regels best deels gepersonaliseerd zouden worden. Dit onder andere om de ontwikkelingsleeftijd van het kind mee in rekening te nemen. Ouders en naasten vinden dat de residentiële zorg wel strenger zou mogen zijn als een kind of jongere consequent regelovertrekend gedrag vertoont bv. stelen, spijbelen of weglopen. Deze taak ligt bij de leefgroep, maar ook bij de jeugdrechtbank. Ook sommige kinderen en jongeren vinden dat begeleiders wel wat strenger zouden mogen zijn. Ze hebben het gevoel dat andere kinderen ervan profiteren als begeleiders te laks zijn, en dat komt de veiligheid van de groep, volgens hen, niet ten goede. Andere jongeren vinden dan weer dat de (of sommige) regels in hun leefgroep te streng zijn.

Verskillende volwassenen gaven aan dat hun kind al eens was weggelopen, en wanneer dit regelmatig gebeurde werd er niet steeds meer achter gezocht. Dit is voor deze ouders en naasten onbegrijpelijk. Ze zijn ontzettend bezorgd over de risico's die de jongeren lopen terwijl ze weg zijn. Ook verschillende kinderen gaven al aan te zijn weggelopen. Zij waren dan vaak op zoek naar vrijheid. Ze ervaren dat hun vrijheid sterk is afgenomen door geplaatst te zijn. Zo hebben ze minder keuze in wanneer ze naar buiten gaan. Hoewel ze snappen dat leefgroepen jongeren veilig moeten houden, vinden ze dit toch erg moeilijk. Naar buiten gaan is immers deel van hun sociale leven, en soms een manier waarop ze voor zichzelf zorgen. Eén leefgroep ging hier de voorbij tijd mee aan de slag. Voordien mochten jongeren niet zomaar even buiten, maar nu mogen jongeren dat gemakkelijker, op voorwaarde dat ze hun locatie delen via de loopapp Strava. Zo kunnen begeleiders toch volgen waar de jongere zit, en kan de jongere gebruik maken van een moment van buiten zijn.

Bijvoorbeeld de vrijheid die ik [thuis] had. Ik ging elke avond wandelen. Elke avond omdat ik tot rust wou komen en goed zou slapen. En nu doe ik dat niet meer. Omdat dat... ik mag wel een uurtje buiten, maar je moet dat ook verdienen en zo en dat is niet altijd gemakkelijk. (Hillary, jongere)

Ja ik heb hier genoeg vrijheid, dus dat zou ik niet echt veranderen. Ik mag wel buiten wanneer ik wil, als er duidelijke afspraken zijn. (Toby, jongere)

En dat je vrienden mag het laten langskomen. Oké, met afspraken, dat snap ik. Anders loopt dat daar vol. Maar dat je vrienden mag hebben. (Danaë, jongere)

En dan (verblijf), die hebben dan ook wel meegeholpen met een jeugdrechter enal, want dan ons (Kind 2) die ging altijd lopen. [...] als er een andere puber [zegt] 'ja, kom we gaan naar het park' 'Ah, ja dat is goed, we gaan naar het park'. En dan gingen die fatsen en eum.. En, zo zijn pubers, en dat moet ge in de hand kunnen houden. En als dat is ene keer gebeurt dan is dat goed, maar als dat alle weken gebeurt dan is dat minder goed. En ik zeg tegen elle: 'ge moet er iets aan doen'. 'Ja, ma ja, we hebben gezegd tegen (Kind 2) dat het nu de laatste keer is dat we het gaan doen.' 'Nee', zeg ik, 'dat moet nu de laatste keer zijn. En nu wordt de jeugdrechter verwittigd, ik zeg en nu gaat er gevolg aan komen'. (David, ouder)

Die laten alles gebeuren. Allez ja als ge dat nu hoort. Mijn zuster heeft die aangegeven als vermist, want die is nu vier dagen weg. 'Die komt wel terug'. Dat moeten we maar wachten, en hopen dat die niet de verkeerde tegenkomt of geen vieze oude pervert of zoiets tegenkomt. (Marleen, tante)

Ik zeg wij moeten één lijn trekken he? Ik zeg nu hebben gelle mazen gecreëerd en die zwiebert daar overal tussen he. Ik zeg logisch dat die mij behandelt als een stuk vuil he. [...] Bijvoorbeeld op een gegeven moment was er vanuit het (verblijf) ergens een fuif. In het midden van de week, een schoolweek. Sorry, in het midden van de week wordt er niet uitgegaan. [...] Ik zeg vrijdagavond, zaterdagavond een fuifje van ulle, prima. Maar doet dat niet in het midden van de week. Dat ik zoiets had van, dat klopt niet dat een kind van dertien of veertien dat al mag. (Lilith))

Netwerk

Aanbevelingen door kinderen en jongeren	Aanbevelingen door ouders en naasten
<ul style="list-style-type: none"> • Ook werken aan de thuissituatie • Samen nadenken over een terugkeer naar huis • Kansen geven om thuis te proberen • Jonge broers en zussen zo veel mogelijk samen houden • Helpen contacten te behouden • In vrije tijd kunnen afspreken met vrienden • Een goede sfeer tussen leeftijdsgenoten in de groep 	<ul style="list-style-type: none"> • Voldoende mogelijkheid tot kampen en vrije tijd • Aan beide ouders proberen te denken wanneer een kind steun nodig heeft van een ouder • Ouders niet afschrijven als ze gecontroleerd medicatie of middelen gebruiken.

Bijna alle kinderen en jongeren willen terug naar huis. Ze missen hun familie, hun vrienden en hun buurt. Bovendien hebben ze het gevoel belangrijke momenten te missen. Werken aan een terugkeer naar huis is voor hen heel belangrijk. Ze erkennen meestal dat er thuis problemen zijn, en willen dan ook dat de hulpverlening er een prioriteit van maakt om ook te werken aan de thuiscontext. Sommige jongeren zouden ook de kans willen krijgen om het (terug) thuis te proberen. De situatie is misschien nog niet perfect, maar ze denken wel dat er genoeg veranderd is, om de stap terug naar huis te wagen, met andere, lichtere vormen van hulpverlening.

De andere kinderen in de leefgroep spelen voor de kinderen en jongeren en niet te onderschatten rol in hun sociale leven. Bij een wissel van leefgroep of een plaatsing speelt het kennen van andere kinderen in de groep zelfs een grotere rol dan bv. het op voorhand kennen van de begeleiders. Sommige kinderen vormen ook intense vriendschappen met leefgroepgenoten, die soms zelfs een wissel van leefgroep overleven. Het is echter, zeker in het begin spannend om met nieuwe kinderen en jongeren samen te leven. Groepsactiviteiten kunnen helpen om de sfeer in de leefgroep te bevorderen.

Vaak wordt in de jeugdhulp geprobeerd om broers en zussen zo veel mogelijk samen te houden. Uit de verhalen van de deelnemers blijkt dit toch heel vaak niet te lukken. Dit is zeker het geval in kinderpsychiatrische residentiële settings, of VAPH-voorzieningen, maar ook in jeugdzorg zitten veel

Ik vind dat zij mijn situatie echt wel moeten oplossen. Want mijn droom is echt om terug bij mijn mama te gaan wonen [...] Maar de situatie... ze zouden echt ook meer met de situatie bezig moeten zijn. Niet altijd met mij. (Noor, jongere)

Het enige wat goed is, dat ik hier al bijna iedereen hier al kenden voordat ik hier zat. [...]

Interviewer: Hoe komt het dat je hen allemaal kende?

Dax: Omdat die... niet allemaal, maar de helft..., zo twee of... [noemt drie namen], hebben op mijn school gezeten, en de rest heeft kei dicht bij mijn school gewoond. (Dax, jongere)

En ja, maar voor de rest was het wel ça va, want ik had ineens een goeie [nieuwe] vriend in mijn kamer, Loïc, maar dat is nu al kei lang weg. En Lindsay en zo en nog andere kinderen. En die gingen dan ook weg en dan zo. Dan is dat ook wel raar, want kwamen nieuwe kinderen dus ook, en dat was spannend. En ja, nu spreek ik soms wel af met kinderen van vroeger, [van] hier in de instelling zoals Lindsay die was wel even oud als ik, en nu spreek ik daar veel mee af. (Jef, jongere)

Josephine: ja, maar jij was gewoon zo van 'oh, ik ga gewoon alleen weg'

Lina: Josefien, ik kon daar niks aan doen, he. (Josephine en Lina, kinderen; over de verhuis van Lina naar een aparte leefgroep)

Mijn kinderen zijn belangrijke personen voor hem. Want zij zijn diegene die hem bellen en vragen wat hem is en dergelijke. (Samuel, netwerkpleegouder)

[Onze pleegdochter is] in een soort [...] passiviteit gekomen, dat dat niet meer te doen is eigenlijk. En ja toch ook wel wat crisissen. En wij zien dat als zij in een groep is, met de Akabe op kamp gaat [...] bijvoorbeeld, zijn er geen problemen met (pleegdochter). (Frieda, pleegouder)

Mijn brein is een hel. Ik zelf medicamenteer al drieëntwintig jaar met cannabis, op aanraden van mijn huisarts, in samenwerking met mijn huisarts. Omdat ik anders, anders had ik er niet gezeten zoals ik er nu zit. (Donald, ouder)

kinderen (een tijd) apart van broers en zussen. De deelnemende kinderen en jongeren snappen de ambitie om broers en zussen samen te houden of te zetten, maar vinden dat vooral belangrijk voor jonge kinderen. Vanaf de puberleeftijd vinden ze dit toch niet meer zo vanzelfsprekend, zeker wanneer ze al periodes apart hebben geleefd van broers en zussen. Ze zouden dan willen dat de vraag aan hen wordt voorgelegd of een broer of zus bij in de leefgroep kan komen. Een aantal deelnemers geven aan dat het een fijne periode was wanneer ze even alleen in een leefgroep zaten.

Zelfs wanneer broers en zussen gescheiden zijn, vinden de meeste kinderen en jongeren het wel fijn om broers en zussen af en toe te blijven zien, of samen in een whatsapp groepje te zitten. Ook pleegbroers en zussen spelen vaak een blijvende en belangrijke rol in het leven van kinderen en jongeren. Ook met hen is het fijn om contact te houden, bv. op belangrijke momenten zoals een huwelijk, of via berichten of telefoon.

Ouders een naasten willen graag iets kunnen betekenen voor hun kind, zelfs wanneer het in residentieel verblijf zit. Hulpverleners zijn hier echter, in zekere zin, poortwachters die bepalen wie uit de context welk contact kan hebben met het kind of de jongere. Ouders hebben soms het gevoel dat er alleen beroep op hen wordt gedaan als dit uitkomt voor de leefgroep (bv. bij crisis, bij aankopen). Bovendien is het soms frustrerend als jij als ouder iets had willen betekenen wanneer een kind het moeilijk heeft, maar de leefgroep alleen aan de andere ouder heeft gedacht. Bovendien zijn leefgroep en context twee aparte werelden. Ouders en naasten lijken heel weinig aanwezig te zijn in leefgroep, en al helemaal niet op een ontspannen, vanzelfsprekende manier. De enige uitzondering hierop was een jongere die zei dat haar pleegzus soms kwam binnenspringen en dan een vieruurtje mee kon eten. Het is dus aan te bevelen om te zoeken naar manieren waarop ouders en naasten op een ontspannen manier meer betrokken kunnen worden in de leefgroepwerking. Dit kan inderdaad gaan over mee een vieruurtje kunnen eten, kinderen niet aan de deur afzetten maar tot in de leefgroep mee kunnen komen, ouders die (al dan niet met de nodige afspraken) via de achterdeur mogen binnen komen... Mogelijks zijn er een aantal goede praktijken verloren gedaan tijdens de coronaperiode, wanneer buitenstaanders geweerd werden om verspreiding van covid te vermijden.

Een aantal ouders benadrukten ook het belang van zomerkampjes waar hun kinderen naartoe zouden kunnen. Ze zien dat dit hun kinderen deugd doet. Veel van deze kampjes zitten echter snel vol, waardoor het niet altijd lukt om een kind om kamp te laten gaan.

Isolatie en fixatie	
Aanbevelingen door kinderen en jongeren	Aanbevelingen door ouders en naasten
<ul style="list-style-type: none"> • Een cool down-room/time-outplek die effectief rustgevend is • Blijven zoeken naar fixatietechnieken die minder pijn doen 	<ul style="list-style-type: none"> • Inzetten op preventie van escalaties, om isolatie te vermijden • Begeleiders opleiding en mandaat geven om op een veilige manier te fixeren

In enkele interviews kwam het onderwerp van vrijheidsbeperkende maatregelen naar voor. Deze deelnemers geven aan dat effectieve emotieregulatietechnieken zouden helpen om minder fixatie en isolatie nodig te maken. Zo moet er ingezet worden op ontspanningstechnieken en time-out ruimte. Op voorwaarde weliswaar dat deze laatste effectief op een ontspannende manier wordt ingericht. Geen van de deelnemers uit een principieel bewaar tegen het gebruik van fixatietechnieken als een kind of jongere volledig overstuurt, maar ze geven aan dat dit op een zo pijnloos mogelijke manier moet gebeuren. Daarnaast merkt één van de volwassenen een handelingsverlegenheid, of een gebrek aan mandaat bij leefgroepbegeleiders, waardoor ze zelf al eens in de groep is moeten komen om fysiek tussen te komen.

Die worden ook niet deftig meer in ontspanningstechnieken en dergelijke meer. Mijn kind heeft afgelopen jaar denk ik zeven keer in isolatie gezeten. Een kind van acht. (Donald, ouder)

Ik ben er ooit moeten tussenkomen, ze hebben mij ooit gebeld van 'maakt dat ge hier zijt in (OBC), (Kind 4) is hier het kot aan het afbreken'. Dan waren we goed genoeg he, dat ik gelijk een gek naar ginder ben geknald, dat ik die daar vastgegribbeld heb, want zij mogen er niet aankomen. Dat ik die wel zo heb vastgegribbeld, maar die mensen moeten ondergaan he (Marleen, tante).

Ja, en zo echt zo meer een beter time-outplek. Zo, als ge boos zijt dan hebt ge zo'n kamer waar je dan in moet, dat die ook rustgevend is. (lanthe, jongere)

En de technieken, betere technieken. Want, amai dat kan echt pijn doen!

Interviewer: Technieken om mensen stil te houden?

lanthe: Ja, het is vooral, ja zo je als boos zijt, dan hebt ge zo technieken. En dat dat doet dan als ge bijvoorbeeld zo vast hebt, dan doet dat geen pijn. Maar ja, je gaat tegenstribbelen dus dan doet daar heel veel pijn. Ja zoiets dat ze zo iets nieuws kunnen verzinnen dat dan minder pijn doet (lanthe, jongere)

Woonomgeving

Aanbevelingen door kinderen en jongeren	Aanbevelingen door ouders en naasten
<ul style="list-style-type: none"> • Liever een kleine voorziening die op een huis lijkt, dan een groot gebouw. • Geen lange gangen • Een tuin om in te sporten en te spelen • Dicht bij familie, school, vrienden en buurt • Woonkamer met knusse zetels en sfeervolle verlichting • Je kamer zelf mogen inrichten, en veranderen • Goed sanitair • Voldoende privacy 	

Veel van de aanbevelingen die kinderen en jongeren maken gaan over de architectuur en de inrichting van de plek waar ze verblijven. Het is duidelijk dat kinderen en jongeren een beeld hebben van hoe een 'instelling-instelling' of een ziekenhuis eruitzien, en dat is helemaal niet waar ze in willen verblijven. Zo zijn er verschillende jongeren die benadrukken dat ze liever een voorziening willen die lijkt op een gewoon huis. Dit maakt het veel minder stigmatiserend wanneer er bv. vrienden langs komen. Eén jongere gaf bijvoorbeeld aan dat de voorziening waar hij vroeger zat nu een moderne nieuwbouw had. Hij vond het cool om te zien, maar zou er niet willen wonen. Verschillende jongeren willen ook absoluut af van lange gangen. Meer dan één jongere gaf aan dat deze gangen hem of haar angst inboezemen. Kinderen en jongeren willen ook graag een toegankelijke tuin. De leefruimtes zouden gezellig ingericht moeten zijn, en zo veel mogelijk zoals een gewone woonkamer. De vormgeving en inrichting kunnen kinderen en jongeren helpen om om te gaan met allerlei gevoelens. Zo kan een inrichting, van zowel gemeenschappelijke ruimtes als van de eigen kamer, troostend zijn of een thuisgevoel bevorderen. Een tuin, sportruimte of cool downroom kan dan weer helpen bij boosheid en frustratie. Kinderen en jongeren willen ook graag hun eigen kamer mogen inrichten, en af en toe veranderen. Zo kunnen ze het echt een plekje van hen maken. Sanitair moet proper zijn en goed voorzien (bv. spiegels, vuilbakjes...). De jongere deelt immers sanitair met een heel aantal anderen die geen familie zijn. Een voorziening of opname is ook bij voorkeur zo dicht mogelijk bij vrienden en familie. Daarom worden wissels van leefgroepen soms verwelkomd, als de nieuwe leefgroep dichterbij de buurt van familie en vrienden ligt.

Ouders gaven geen duidelijke aanbevelingen over de woonomgeving van de kinderen en jongeren, en het onderwerp kwam weinig ter sprake. Dit is opvallend, gezien dit voor kinderen en jongeren een zeer belangrijk thema bleek. Mogelijks komt dit omdat de scheiding tussen context en leefgroep nog zo groot is.

Wachtlijsten en capaciteit

Aanbevelingen door kinderen en jongeren	Aanbevelingen door ouders en naasten
<ul style="list-style-type: none"> • Voldoende capaciteit voorzien in huidige vormen • Kinderen en jongeren niet 'doorsluizen' omwille van plaatsgebrek • Een internaat kan een goede optie zijn, maar alleen als de weekends op een veilige manier kunnen worden doorgebracht in de eigen context 	<ul style="list-style-type: none"> • Werken aan de wachtlijsten voor leefgroepen • Werken aan de wachtlijsten voor psychotherapie • Voldoende capaciteit voorzien in de huidige vormen • Aanbod voor jongeren met verschillende noden, in het bijzonder mentale gezondheidsproblemen in combinatie met andere zorgen

Ouders en naasten geven aan dat ze in hun zoektocht naar de gepaste hulp regelmatig botsen op lange wachtlijsten. Dit zijn bv. wachtlijsten voor diagnostiek of therapie, of voor bepaalde vormen van verblijf. Ze halen de zoektocht naar 'plekken' aan, de stress en zorgen die dat met zich meebrengt. Eén van de ouders was ontzettend dankbaar dat de consultant van de jeugdrechtbank toch nog een plaats in een leefgroep had gevonden, door de regio te vergroten. De pleegvader waar we mee spraken was opgelucht dat er een gepaste plaats was gevonden in het residentiële VAPH aanbod, terwijl hun jeugdrechter hier weinig

Ik zou zorgen dat er genoeg leefgroepen waren, voor kinderen die het nodig hebben. Mijn zus zit nu op een internaat terwijl ze in een leefgroep zou moeten zitten. (Mila, jongere)

Interviewer: En als je zegt tegen een muur lopen, wat bedoel je dan juist?

Suzanne: Dat ze zeggen dat er lange wachtlijsten zijn. Dat het CLB zegt: we kunnen niet helpen; er is wachtlijst van zoveel maanden. En ik dacht van: ja, maar ik heb geen maanden. Dat is nu dat mijn dochter hulp nodig heeft, niet binnen een paar maanden. (Suzanne, ouder)

Als ze asielcentra kunnen optrekken gelijk niets, gelijk paddenstoelen in een bosrijke omgeving. Dan kunnen ze dat voor de zorg ook. Eender of dat ge nu een plein pakt met allemaal fucking barakskes en ge zet ze ineem, maakt niet uit, maar zorgt dat er plaatsen zijn. (Donald, ouder)

hoop op had. Daarnaast geven sommige ouders aan dat er nood is aan nieuw gespecialiseerd aanbod, dat jongeren met mentale gezondheidsproblemen in combinatie met andere zorgen bv. gedragsproblemen of zorgen in het gezin kan begeleiden. Ze voelen dat sommige van hun kinderen door de huidige hulpverlening niet geholpen kunnen worden, door hun multi-pele en complexe noden.

Sommige kinderen en jongeren geven ook aan geconfronteerd te worden met wachtlijsten en capaciteitsgebrek. Zo geeft een jongere aan dat haar zus op internaat zit, terwijl die eigenlijk een leefgroep nodig heeft, omdat de weekends in de eigen context niet veilig zijn. Internaten lijken wel, over het algemeen, erkend te worden als een goede woonoptie voor sommige kinderen en jongeren. Deze jongere snapt ook niet waarom er zo veel plaatsen zijn waar je maar korte termijn kan blijven, in plaats van 'echte' leefgroepen. Een ander kind gaf aan dat ze 'weggestuurd' werd uit een vorige leefgroep om plaats te maken voor nieuwe kinderen.

Transitieleeftijd	
Aanbevelingen door kinderen en jongeren	Aanbevelingen door ouders en naasten
<ul style="list-style-type: none"> • Leeftijdsgrenzen voor medicatie niet te strikt hanteren, maar voorschrijven op maat • Jongeren van transitieleeftijd vallen tussen de mazen van psychiatrische jeugd- en volwassenhulpverlening 	<ul style="list-style-type: none"> • Kinderen uit het systeem moeten langer worden opgevolgd • Kinderen uit het systeem niet op hun 18 een grote som geld geven. Dit budget wordt beter later geven en/of met meer begeleiding en/of in delen • Er is nood aan ontwikkeling van jobcompetenties bij kinderen en jongeren uit de jeugdzorg • Systeemverlaters hebben meer begeleiding nodig bij de stap naar de arbeidsmarkt • Jongeren van transitieleeftijd vallen tussen de mazen van psychiatrische jeugd- en volwassenhulpverlening

We spraken voor deze studie voornamelijk met jonge tieners. Bij hen kwamen problematieken rond de transitieleeftijd en volwassenheid, zoals te verwachten is, weinig aan bod. De oudste deelnemer, die met haar 17 jaar wel richting volwassenheid gaat, werd wel geconfronteerd met leeftijdsgebonden moeilijkheden, maar vooral in het vinden van hulpverlening voor een depressie. Haar moeder, die ook deelnam aan deze studie, uitte dezelfde zorgen.

Veel van de volwassenen die deelnamen hadden wel kinderen die volwassen waren, of richting volwassenheid gingen. Alle volwassenen in dit scenario waren het er unaniem over eens dat 18 jaar te jong is om deze kinderen 'los te laten'. Een van de ouders verwees daarbij naar Jordy, die in 2016 overleed op 19-jarige leeftijd, nadat hij de jeugdzorg had verlaten. Hij zag bepaalde parallellen met zijn eigen (voormalige) pleegkind. Toch gaf hij aan dat de jongen het, al bij al, oké doet, onder andere omdat hij recent een nieuwe job had gevonden. Hij vreesde wel dat de werksituatie misschien niet lang zou duren. Ook andere ouders zijn bezorgd over de werkvaardigheden van hun kinderen. Ze geven enerzijds aan dat kinderen in residentiële zorg niet voldoende werkcompetenties hebben, en dat ze anderzijds begeleiding nodig hebben bij het zoeken en behouden van werk.

Ook het systeem waarbij het kind op zijn 18 jaar een som opgespaard (kinder)geld ontvangt is volgens deze ouders een slecht systeem. Ze vinden dat de jongeren nog niet genoeg met geld hebben leren omgaan, en merken uit

ervaring dat het geld vaak snel op is, waarna de context probeert in te springen. Ze raden aan het geld later te geven, of opgedeeld in stukken, of onder begeleiding.

Ge kunt iemand van achttien jaar, die altijd in een instelling of in zo een pleeg ik weet niet wat, die eigenlijk uit zo een gebroken gezin komt, die kunt ge niet op achttien jaar loslaten. Allez dat moogt ge niet doen he. (Patrick, pleegouder)

Dat is eigenlijk flauwekul he. Dus hij krijgt dan 20 000 euro... Dat is allemaal op he. Hij is negentien. Al dat geld is op, hij heeft dat.. hij heeft dat niet weggesmeten he, hij heeft dan kano's gekocht voor als hem met z'n vrienden ging kanoën [...] van alles gekocht[...] . Dat is ook geen goed systeem. (Patrick, pleegouder)

Dus geen geld niet meer. Dus wat doet die dan, het enige wat ze kon en dat was haar eigen prostitueren. (David, ouder)

Maar er moet ook meer gezien worden naar werk, voor kinderen dat uit het systeem komen. Want die worden daar gewoon op de arbeidsmarkt gedropt en trekt uw plan maar he, terwijl dat de helft niet deftig kan functioneren. (Donald, ouder)

[Mijn dochter] wou naar het dagziekenhuis gaan, en ze hadden een afspraak gemaakt via de telefoon. Ja, kom een keer langs voor een gesprek. Ja, ze is nog maar 17. Ja dat is geen probleem, kom maar langs, we gaan een intakegesprek doen. En dan op het moment zelf ze zeggen: ja, maar ja, ze eigenlijk, ze is te jong, ze moeten eigenlijk achttien zijn voor hier te mogen beginnen. (Suzanne, ouder)

Danaë: Ik denk ook meer de jongere groep ook helpen die ertussen valt.

Interviewer: Qua leeftijd bedoelt ge?

Danaë: Allez, als de jongere-medicatie niet meer helpt, geeft ze dan de volwassen medicatie. En die die overlapping gebeurt nog te bruusk maar meer...[samenwerking tussen zorg voor volwassenen en jongeren]. En rapper kunnen die groep bereiken. (Danaë, jongere)

Jeugdrechtbank

Aanbevelingen door kinderen en jongeren	Aanbevelingen door ouders en naasten
<ul style="list-style-type: none"> Gehoord worden door de jeugdrechtbank 	<ul style="list-style-type: none"> Wanneer ouders denken dat er betrokkenheid van een jeugdrechtbank nodig is, dit als hulpverleners niet zomaar naast je neerleggen Rekening houden met het feit dat ouders werk hebben in hoe veel tijd je van hen vraagt en wanneer Nauw betrokken naasten zonder ouderlijk gezag ook informatie geven over de redenen voor een beslissing of vonnis

In hoofdstuk 2 beschreven we reeds de ervaringen die kinderen, jongeren en hun ouders hadden met de jeugdrechtbank. De concrete aanbevelingen sluiten hier dan ook bij aan. Zo gaven een aantal ouders aan dat ze graag sneller de betrokkenheid van de jeugdrechtbank hadden gehad. Hulpverleners lijken echter vaak terughoudend om de jeugdrechtbank te betrekken, zelfs wanneer ouders dit wensen. Dit lijkt zowel te maken te hebben met de werkdruk in de jeugdrechtbanken als met de positionering van gedwongen hulpverlening. Ouders kijken hier soms echter anders naar, en voelen zich niet gehoord wanneer ze het gevoel hebben dat hun vraag naar betrokkenheid van de jeugdrechtbank niet voldoende werd meegenomen. Daarnaast vragen ouders consulenten en jeugdrechter realistisch te zijn in de opdrachten die gemaakt moeten worden. Een aantal ouders hebben naast hun job verschillende kinderen in verschillende vormen van hulpverlening, wat het voor deze ouders erg druk maakt. Ten slotte is het voor naasten die niet de ouderlijke macht hebben (bv. andere familie, een vader die zijn kind niet erkende) vaak onduidelijk wat het grotere perspectief is bij beslissingen van de jeugdrechtbank. Dit maakt dat beslissingen vaak als onbegrijpelijk en onrechtvaardig worden ervaren, en dat naasten die graag iets willen betekenen voor het kind zich buitengesloten voelen.

De gesprekken met kinderen en jongeren gingen ook soms over de jeugdrechtbank, maar de deelnemers formuleerden geen duidelijke wensen of adviezen op dat gebied, behalve de wens om gehoord te worden door de jeugdrechter, met de kans om naar huis te gaan.

Geldzaken	
Aanbevelingen door kinderen en jongeren	Aanbevelingen door ouders en naasten
<ul style="list-style-type: none"> • Voldoende kledingbudget • Voldoende budget voor de leefgroep voor het organiseren van activiteiten 	<ul style="list-style-type: none"> • Duidelijkheid over wie waarvoor hoort te betalen • Correcte toedeling van kindergeld

Kinderen en jongeren in voorzieningen vinden het belangrijk dat ze zakgeld krijgen, en zijn hier ook blij om. Wel zouden ze graag willen dat de leefgroepen meer budget zouden hebben voor bijkomende zaken, zoals groepsbevorderende activiteiten. Ook een voldoende kledingbudget vinden ze belangrijk. Ouders en naasten geven aan dat er tussen voorzieningen verschillen

zijn in waarvoor zij instaan en waarvoor de voorziening instaat. Ook worden kosten door sommige organisaties pas laat terugbetaald. Dit zou duidelijker en consequenter kunnen. Ten slotte vinden ouders het belangrijk dat het kindergeld correct wordt toebedeeld. Ouders die geen ouderlijk gezag hebben, horen ook het kindergeld niet meer te ontvangen. In een leefgroep waar we de resultaten gingen terugkoppelen klonk bij één jongen de omgekeerde klacht. Hij vond dat zijn mama het kindergeld verdiende, en niet de voorziening.

Heel bizar. Schoolgrief en zo, in (verblijf) moesten wij ons van niets iet aantrekken. Schoolrekeningen, niks, regelde (verblijf). In (OBC) moesten we dat allemaal zelf betalen, dat werd meegegeven in de zak, hier betalen. Ze hebben nieuw dit nodig, nieuwe turnpantoffels nodig, nieuwe boekentas, gelieve mee te geven volgende week. (Marleen, tante)

Dus het mooiste daarvan was, die was uit haar rechten ontzegt maar al dat kindergeld ging nog altijd naar haar. Naar (ex-vrouw) he.. En dan heb ik ervoor geopperd dat dat afgepakt werd en in (Kind 1) haar spaarpot gestoken werd. (David, ouder)

Euhm.. zo meer geld voor activiteiten, want we krijgen eigenlijk echt weinig geld voor activiteiten, dus dat ze eigenlijk dan meer geld krijgen om leukere activiteiten te doen, waardoor die groepssfeer dan ook beter is. (lanthe, jongere)

	Aanbevelingen door kinderen en jongeren	Aanbevelingen door ouders en naasten
Hulpverleningstraject en eigen regie	<ul style="list-style-type: none"> • Plaatsing zo veel mogelijk vermijden • Snel genoeg, eerlijk en duidelijk aan kinderen en jongeren vertellen waarom ze nu niet thuis wonen • Uitleg geven over de stappen die we samen zullen zetten • Samen beslissingen maken • De mening van kinderen en jongeren serieus nemen • Veranderingen samen voorbereiden • Uitleggen waarom ik van leefgroep moet wisselen • Wissels/verhuizen voorbereiden via een gesprek of bezoek • Nadien af en toe een bericht sturen of bellen 	<ul style="list-style-type: none"> • Plaatsing zo veel mogelijk vermijden • Alarmsignalen vanuit ouders serieus nemen • Duidelijke criteria voor plaatsing • Handvaten en opleidingen voor ouders over kinderen met specifieke noden • Ontwikkeling van gerichte hulp wanneer er sprake is van geweld van kinderen naar ouders (child-to-parent violence)
Hulpverleners	<ul style="list-style-type: none"> • Luisteren en authentiek zijn • (Beter) getraind in het omgaan met kinderen en jongeren die veel hebben meegemaakt • Aandacht voor onveiligheid in de groep • Kijken wat er achter het gedrag zit 	<ul style="list-style-type: none"> • Aandachtig luisteren • Tijd nemen om jongeren te leren kennen • Oplossingsgericht werken • Nood aan betere opleiding van personeel • Nood aan betere omkadering van personeel • Kijken wat er achter het gedrag zit
Delen en doorstroom van informatie	<ul style="list-style-type: none"> • Zeg het zoals het is • Samen afspreken welke informatie gedeeld moet worden • Samen dagboeken/logboeken invullen • Alleen het noodzakelijke delen 	<ul style="list-style-type: none"> • Zeg het zoals het is • Duidelijke en eenvoudige communicatie en uitleg • Verslagen opmaken in samenspraak met ouders, of ouders de kans geven correcties aan te brengen
Mentale gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> • Minder kamertijd voor jongeren die het mentaal moeilijk hebben • Psychiatrie en jeugdzorg moeten samen werken • Vroeger en makkelijker toegang tot therapie • Psychologen in voorzieningen • Medicatie moet gepast zijn, en niet te snel gegeven worden • Niet verplicht worden om te praten 	<ul style="list-style-type: none"> • Meer aandacht voor mentaal welzijn in voorzieningen • Meer toegang tot therapie • Psychologen of psychiaters in voorzieningen • Medicatie moet gepast zijn, en goed opgevolgd worden

Vrijheid en regels	<ul style="list-style-type: none"> • Vrienden kunnen uitnodigen • Voldoende tijd buiten de voorziening hebben • Flexibiliteit in de inzet van deze momenten van vrijheid, bv. dankzij apps die locatie delen • Regels aangepast voor elk kind aan zijn leeftijd en ontwikkelingsniveau • Niet te streng, niet te laks 	<ul style="list-style-type: none"> • Strikter optreden bij herhaaldelijk regel overtredend gedrag • Altijd op zoek gaan naar een weggelopen jongere, ook als deze regelmatig wegloopt • Respecteren wat ouders aanvaardbaar vinden
Netwerk	<ul style="list-style-type: none"> • Ook werken aan de thuissituatie • Samen nadenken over een terugkeer naar huis • Kansen geven om het thuis te proberen • Jonge broers en zussen zo veel mogelijk samen houden • Helpen contacten te behouden • In vrije tijd kunnen afspreken met vrienden • Een goede sfeer tussen leeftijdsgenoten in de groep 	<ul style="list-style-type: none"> • Voldoende mogelijkheid tot kampen en vrije tijd • Aan beide ouders proberen te denken wanneer een kind steun nodig heeft van een ouder • Ouders niet afschrijven als ze gecontroleerd medicatie of middelen gebruiken.
Isolatie en fixatie	<ul style="list-style-type: none"> • Een cool down-room/time-outplek die effectief rustgevend is • Blijven zoeken naar fixatietechnieken die minder pijn doen 	<ul style="list-style-type: none"> • Inzetten op preventie van escalaties bv. via ontspanningstechnieken, om isolatie te vermijden • Begeleiders opleiding en mandaat geven om op een veilige manier te fixeren
Woonomgeving	<ul style="list-style-type: none"> • Liever een kleine voorziening die op een huis lijkt, dan een groot gebouw. • Geen lange gangen • Een tuin om in te sporten en te spelen • Dicht bij familie, school, vrienden en buurt • Woonkamer met knusse zetels en sfeervolle verlichting • Je kamer zelf mogen inrichten, en veranderen • Goed sanitair • Voldoende privacy 	

Wachlijsten en capaciteit	<ul style="list-style-type: none"> • Voldoende capaciteit voorzien in huidige vormen • Kinderen en jongeren niet 'doorsluizen' omwille van plaatsgebrek • Een internaat kan een goede optie zijn, maar alleen als de weekends op een veilige manier kunnen worden doorgebracht in de eigen context 	<ul style="list-style-type: none"> • Werken aan de wachlijsten voor leefgroepen • Werken aan de wachlijsten voor psychotherapie • Voldoende capaciteit voorzien in de huidige vormen • Aanbod voor jongeren met verschillende noden, in het bijzonder mentale gezondheidsproblemen in combinatie met andere zorgen
Transitieleeftijd	<ul style="list-style-type: none"> • Leeftijdsgrenzen voor medicatie niet te strikt hanteren, maar voorschrijven op maat • Jongeren van transitieleeftijd vallen tussen de mazen van jeugd- en volwassenhulpverlening 	<ul style="list-style-type: none"> • Kinderen uit het systeem moeten langer worden opgevolgd • Kinderen uit het systeem niet op hun 18 een grote som geld geven. Dit budget wordt beter later geven en/of met meer begeleiding en/of in delen • Er is nood aan ontwikkeling van competenties bij kinderen en jongeren uit de jeugdzorg • Systeemverlaters hebben meer begeleiding nodig bij de stap naar de arbeidsmarkt • Jongeren van transitieleeftijd vallen tussen de mazen van jeugd- en volwassenhulpverlening
Jeugdrechtbank		<ul style="list-style-type: none"> • Wanneer ouders denken dat er betrokkenheid van een jeugdrechtbank nodig is, dit als hulpverleners niet zomaar naast je neerleggen • Rekening houden met het feit dat ouders werk hebben, in hoe veel tijd je van hen vraagt en wanneer • Nauw betrokken naasten zonder ouderlijk gezag ook informatie geven tot de redenen voor een beslissing of vonnis
Geldzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Voldoende kledingbudget • Voldoende budget voor de leefgroep voor het organiseren van activiteiten 	<ul style="list-style-type: none"> • Duidelijkheid over wie waarvoor hoort te betalen • Correcte toebedeling van kindergeld

Aanbevelingen voor intersectorale samenwerking

In alle onderzoeksstappen die we deden (literatuurstudie, samenwerkingsscan, interviews met kinderen en jongeren, interviews met context en focusgroep met medewerkers) kwam het belang naar voor van intersectorale samenwerking. Medewerkers willen hierop inzetten om gepaste zorg te kunnen bieden, maar ook om zich gesteund te voelen. Gezinnen ervaren dat ze met verschillende vragen en zorgen op veel verschillende deuren moeten gaan aankloppen, en ook zij geloven dat intersectorale samenwerking nodig is om de kwaliteit van de zorg te verbeteren.

Intersectorale zorg kan verschillende vormen aannemen, zoals de good practices uit de literatuur en uit de ideale werelden aantonen. Het is daarom moeilijk om één overkoepelend model van samenwerking te suggereren. Ons onderzoek en de proefprojecten wijzen wel op een aantal randvoorwaarden voor intersectorale samenwerking.

- Een samenwerking is niet statisch. Zelf in samenwerkingsverbanden die 'volwassen' zijn, moet blijvende moeite worden gestoken.
- Samenwerkingen hebben **reflectie**momenten nodig om zichzelf te evalueren, maar ook om potentieel niet onbenut te laten. Oefeningen zoals een samenwerkingsscan kunnen hierbij helpen.
- Een samenwerking moet groeien. De 'procedurele' kant van een samenwerking kan op relatief korte termijn worden opgezet, maar de **relationele aspecten** (bv. vertrouwen, zich als organisatie kwetsbaar durven opstellen) vragen tijd om te groeien. Deze aspecten zijn echter nodig, onder andere zodat de problemen die opduiken aan de procedurele kant kunnen besproken worden.
- Intersectorale samenwerking vraagt een grote tijdsinvestering. Dit is in het bijzonder het geval wanneer een samenwerking nog jong is. Wanneer van organisaties verwacht wordt dat ze intersectoraal werken, moet ook de **tijd die ze hierin steken erkend worden**.
- Het is helpend wanneer een **coördinator** een samenwerkingsverband kan ondersteunen. Dit helpt om momenten van ontmoediging te overwinnen, en zorgt ervoor dat extra taken niet automatisch terecht komen op de schouders van de meest gemotiveerde partijen. Deze persoon moet een houding hebben meervoudige partijdigheid. Zo kunnen er stappen gezet worden, zelfs wanneer er concurrentiële spanningen zijn. Het is wel belangrijk dat er duidelijkheid is over de verwachtingen van deze functie: is de ondersteuning administratief, inhoudelijk of beiden?
- Als de **stem van de gezinnen aanwezig** is in samenwerking, helpt dit om het gezamenlijke doel voor ogen te houden, en bepaalde knopen door te hakken. We raden dan ook aan in elke samenwerking een participatief aspect in te bouwen. Dit kan op een fictieve manier (bv. met het gebruik persona's zoals voorgesteld in de procesbegeleiding van iDrops), bij proxy (bv. interviews of focusgroepen waar door

een 'tussenpersoon' conclusies uit getrokken worden) of rechtstreeks (bv. co-creatieworkshops, of de doelgroep laten aansluiten op werkgroepen of stuurgroepen).

- Inzet op **sectoroverstijgende opleidingen** is waardevol. Het heeft voordelen op verschillende niveaus. Het geeft het samenwerken de kans om zich een gezamenlijk taalgebruik eigen te maken, wat helpend is wanneer een gezamenlijke visie wordt uiteengezet. Daarnaast kunnen organisaties hun kennis en het vertrouwen in hun kunde verbeteren. Ten slotte biedt het ook de kans om medewerkers uit andere sectoren te ontmoeten. Dit zorgt ervoor dat er sneller vragen gesteld worden, en de sociale kaart van medewerkers en organisaties kan worden uitgebreid.

Aanbevelingen voor wetenschappelijk onderzoek

Dit onderzoek wijst ons ook op een aantal lacunes in het wetenschappelijke onderzoek. Op basis daarvan formuleren we een aantal aanbevelingen voor bijkomend wetenschappelijk onderzoek.

- Kwantitatief en kwalitatief onderzoek dat een beter zicht geeft op de **groep kinderen en jongeren die wissels en breuken in de trajecten kennen**.
  - Zo is het momenteel niet duidelijk **hoe groot de groep** kinderen en jongeren in België of Vlaanderen zijn die in een dynamiek van escalaties terecht komen. Dit maakt het moeilijk om hen als groep te duiden.
  - De internationale literatuur beschrijft een aantal **kinderkenmerken** die samenhangen met frequente 'breakdown' van trajecten. Dit onderzoeksveld richt zich echter voornamelijk op 'breakdown in pleegzorg', en in mindere mate op 'breakdown' in residentiële zorg. Bovendien konden we in de literatuur niets vinden over de **kenmerken van voorzieningen** die mogelijk mee en rol spelen in breuken in trajecten. Het is aannemelijk dat er in veel gevallen sprake is van een **interactie** tussen kenmerken van een setting en kenmerken van een kind of jongen. Mogelijks kunnen data uit de jeugdhulpmonitor, die momenteel in ontwikkeling is, hiervoor gebruikt worden.
- Kwantitatief en kwalitatief onderzoek dat een beter zicht geeft op **oudermishandeling (child-to-parent violence)** in België, en op de hulpverlening die hiervoor wordt geboden.
  - Er zijn geen duidelijke cijfers over de **prevalentie** van child-to-parent violence in België of Vlaanderen. Bovendien is het niet duidelijk hoeveel van de gezinnen die hiermee geconfronteerd worden hulp zoeken, waar ze deze hulp zoeken, en of ze **hulp** krijgen.
  - Uit de getuigenissen van ouders blijkt dat ze geen vertrouwen hebben in de manier waarop de (residentiële) jeugdhulp om zou gaan met de zorgen. Kwalitatief onderzoek naar de **noden** van deze **ouders, hulpverleners, en van deze kinderen** en jongeren kan helpen om een gepast aanbod uit te werken.
- Kwalitatief of kwantitatief onderzoek dat nagaat **welke visies en opleidingen een effect hebben** op de zorg en het welzijn van kinderen en jongeren. Hoe kunnen medewerkers in voorzieningen en ouders en naasten in de eigen context deze implementeren? Wat is het effect op hun welzijn van medewerkers en zorgfiguren?
- Experimenten die nagaan of **outcomes en ervaringen** van kinderen en jongeren en context anders zijn wanneer kinderen en jongeren **langer door jeugdzorg worden opgevolgd**.

Discussie en conclusie

Dit onderzoek had als doel om de proefprojecten ideale wereld te ondersteunen, inspireren en van feedback te voorzien. Aan de hand van kwalitatieve onderzoeksmethoden brachten we de noden en aanbevelingen van kinderen en jongeren, context en hun medewerkers in kaart. Daarnaast maakten we een analyse van de samenwerking in de verschillende regio's, en doorzochten we de wetenschappelijke literatuur. We zien duidelijk bepaalde parallellen in de aanbevelingen van de verschillende perspectieven. In alle delen van dit onderzoek komt bijvoorbeeld de noodzaak en wens naar meer samenwerking tussen verschillende organisaties en sectoren naar voor. Zo suggereert de literatuur dat intersectorale samenwerking positief zou kunnen zijn voor de kwaliteit van de zorg, en zou het steun bieden aan medewerkers. Medewerkers zelf gaven dit ook aan in de focusgroep die we deden. De interviews met kinderen, jongeren en hun naasten illustreren deze nood ook. Zo geven ze bv. aan dat dat kinderen en jongeren zowel geholpen moeten kunnen worden met betrekking tot de zorgen in hun gezin, als met hun eigen mentale gezondheid. Ook benadrukken alle stakeholders de noodzaak om extra in te zetten op de opleiding, en omkadering van residentiële medewerkers. Dit met het oog op de kwaliteit en continuïteit van de zorg voor kinderen en jongeren in residentiële settings, en de zorg voor medewerkers.

Verder kwamen in dit onderzoek noden naar voor gelinkt aan eigen regie, woonomgeving, vrijheid en regels, mentale gezondheid, netwerk en context, houding en attitudes van hulpverleners, jeugdrechtsbank, wachtlijsten, transitieleeftijd, geldzaken, isolatie en fixatie, en doorstroom van informatie. De veelheid aan suggesties en verbeterpunten die gezinnen zien op verschillende vlakken valt op. Dit maakt ons attent op het feit dat alles wat we investeren in intersectorale samenwerking en opleiding steeds moet afgewogen worden tegenover de verschillende noden van kinderen, jongeren en gezinnen. (Intersectorale) Samenwerking kan dus nooit een doel op zich zijn, maar is een middel om zo goed mogelijk tegemoet te komen aan de zorgnoden van kinderen, jongeren, hun naasten, en medewerkers.

Een aantal van de aanbevelingen die hier beschreven staan, zijn in sommige organisaties reeds gekend als goede praktijken. We hopen dat dit rapport - en de bijhorende documenten - hulpverleners en beleidsmakers op alle niveaus kan inspireren om verder te blijven inzetten op gedeelde zorg en verantwoordelijkheid en dialoog met de doelgroep die ze bedienen, in de zoektocht naar een ideale wereld.

Toolbox

We maakten in dit project ook een aantal flyers om de resultaten van dit onderzoek leuk te presenteren. Je kan ze op allerlei manieren gebruiken. Ze kunnen bv. gebruikt worden voor een denkoefening op een teamvergadering, om in gesprek te gaan met elkaar en met gezinnen, hang ze aan een prikbord...

Thema: intersectorale samenwerking

Thema: jongeren die breuken kennen door zorgnoden

GEDEELDE VERANTWOORDELIJKHEID IN DE JEUGDZORG

Scoping review van de wetenschappelijke literatuur

INTERSECTORALE SAMENWERKING

Intersectorale samenwerking betekent samenwerking tussen verschillende maatschappelijke sectoren met als gemeenschappelijk doel gezondheidswinst te boeken op een wijze die efficiënter, effectiever en langduriger is dan wanneer de gezondheidssector alleen zou werken.

Koelen MA, Ban W van den. Health Education and Health Promotion. Wageningen: Academic Publishers, 2004.

VOORDELEN VOLGENS MEDEWERKERS

Kinderen, jongeren en gezinnen beter kunnen helpen
 Nieuwe linken leggen op creatieve manieren omgaan met middelen
 Capaciteit vergroten Lagere stress bij werknemers
 Verwerven van vaardigheden en kennis
 Aanmoediging

FASES VAN VERANDERING

Motivatie voor verandering → Steun voor verandering → Tijdens de transitie → Duurzame verderzetting

MOGELIJKE DREMPELS

Intersectoraal samenwerken vraagt tijd
 Moeilijk lopende communicatie
 Verschillende visies tussen organisaties en sectoren
 Verschillende doelstellingen tussen organisaties en sectoren
 Administratieve en organisatorische drempels
 Personeelswissels in eigen en andere organisaties
 Moeilijkheden bij het uitwisselen van (gevoelige) informatie
 Gevoel van concurrentie
 Verschuivingen in politiek en beleid

WAAROM INTERSECTORALE SAMENWERKING?

- Beter tegemoet komen aan de noden van kinderen en jongeren
- Verbeterd functioneren
- Verbeterde schoolaanwezigheid
- Verbeterde mentale gezondheid
- Minder restrictieve woonomstandigheden

University of Antwerp | Capri | Collaborative Antwerp Psychiatric Research Institute | Opgroeien

GEDEELDE VERANTWOORDELIJKHEID IN DE JEUGDZORG

Scoping review van de wetenschappelijke literatuur

JONGEREN AAN HET WOORD

- Wie geeft er nog om mij? - Breuken en schakels geven jongeren het gevoel er alleen voor te staan.
- Waarom moest ik weg? - Jongeren weten niet altijd waarom ze van leefomgeving moeten verhuizen. Afgesproken schakels die niet doorgaan zoals voorzien leiden tot frustratie.
- Ze wisten niet wat met mij te doen - Jongeren geven aan dat vorige verzorgers vaak niet wisten hoe om te gaan met hun emoties en gedrag als gevolg van hun traumatische ervaringen.
- Verlieservaringen - Breuken en schakels veroorzaken schoolwissels en verlies van netwerk en vrienden.
- Niet meer de moeite - Na een aantal breuken willen jongeren soms niet meer investeren in het bouwen van een nieuw netwerk.
- Minder vertrouwen - Vaak moeten wisselen van voorziening en zorg schaadt het vertrouwen van de jongeren in volwassenen.

RISICOFACTOREN

Sommige factoren verhogen de kans op breuken in trajecten van kinderen en jongeren in residentiële trajecten. Momenteel zijn in de wetenschappelijke literatuur vooral kindkenmerken zoals mentale gezondheids- en externaliserende problemen beschreven, maar waarschijnlijk spelen kenmerken van de voorziening waar een kind of jongere verblijft ook een belangrijke rol. Deze zijn nog onvoldoende gekend.

JONGEREN IN DE JEUGDZORG MET EXTRA (ZORG)NODEN

	Internationaal	Vlaanderen
Jeugdhulp en één of meer mentale gezondheidsproblemen	49%	54-56%
Gerechtelijke jeugdhulp en één of meer mentale gezondheidsproblemen	60-70%	83-95%
Jeugdhulp en één of meer beperkingen	22-28%	6%-11%
Gerechtelijke jeugdhulp en één of meer beperkingen	30-60%	

WAAROM INTERSECTORALE SAMENWERKING?

- Beter tegemoet komen aan de noden van kinderen en jongeren
- Verbeterd functioneren
- Verbeterde schoolaanwezigheid
- Verbeterde mentale gezondheid
- Minder restrictieve woonomstandigheden

University of Antwerp | Capri | Collaborative Antwerp Psychiatric Research Institute | Opgroeien

Aanbevelingen van kinderen en jongeren in residentiële zorg, over belangrijke thema's in de residentiële zorg

Wat is belangrijk?

Leefomgeving

De voorziening

- Huiselijk en gezellig
- Klein
- Geen lange gangen
- Met een tuin
- Dicht bij familie, school, vrienden en buurt

De inrichting

- Woonkamer met knusse zetels, sfeervolle verlichting
- Je kamer zelf mogen inrichten, en veranderen
- Goed sanitair
- Voldoende privacy

WAAROM?

- Goede inrichting kan me helpen bij het omgaan met mijn emoties
- Vrienden en familie vinden het raar als ik in een rare omgeving woon
- Ik zit niet in een gevangenis of een ziekenhuis

University of Antwerp
| Capri | Collaborative Antwerp
Psychiatric Research Institute

Wat is belangrijk?

Vrijheid en regels

Vrijheid

- Voldoende tijd buiten de voorziening hebben
- Vrienden kunnen uitnodigen
- Flexibiliteit in de inzet van deze momenten van vrijheid

Regels

- Noodzakelijk
- Aangepast voor elk kind aan zijn leeftijd, ontwikkelingsniveau
- Niet te streng, niet te laks

WAAROM?

- Soms voel ik me opgesloten, of oneerlijk behandeld
- De dingen zijn hier heel anders dan thuis. Dat is een hele aanpassing
- Vaak zit er meer achter mijn gedrag

University of Antwerp
| Capri | Collaborative Antwerp
Psychiatric Research Institute

Wat is belangrijk?

Hulpverleners

Begeleiders

- Luisteren en authentiek zijn
- (Beter) getraind in het omgaan met kinderen en jongeren die veel hebben meegemaakt
- Aandacht voor onveiligheid in de groep

vertrouwelijkheid

- Samen afspreken welke informatie gedeeld moet worden
- Samen dagboeken/logboeken invullen
- Alleen het noodzakelijke delen

WAAROM?

- Het is moeilijk om nieuwe mensen in vertrouwen te nemen
- Begeleiders zijn belangrijke mensen voor mij
- Als je iets deelt dat ik alleen aan jou wou zeggen, breek je mijn vertrouwen

University of Antwerp
Capri | Collaborative Antwerp
Psychiatric Research Institute

Wat is belangrijk?

Mentale gezondheid

Mentaal welzijn

- Minder kamertijd voor jongeren die het mentaal moeilijk hebben
- Psychiatrie en jeugdzorg moeten samen werken

Therapie

- Vroeger en meer therapie
- Medicatie moet gepast zijn, en niet te snel gegeven worden
- Niet verplicht worden om te praten

WAAROM?

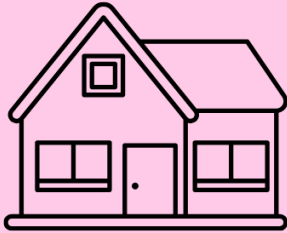

- Ik heb moeilijke dingen meegemaakt, en maak nog steeds moeilijke dingen mee
- Therapie helpt me
- Ik wil zowel werken aan mijn gezin als aan mijn mentale gezondheid

Wat is belangrijk?

Netwerk

Thuis situatie

- Ook werken aan de thuissituatie
- Samen na denken over een terugkeer naar huis
- Kansen geven om thuis te proberen
- Jonge broers en zussen zo veel mogelijk samen

Steunnetwerk

- Helpen contacten te behouden
- In vrije tijd kunnen afspreken met vrienden
- Een goede sfeer tussen leeftijdsgenoten in de groep

WAAROM?

- Ik moet heel vaak afscheid nemen en nieuwe vrienden maken
- Ik mis (mijn) familie en mijn thuis
- Ik wil graag terug naar huis
- Ik wil een netwerk hebben om op terug te vallen

University of Antwerp
Capri | Collaborative Antwerp
Psychiatric Research Institute

Wat is belangrijk?

Regie

Informatie geven

- Eerlijk en duidelijk zeggen waarom ik nu (even) niet thuis woon
- Uitleg geven over de stappen die we samen zullen zetten

Beslissingen maken

- Samen beslissingen maken
- Mijn mening serieus nemen
- Veranderingen samen voorbereiden

Wissels en verhuizen

- Uitleggen waarom ik van leefgroep moet wisselen
- Wissels/verhuizen voorbereiden via een gesprek of bezoek
- Nadien af en toe een bericht sturen of bellen

WAAROM?

- Misschien is het wel mijn schuld dat ik niet meer thuis kan wonen?
- Ik heb niet veel controle over mijn leven, en dat is soms eng
- Denken mijn vorige begeleiders soms nog aan mij? Geven ze om mij?

University of Antwerp
Capri | Collaborative Antwerp
Psychiatric Research Institute

Aanbevelingen door medewerkers over hoe medewerkers ondersteund kunnen worden, opgedeeld naar verschillende niveaus.

Referenties

Akin, B. A., et al. (2012). "Defining a target population at high risk of long-term foster care." Child Welfare **91**(6): 79-102.

Arksey, H. and L. O'Malley (2005). "Scoping studies: towards a methodological framework." International journal of social research methodology **8**(1): 19-32.

Beck, E., et al. (2021). "Toward a trauma-informed state: An exploration of a training collaborative." Traumatology.

Burke, M., et al. (2015). "Implementing a coordinated care model for sex trafficked minors in smaller cities." Journal of Applied Research on Children: Informing Policy for Children at Risk **6**(1): 7.

Clarke, V. and V. Braun (2021). "Thematic analysis: a practical guide."

Colvin, M. L., et al. (2021). "The 'cost' of collaborating and other challenges in inter-organizational child welfare practice: A community-wide perspective." Journal of Public Child Welfare **15**(5): 617-651.

Crandal, B. R., et al. (2019). "Measuring collaboration across children's behavioral health and child welfare systems." Psychological services **16**(1): 111.

Franz, D. J., et al. (2019). "A longitudinal examination of service utilization and trauma symptoms among young women with prior foster care and juvenile justice system involvement." Child Welfare **97**(5-6): 199.

Gopalan, G., et al. (2021). "Partnering for success: Factors impacting implementation of a cross-systems collaborative model between behavioral health and child welfare." Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research **48**: 839-856.

Jennings, S. and R. Evans (2020). "Inter-professional practice in the prevention and management of child and adolescent self-harm: foster carers' and residential carers' negotiation of expertise and professional identity." Sociology of Health & Illness **42**(5): 1024-1040.

Kapp, S. A., et al. (2013). "Collaboration between community mental health and juvenile justice systems: Barriers and facilitators." Child and Adolescent Social Work Journal **30**(6): 505-517.

Mallett, C. A. (2014). "Youthful offending and delinquency: The comorbid impact of maltreatment, mental health problems, and learning disabilities." Child and Adolescent Social Work Journal **31**: 369-392.

Mathur, S. R. and H. G. Clark (2014). "Community engagement for reentry success of youth from juvenile justice: Challenges and opportunities." Education and Treatment of Children **37**(4): 713-734.

McKibbin, G. and C. Humphreys (2019). "The perceptions of Australian workers about caring for sexually exploited children in residential care." Child abuse review **28**(6): 418-430.

Monson, K., et al. (2021). "How can mental health practitioners collaborate with child welfare practitioners to improve mental health for young people in out of home care?" Early Intervention in Psychiatry **15**(6): 1768-1776.

Rafferty, Y. (2018). "Mental health services as a vital component of psychosocial recovery for victims of child trafficking for commercial sexual exploitation." American journal of orthopsychiatry **88**(3): 249.

Shea, S. E. (2015). "Finding parallels: The experiences of clinical social workers providing attachment-based treatment to children in foster care." Clinical Social Work Journal **43**(1): 62-76.

Strolin-Goltzman, J., et al. (2020). "Moving beyond self-care: Exploring the protective influence of interprofessional collaboration, leadership, and competency on secondary traumatic stress." Traumatology.

Timonen-Kallio, E., et al. (2017). "Interprofessional collaboration in Finnish residential child care: Challenges in incorporating and sharing expertise between the child protection and health care systems." Child Care in Practice **23**(4): 389-403.

Tougas, A.-M., et al. (2022). "School reintegration following psychiatric hospitalization: A review of available transition programs." Journal of the Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry **31**(2): 75.

Tricco, A. C., et al. (2018). "PRISMA extension for scoping reviews (PRISMA-ScR): checklist and explanation." Annals of internal medicine **169**(7): 467-473.

Van den Steene, H., et al. (2018). "Professionals' views on the development process of a structural collaboration between child and adolescent psychiatry and child welfare: an exploration through the lens of the life cycle model." European child & adolescent psychiatry **27**(12): 1539-1549.

Van Dongen, T., et al. (2018). "A protocol for interagency collaboration and family participation: Practitioners' perspectives on the Client Network Consultation." Journal of Interprofessional Care **32**(1): 14-23.

Wells, R. and E. Chuang (2012). "Does formal integration between child welfare and behavioral health agencies result in improved placement stability for adolescents engaged with both systems?" Child Welfare **91**(1): 79.

Winters, A. M., et al. (2020). "Implementation of system-wide change in child welfare and behavioral health: The role of capacity, collaboration, and readiness for change." Children and Youth Services Review **108**: 104580.

Bijlagen

BIJLAGE 1: Lijst met alle artikels die verwerkt zijn in de scoping review van de literatuur

- Akin, B. A., et al. (2012). "Defining a target population at high risk of long-term foster care." *Child Welfare* 91(6): 79-102.
- Beck, E., et al. (2021). "Toward a trauma-informed state: An exploration of a training collaborative." *Traumatology*.
- Burke, M., et al. (2015). "Implementing a coordinated care model for sex trafficked minors in smaller cities." *Journal of Applied Research on Children: Informing Policy for Children at Risk* 6(1): 7.
- Colvin, M. L., et al. (2021). "The 'cost' of collaborating and other challenges in inter-organizational child welfare practice: A community-wide perspective." *Journal of Public Child Welfare* 15(5): 617-651.
- Crandal, B. R., et al. (2019). "Measuring collaboration across children's behavioral health and child welfare systems." *Psychological services* 16(1): 111.
- Franz, D. J., et al. (2019). "A longitudinal examination of service utilization and trauma symptoms among young women with prior foster care and juvenile justice system involvement." *Child Welfare* 97(5-6): 199.
- Gopalan, G., et al. (2021). "Partnering for success: Factors impacting implementation of a cross-systems collaborative model between behavioral health and child welfare." *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research* 48: 839-856.
- Jennings, S. and R. Evans (2020). "Inter-professional practice in the prevention and management of child and adolescent self-harm: foster carers' and residential carers' negotiation of expertise and professional identity." *Sociology of Health & Illness* 42(5): 1024-1040.
- Kapp, S. A., et al. (2013). "Collaboration between community mental health and juvenile justice systems: Barriers and facilitators." *Child and Adolescent Social Work Journal* 30(6): 505-517.
- Mallett, C. A. (2014). "Youthful offending and delinquency: The comorbid impact of maltreatment, mental health problems, and learning disabilities." *Child and Adolescent Social Work Journal* 31: 369-392.
- Mathur, S. R. and H. G. Clark (2014). "Community engagement for reentry success of youth from juvenile justice: Challenges and opportunities." *Education and Treatment of Children* 37(4): 713-734.
- McKibbin, G. and C. Humphreys (2019). "The perceptions of Australian workers about caring for sexually exploited children in residential care." *Child abuse review* 28(6): 418-430.
- Monson, K., et al. (2021). "How can mental health practitioners collaborate with child welfare practitioners to improve mental health for young people in out of home care?" *Early Intervention in Psychiatry* 15(6): 1768-1776.
- Rafferty, Y. (2018). "Mental health services as a vital component of psychosocial recovery for victims of child trafficking for commercial sexual exploitation." *American journal of orthopsychiatry* 88(3): 249.
- Shea, S. E. (2015). "Finding parallels: The experiences of clinical social workers providing attachment-based treatment to children in foster care." *Clinical Social Work Journal* 43(1): 62-76.

- Strolin-Goltzman, J., et al. (2020). "Moving beyond self-care: Exploring the protective influence of interprofessional collaboration, leadership, and competency on secondary traumatic stress." *Traumatology*.
- Timonen-Kallio, E., et al. (2017). "Interprofessional collaboration in Finnish residential child care: Challenges in incorporating and sharing expertise between the child protection and health care systems." *Child Care in Practice* 23(4): 389-403.
- Tougas, A.-M., et al. (2022). "School reintegration following psychiatric hospitalization: A review of available transition programs." *Journal of the Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 31(2): 75.
- Van den Steene, H., et al. (2018). "Professionals' views on the development process of a structural collaboration between child and adolescent psychiatry and child welfare: an exploration through the lens of the life cycle model." *European child & adolescent psychiatry* 27(12): 1539-1549.
- Van Dongen, T., et al. (2018). "A protocol for interagency collaboration and family participation: Practitioners' perspectives on the Client Network Consultation." *Journal of Interprofessional Care* 32(1): 14-23.
- Wells, R. and E. Chuang (2012). "Does formal integration between child welfare and behavioral health agencies result in improved placement stability for adolescents engaged with both systems?" *Child Welfare* 91(1): 79.
- Winters, A. M., et al. (2020). "Implementation of system-wide change in child welfare and behavioral health: The role of capacity, collaboration, and readiness for change." *Children and Youth Services Review* 108: 104580.

BIJLAGE 2: Het netwerk rond de ideale werelden (tabellen)

CO-NCEPT

Domein/sector	Aantal stuurgroep-organisaties dat één of meer partners in dit domein vermeld (n=8)	Gemiddelde intensiteit van samenwerking (1-4)	Laagste intensiteit van samenwerking	Hoogste intensiteit van samenwerking
GGZ	7	2,6	2	4
Onderwijs	7	2,5	1	4
Politie en justitie	4	2,8	2	3
Andere residentiële voorzieningen	4	3,3	2	4
Overheid	4	2,3	2	3
Verslavingshulpverlening	3	2,7	2	3
Lokaal bestuur/gemeente	3	2,3	1	4
OCMW	3	2,3	2	3
Vrije tijd	3	2,3	1	4
VAPH diensten	2	2,8	2,1	3,5
Dagbesteding	2	2,5	2	3
Crisismeldpunt	2	3,5	3	4
Algemeen welzijn	1	2	2	2
gemandateerde voorzieningen	1	3	3	3
Privé	1	2	2	2
Thuisbegeleidingsdiensten	1	2	2	2
Pleegzorg	1	2	2	2
Somatische zorg	1	2	2	2
Ouderenzorg	1	2	2	2
Werk	1	3	3	3
Kind en gezin	1	3	3	3
Jongerenvertegenwoordiging	1	1	1	1

PLANTREKKERS

	Aantal trekkersgroep-organisaties dat één of meer partners in dit domein vermeld (n=7)	Gemiddelde intensiteit (n=5)	Range (1-4; n=5)
GGZ	7	2,4	1-3,3
Dagbesteding	7	2,3	1-3
Residenties	6	3,4	3-4
VAPH	6	2,9	2-3,5
Lokaal bestuur en gemeente	6	2	1-3
Algemeen welzijn	6	2,3	1-3
Onderwijs	6	3,1	2-4
Politie en justitie	5	3,0	2,8-3,3
ACT	5	3	3-3
OCMW	5	2,8	2-3
Somatische GZ	5	3	2-4
Gemandateerde voorzieningen	5	3,3	3-3,5
Diagnostiek	4	3	2-4
Clientparticipatie	4	2,5	2-3
Opvoeding en gezinsondersteuning	4	2,5	2-3
Opleiding en onderzoek	4	2,8	2,3-3
Cultuur en taal	4	2,1	1,3-3
Privé	4	2,9	2-3,8
Verslavingshulpverlening	3	2,8	2,5-3
Vrije tijd	3	2,2	1,3-3
Crisismeldpunt -18 Limburg	3	3,5	3-4
Overheid	3	2,5	1-4
Kind en gezin	2	3	3-3
Werk	2	2	1-3
Sociale huisvesting	1		0
Thuisbegeleidingsdienst	1	4	4
Ouderenzorg	1		0

Noot: Twee deelnemers bij Plantrekkers maakten een overzicht van samenwerkingen, maar niet van de intensiteit van samenwerking. Deze zijn meegenomen in deze tabel in het aantal linken, maar niet in de beschrijvende statistieken over de intensiteit van samenwerking. Ze zijn niet opgenomen in de figuur in het rapport.

TRAWANT

	Aantal trekkersgroep-organisaties dat één of meer partners in dit domein vermeld	Gemiddelde samenwerkingsscore	Range van scores
GGZ	8	1.6	1-2
VAPH	4	1.5	1-3
Residenties Opgroeien	5	2.8	2-4
Onderwijs	6	2.5	1-4
Diagnostiek	3	2	1-3
Somatische GZ	1	1.7	
Vrije tijd	4	2.3	1-4
Alternatieve dagbesteding	4	2.8	1-4
VDAB	1	3	
VK	2	2	1-3
OCMW	3	2.7	1-4
Algemeen welzijn	3	2	1-4
Onderzoek en opleiding	3	2.3	2-3
Justitie en politie	4	2.4	2-3
Taal en intercultureel werk	2	2	1-3
Privé hulpverlening	3	2.9	2-4
Kind en gezin	2	2	1-3
Huis van het kind	2	1.5	1-2
Thuisbegeleiding	2	2.5	2-3

BIJLAGE 3: Lijst van alle organisaties die vermeld werden in de samenwerkingsscan, per regio

CO-NCEPT

Buiten de stuurgroep

GGZ

WINGG Radar

PC Sint-Amandus

CGG (CGG Mandel en Leie)

PAAZ

Psychiatrie

Psychiatrie Heilig Hart

KAS (Kinder – en jeugdpsychiatrische afdelingen Samen in Brugge)

Kinder en jeugdpsychiater poli

PZ Pitem

Netwerk GGZ kwadraat

JAC

Onderwijs

Scholen

Buso De wissel

Type 5 onderwijs

CLB

Politie en justitie

Politie

Lokale politie

Federale politie

Jeugdrechtbank/SDJ

Parket

GI De Zande

Payoke

Child focus

gemandateerde voorzieningen

VK

OCJ

Privé therapeut

hippotherapie

Verslavingshulpverlening

DrugsExpertiseTeam (DET)

VAPH diensten

Kompas

Rozenkrans

De kade

De kindervriend

MFC Hagewinde

De Lovie

Volwassenzorg Tordale

West Vlaams consultatiebureau WVCB

DOPs Vlaanderen

Lokaal bestuur/gemeente

Jeugddienst Torhout

t Centrum

OCMW

Welzijnshuis Roeselare (OCMW)

Thuisbegeleidingsdiensten

Start-West Vlaanderen

Pleegzorg

Somatische zorg

Ziekenhuis AZ Delta

Mutualiteiten

Andere residentiële voorzieningen

Jeugdhulporganisaties regio Brugge

De Kantel

De loods jeugdzorg

De korf

Dagbesteding

Dagbesteding extern

zorgboer

Telex

Ouderenzorg

woonzorgcentum

Werk

Optima T

Vrije tijd

Sportclubs

Muziekacademie

Jeugdbeweging

Kampen voor kwetsbare kinderen en jongeren (waaronder Lejo en vakantieparticipatie)

Crisismeldpunt

Kind en gezin

Jongerenvertegenwoordiging

Cachet

Overheid

Agentschap Opgroeien

Agentschap zorg en gezondheid GGZ

VAPH Agentschap

Comissie van Toezicht (kinderrechten)

PLANTREKKERS

Binnen de stuurgroep

Ons Kinderhuis

CKG Molenberg

OOC Elkeen

Coordinator Leerrecht

Junitas

VZW HSA

Pleegzorg

Ter Heide

Huize Sint-Vincentius

DOP

OBC Bethanië

vrij CLB Limburg

KPC Genk

Daidalos

mc Sint Jozef

Ligant

OSD - opgroeien

Buiten de stuurgroep

Diagnostiek

OOOC Kompas

OOOC

GGZ

Noolim

Asster

Munster-Bilzen

CGG

Psychiatrische ziekenhuizen

PZ Alexianen

Reling

Beschut wonen

Overkop

K-diensten

Politie en justitie

Lokale politie

Jeugdrechtbank - SDJ - consultants

Familierechters

Baal

Gemeenschapsinstellingen

Politie en justitie (vervolg)

Payoke

FIX

FJC

Gevangenis

Justitiehuisen

Parket

Verslavingshulpverlening

Centra voor Alcohol- en andere Drugproblemen Limburg vzw
(CAD)

Katarsis

Drughulpverlening volwassenen

ACT

Residenties/verblijf

De wiekslag

Pieter Simenon

Don Bosco

Caritas

De Oever

Veilig verblijf/Heem

CKG

CKG de stap

Centra integrale gezinszorg

De zeshoek

VAPH

OC Sint Ferdinand

Voorzieningen minderjarigen

Voorzieningen meerderjarigen

MPI

Assjette

Clientvertegenwoordiging

Cachet

Opvoeding en gezinsondersteuning

Familiehulp

Opvoedingswinkel Genk

Huis van het kind

Kinderopvang

Kind en gezin

Werk

VDAB

GTB

Werkstation Genk

De winning

Slagkracht

Lokaal bestuur, gemeente en buurt

Stad Hasselt

Stad Genk

Wijkmanagers

Buurtwerking stad Genk

Sociaal huis

Buurt

Houvast

OCMW

Sociale huisvesting

Kinderrechten team OCMW

Somatische GZ

Huisarts

Algemeen ziekenhuis

Materniteiten

Revalidatiecentra

Pediatrie

Algemeen welzijn

CAW

JAC

Straathoekwerker

YAR

Gemandateerde voorzieningen

OCJ

VK

Onderwijs

CLB's

Scholen

Syntra

Nieuwe Kansen Geven

LeOn werking

Internaat

Dagbesteding

Groep Intro

Arktos

Jefhuis (Arktos)

Vrije tijd

OPRIT

Villa Basta

KRC Genk

Vakantieparticipatie

Halte 24

Jeugdvereniging De Spetters

Igos (Vrije tijdswerking stad Genk)

Opleiding en onderzoek

KULeuven

UCLL

PXL

UGent

Externe opleidingscentra

Crisismeldpunt -18 Limburg

Diversiteit en taal

OTA

OBJ

Fedasil

Solentra

Sociale tolken

Thuisbegeleidingsdienst

Limburgse Stichting Autisme

Privé

Privé therapeut

Privé coach

Privé psycholoog

Privé psychiaters

Overheid

Agentschap Opgroeien

Agentschap integratie en inburgering

Ouderenzorg

Andere

vzw Homie

Genesis vzw

De sfeer vzw

SAM vzw

Boost

Lus

Rode kruis

Adoptiediensten

Don Bosco vorming en animatie

Netwerken en verbanden

IROJ

Werkgroep leefgroepwerking

Werkgroep jongvolwassenen

Dak boven je hoofd

De ideale wereld

WG de ideale wereld

GES+ Limburg

Observatorium jonge kind

Werkgroep diagnostiek

Stuurgroep P&P

Vlaams Welzijnsverbond

CERA

SOM (sociaal ondernemen)

jongerenbegleiding

kerngroep crisis

federatie OIOC's

COC

Werkgroep vorming

Intervisie KW

LPJ

GroPla

Werkgroep samen sterk woonnood

Netwerk plantrekkers stuurgroep

Colim

RTJ-punt

Plantrekkers

1G1P gezin centraal

TRAWANT

Binnen de trekkersgroep

Residentiële voorzieningen binnen DIW Trawant

Jeugdorp

Jeugdzorg Emmaüs Mecehelen

Jeugdhulp Don Bosco

De Vlinderkes

CKG Kinderland

Diagnostische - Residentiële partners binnen DIW

Trawant

OOC Ter Heide

OBC Ter Elst

GGZ partners

Pangg 0-18 outreach

CGG De pont

TheA

Multiversum

VAPH

Ritmica

Algemeen welzijn

CAW

Gemandateerde voorzieningen en Opgroeien

Jeugdrechtbank/consulent/SDJ

OCJ

ACT - Jeugdhulpregie

ACT – Indicatiestelling

Pleegzorg

Arktos

Buiten de trekkersgroep

Gemandateerde voorzieningen

Vertrouwenscentrum Kindermishandeling

Onderwijs

Scholen

Middelbare scholen

Lagere scholen

Ondersteuningsnetwerk

CLB

Werk

VDAB

Alternatieve dagbesteding

Recharge

Zorgboerderijen

Vrije tijd

Fitnessclub

Kampen voor kwetsbare jongeren

Open kamp

Speelplein

Lokaal bestuur, gemeente en buurt

Gemeente/lokaal bestuur

OCMW

Sociaal huis

Academisch en opleiding

Interactie academie

Karel De Grootte Hogeschool

Academische werkplaats Emmaüs

Praxis P

Justitie en politie

FJC

Gevangenis

Politie

GI Mol

Diagnostiek

COS

andere OOC's

ander OBC's

Somatische gezondheidszorg

Huisarts

Kinderarts

Mutualiteit

Residentiële voorzieningen buiten DIW Trawant

Wingerdbloei

Jeugdzorg Emmaüs Antwerpen

GGZ (alle vormen) buiten DIW Trawant

UKJA

Pangg 0-18 andere diensten

Over Kop

Andante

Vagga

Therapeutische gemeenschap de Evenaar

Veerkrachtwonen

Kinder en jeugdpsychiatrie AZ Nikolaas

OPZ geel

UPC Leuven

AZ sint Maarten MAAZ en PAD

UPC Duffel

Emergo

Algemeen welzijn

JAC

Mind the gap

Crisismeldpunt -18

VAPH

OLO

MFC Dennenhof

De Vijver

Oikonde

MFC's

zevenbergen

Ondo

Opgroeien

Kind en gezin

Huis van het kind

Taal en cultuur

Tolkendienst

OTA

Privé

Kinesist

Logopedist

Privé therapeuten

Zelfstandig kinderpsychiater

Thuisbegeleidingsdiensten

Tarag

Andere

Lus

Columbus Positieve Heroriëntering

Equra Vzw

SOS kinderdorpen

KIN(?)